

Kiimasjärvis fall
(Падение Кимас-озера)

av Gennadij Fisch (1932)

G. S. FISCH: »*Kiimasjärvis fall*« (1932). Översättning (2002–2006) av Erik Jonsson <generaldepoten@rambler.ru> efter Г. С. Фиш: «*Падение Кимас-озера*» på s. 13–114 i samlingsverket «*Избранные произведения в двух томах, том 1*» (»*Valda verk i två band, första bandet*«), Moskva 1976.

Denna översättning f.f.g. lagd på Världsväven år 2004 (två tusen fyra).

En annan översättning, som uppenbart är gjord efter en annan förlaga, har utkommit såsom pappersbok på förlaget Proletärkultur i Göteborg år 1974 med titeln »*Kiimasjärvis erövring*«. Pappersboken kan möjligen ännu beställas ifrån KPML(r):s boklager <boklagret@kpmlr.se>.

Denna översättning Copyright © 2004–2006 Erik Jonsson.

Förvaras åtkomligt.

Uppgifterna om författarens och översättarens namn får ej avlägnas, utplånas eller eljest göras oläsliga.

Senast rättad och förbättrad 26 december 2006.

Tidigare versioner bör förstöras.

Hämta alltid senaste version före utskrift!

Denna text skall säkerligen bli föremål för ändringar såväl ifråga om dess språkliga utformning som innehållets överensstämmelse med den ryska förlagan.

Det kan som vanligt överhuvud ej utlovas, att texten fullkomligt troget återger ryska förlagans innehåll.

Denna version i filen kf76b.pdf är anpassad till mindre skånsk svenska än andra versioner av denna text, d.v.s. mer likt svenskt bokmål.

Länkar till denna översättning samt ryska texten, andra texter av Gennadij Fisch m.m. finns på följande ställen:

<http://www.geocities.com/generaldepoten/vkt/index.html>

<http://gendep.nm.ru/generaldepoten.html>

<http://generaldepoten.bravepages.com/vkt/index.html>

Där är även länk till en spaltvis motställning av den svenska pappersbokens text och den ryska texten:

http://www.geocities.com/generaldepoten/vkt/pk76ke74_koi8.html

http://generaldepoten.bravepages.com/vkt/pk76ke74_koi8.html

Före besök på dessa sidor bör man först *stänga av* stöd för javascript och kakor (»cookies«) samt om möjligt även göra *blockering* av popupfönster och flashgrafik verksam i vävläsaren. Det är därför lämpligt att använda en läsare, som kan blockera popup- och popunderfönster, t.ex. *Mozilla* eller *MozillaFirefox*, vilka kan hämtas ifrån

<http://www.mozilla.org/>

Handlingen i »*Kiimasjärvis fall*«/»*Kiimasjärvis erövring*« («*Падение Ки́мас-озера*») utspelar sig i Karelen i början av år 1922 — ungefär samtidigt som handlingen i romanen »*Vi kommer tillbaka...*« («*Мы вернемся, Суоми!*») av samme författare (om »*Fläskupproret*« — »*Läskikapina*«).

Översättarens förord.

Denna översättning.

Denna översättning är försedd med kommentarer i fotnoter, såsom åtminstone all *översatt* skönlitteratur borde vara. Noterna är översättarens, där inget annat anges. I noterna förekommer hänvisningar till olika tryckalster m.m., vilka är upptagna i litteraturförteckningen. Därvid begagnas det i textbehandlingssystemets (L^AT_EX) inbyggda förkortade skrivsättet med en kortbeteckning inom klammer, t.ex. [KE74], vilken även står före motsvarande post i litteraturförteckningen.

Litteraturförteckningen är icke författarens utan översättarens.

Översättningen är utförd efter texten i Valda verk (*Izbrannyje proizvedenija*) av Gennadij Fisch, första bandet, utgivna i Moskva 1976. Om översättningen emellanåt mer ordagrant följer förlagan, än vi vanligen håller för lämpligt att låta översättningar göra, så är det därför, att man med avseende på det sakliga innehållet bättre skall kunna jämföra denna översättning med den, vilken 1974 utkom såsom på papper tryckt bok under titeln »*Kiimasjärvis erövring*«. Ibland har vi t.ex. valt samma svenska uttryck och använt samma formuleringar som i den tryckta boken men ibland icke. Avsikten att göra texterna någorlunda jämförbara har icke fullkomligt avhållit oss ifrån ett stilistiskt skapande förhållningssätt gentemot förlagan men det har ändå bidragit till, att denna text skiljer sig en hel del i stilen vid jämförelse med vår översättning av samme författares roman »*Vi kommer tillbaka...*«. En annan omständighet, som har bidragit till denna skillnad, är förstås den, att Fisch har skrivit om Antikainens räd till Kiimasjärvi såsom vore historien berättad av en deltagare i denna marsch, varemot »*Vi kommer tillbaka...*« berättas av den allestädes närvarande och allvetande

författaren själv. Det, att historien berättas av en finsk rödgardist och rödarmist, som inte till vardags ägnar sig åt att skriva romaner, medför en viss större enkelhet, som vi här har försökt bevara. Stilen i denna text påminner därför kanske mer om stilen i vår översättning av Fisch' järnvägsroman »*Det tredje tåget*«, varest Fisch på motsvarande vis låter en finsk rödgardist och järnvägsarbetare berätta historien om en äventyrlig tågresa ifrån Finland till Sibirien och åter under den finska revolutionen år 1918.

I noterna gör vi vissa jämförelser emellan denna text och texten i pappersboken »*Kiimasjärvis erövring*«. Emellertid är dessa jämförelser blott fläckvis täckande, så att de inte ger en fullständig bild av skillnaderna mellan de två versionerna utan skall betraktas såsom exempel på iögonfallande skillnader. En spaltvis motställning av den ryska texten gentemot den svenska pappersbokens text finns däremot i en PDF-fil för nerladdning ifrån samma sidor, varifrån denna text kan hämtas.

Något om skillnader emellan texterna.

Geografiska namn.

I den gamla svenska översättningen [KE74] står ortnamn och andra geografiska namn oftast på finska; i den ryska texten [GFIP1] står de tvärt om ofta på ryska i stället. Om förfinsknigen av geografiska namn i [KE74] är ett verk av översättaren (vars namn ej är angivet), eller om Gennadij Fisch själv till bokens första ryska upplaga (1933) hade använt finska namn, vet vi inte. Däremot framgår av texten på s. 101, att berättaren är en finne, som ännu inte har lärt sig så mycket ryska; det kan således vara lämpligt att använda de finska ortnamnen ur [KE74] hellre än de ryska ur [GFIP1].

Det kan med denna skillnad i namn på byar, sjöar o.s.v. ibland vara svårt att veta, om det är samma platser, som avses — i synnerhet som en del av handlingen i övrigt skiljer sig åt emellan dessa två texter. Detta har föranlett en del sökande på kartor, i uppslagsböcker, ortnamnsförteckningar och artiklar på Världsväven samt i andra källor. Vi har sedan vanligen följt mönstret ifrån [KE74] och använt finska namn, när vi har kunnat hitta dem och förvissa oss om, att det är samma platser, som avses i bägge böckerna. I en del fall har vi fått välja ett av

namnen i endera den ryska eller svenska texten, när vi inte säkert har kunnat avgöra, om namnen motsvarar varandra. När ryska och finska geografiska namn skiljer sig åt emellan texterna, är de åtminstone vid första omnämmandet i denna översättning bägge två angivna i en not, samt även senare, när man kan ana en mening bakom valet (ibland kallas t.ex. Finland för *Suomi* på finska i den ryska texten, ibland åter *Finljandija* på ryska).

I boken uppträdande gestalter.

I stort sett samma personer uppträder i 1976 års ryska text (förlagan för denna översättning) som i 1974 års svenska pappersbok. Dock märker man snart några skillnader: vissa handlingar och utsagor, vilka i den äldre texten tillskrives en viss *Heikkonen*, är i den nyare versionen överflyttade på *Toivo Antikainen*. Det ger intrycket, att man har velat göra Toivo Antikainen till en större hjälte i senare utgåvor. Man kan även tänka på, att Toivo Antikainen ännu då *Kiimasjärvis erövring* först utkom satt i fängelse i Finland; han frisläpptes och fick återvända till Sovjetunionen först efter kriget emot Finland 1939–1940. Det kan således också ha varit olämpligt att låta Toivo Antikainen i boken öppet stå för alltför många handlingar och uttalanden, även om han själv verkligen hade varit deras upphov. I så fall är det kanske den senare versionen, som bättre överensstämmer med verkligheten; det är dock ingenting, vi vet, utan blott kan gissa.

För övrigt förekommer några personer, vilka har olika namn i de olika utgåvorna, till exempel:

- Bokens berättande »jag« — *Matti* — heter *Matti Grön* eller *Matti Gren* i den ryska texten ifrån 1976 och är plutonchef (här på s. 3 och på s. 19 i den ryska pappersboken [GFIP1]). Det är han även i den svenska pappersboken 1974, men där heter han endast Matti utan omnämnt släktnamn, och en annan plutonchef omtalas som *Grön* (s. 74 i svenska pappersboken [KE74]).
- Matti har en kamrat, som i den svenska pappersboken heter *Kalle* (s. 9) men i den ryska texten 1976 kallas *Armas* (s. 16 i [GFIP1], här s. 2).

- En viss rödarmist heter i den svenska pappersboken [KE74] *Pjotr Hrisanfov* men på s. 45 i den ryska texten ur [GFIP1] (här s. 45) däremot *Jukka Petrov*.

Handlingen.

Några avsnitt skiljer sig åt i fråga om handlingen. Det gäller t.ex. en insats emot de upproriske i Kronstadt 1921 och några kommentarer här och där, som har tillkommit eller tagits bort m.m. I den svenska pappersboken [KE74], vilken troligen bygger på en tidig rysk utgåva ifrån trettitalet, godkänner t.ex. befälet vid ett tillfälle aktiv dödshjälp med gift för att förkorta en till döds sårad rödarmists lidande. I [GFIP1] har detta avsnitt ändrats, så att befälet vägrar tillåta detta och rödarmisten kort därpå i alla fall dör av sina skador.

Dessa och andra skillnader upptäcker man lättast i den spaltvisa uppställning av texterna, vilken redan är gjord mellan ryska texten och den svenska pappersbokens text:

http://www.geocities.com/generaldepoten/vkt/pk76ke74_koi8.html
http://generaldepoten.bravepages.com/vkt/pk76ke74_koi8.html

En spaltvis motställning av denna översättning efter 1976 års ryska utgåva och den svenska pappersbokens text från 1935/1974 finns i PDF-filen *kf76ke74.pdf*, vilken kan hämtas genom länkar ifrån följande sidor:

<http://gendep.nm.ru/generaldepoten.html>
<http://www.geocities.com/generaldepoten/vkt/index2.html>
<http://generaldepoten.bravepages.com/vkt/index2.html>

Vår svenska översättning i ovannämnda motställning är för jämförelsens skull något för ordagrann ibland, och vi har för samma ändamål anslutit rätt nära till den äldre svenska översättningen för att inte i onödan ge intryck av skillnader mellan innehållet i vår ryska förlaga och den äldre svenska översättningen, när sådana skillnader inte finns. I denna fil (*kf76.pdf*) skall vi emellertid förhålla oss fria till den språkliga utformningen, så att denna text efter någon bearbetning skall komma att avvika något ifråga om ordval och övrig språklig utformning ifrån motsvarande text i vänsterspalten på filen *kf76ke74.pdf*, som är gjord efter samma ryska förlaga.

Den version, som finns i filen kf76.pdf och i första hand anbefalles, är anpassad till någon liten smula mer *skånsk* svenska än denna version i filen kf76b.pdf. Det skånska ligger därvid kanske främst i språklärans konstruktioner och något mindre i ordval men knappast alls i någon uttalshärming.

Särskilt utmärkande för texten i filen kf76.pdf är nedan uppräknade skånska drag. Om man finner en sådan text alltför främmande, t.ex. därför, att man inte är skåning eller skånska, kan man till nöds försöka sig på att läsa texten i denna fil (kf76b.pdf) i stället, ty det liknar mer det vanliga svenska bokmålet.

- Förekomst anges hellre med *där är* än *det finns*.
- Till relativpronomen motsvarande *som* brukas även *där* i överensstämmelse med skånskt bruk, som ännu var vanligt åtminstone bland äldre människor under vår barndom på 1950- och 1960-talen. Detta motsvarar danskans bruk av *der* i stället för *som*, när relativpronomet är subjekt i relativsatsen.
- Till formellt subjekt brukas i vår mer eller mindre skånska svenska ibland *där* men ibland *det*, varemot det uppsvenska bokmålet har formellt subjekt med *det* enbart.
- Ibland — särskilt vid efterliknande av talspråk i repliker — användes substantiv i bestämd form efter denne/denna/detta, t.ex. *denna kartan*, *denne gången*, såsom man vanligen gör i skånskt talspråk. Vi använder för övrigt inte *den här* och *det där* o.s.v. utan *denne*, *denna*, *detta* o.s.v. i denna textversion.
- I den svaga adjektivböjningen får adjektiven ibland särskild maskulinform vid maskulina substantiv, även om substantivet inte betecknar någon levande varelse med naturligt kön utan har rent grammatiskt genus maskulinum. Detta är inte alls konsekvent genomfört; ibland kan man vid högläsning tänka sig att uttala *e* även då, när där står ett *a* i denna text.
- *Vissa* verb bildar här ibland perfektum med presens av *vara* + perfekt particip i stället för presens av *hava* + supinum. Det förstnämnda är mindre vanligt i samtida svenskt bokmål men ännu rätt vanligt i skånsk svenska.

- I denna text sätter vi ut hjälpverben *har* och *hade* litet oftare i svensk bokmålstext. I såväl skönlitteratur som andra svenska texter är det annars vanligt, att hjälpverb faller bort. *Det är inte snyggt*, så det undviker vi.
- Enstaka skånska ord förekommer, som inte är vanliga i svenskt bokmål men passar bättre in här. Ordvalet är även för övrigt ibland anpassat till skånska uttryckssätt, även om orden också finns i svenskt bokmål.
- Mer sällan — men dock ibland — är stavningen en liten smula anpassad till skånska uttalsvanor. En del stavningssätt, som skiljer denna version från övriga, är heller inte egna för skånsk svenska, utan man kan förvisso också se dem ibland i svensk bokmålstext: t.ex. *opp* i stället för *upp*

26 december 2006

E.J.

Anmärkning:

Detta förord kan komma att ytterligare utökas senare.

Innehåll

Översättarens förord.	iii
Jag befaller:	x
1 Skidlöpare sökes för riskabelt företag.	1
2 Vi beger oss till fronten.	5
3 Vi får vår kampuppgift.	12
4 Vi går över Maaselkä-åsen.	24
5 Möte med slaktarna.	36
6 Djupt inne i slaktarnas bakland.	47
7 Vi intar Repola. Jag går ut på spaning igen.	62
8 Vi rycker fram i skogar utan vägar i fiendens etappområde.	78
9 Kiimasjärvis fall.	91
10 Kamrat Leino stupar.	114
11 Tilläggskapitel. Armas' berättelse.	127

Jag befaller:

Sedan det har ankommit till stationen Maaselkä,¹ skall hela förbandet² genast lasta ur och anträda marschen i riktning emot kyrkbyn Repola.³

Den uppgift, förbandet skall fullgöra, består i följande:

Överskrida linjen för krigshandlingarna och — sedan det kommit in på av fienden besatt territorium — förrinta alla fiendegrupper, vilka påträffas under förflyttningen. Sedan förbandet har klarlagt till vilka platser, fiendens ledande organ är förlagda, skall det rycka fram till dessa platser samt med alla tillgängliga medel och förfaranden likvidera angivna organ. Efter det, att kyrkbyn Repola befriats från fienden, skall förbandet rycka fram till Kiimasjärvi⁴ utan medgivande av uppehåll eller dröjsmål. Efter Kiimasjärvis intagande skall förbandet marschera till byn Tiksi⁵ för att förenas med 88:e infanteriregementet.

Ett misslyckande för angreppet på kyrkbyn Repola får icke utgöra något hinder för förbandets fortsatta arbete. I detta fall måste kyrkbyn Repola övergivas, och förbandet på alla framkomliga vägar fortsätta framryckningen emot Kiimasjärvi.

¹Kallas *Masseljgskaja* i [GFIP1] men *Maaselkän asema* i [SNM26].

²*Otrjad* översättes här med *förband* och inte *bataljon* såsom i [KE74]; det är här endast är fråga om en trupp på 200 man. Vanligen består en *bataljon* av 500–1000 man, åtminstone 300. Ordet *otrjad* betyder enligt ordböcker *trupp*, *tropp* eller *pluton*. I [KE74] översättes det än med *bataljon*, än med *kompani*, än med *pluton*, *avdelning* eller något annat. Just denna *otrjad* omtalas ibland i [GFIP1] såsom *bataljon*, men i vår översättning översättes själva ordet *otrjad* vanligen med *förband*, någon gång med *trupp*, *enhet* eller *styrka*.

³*Reboly* på ryska i [GFIP1] här och vid vidare omnämmanden.

⁴*Kimás-ozero* i [GFIP1] här och i fortsättningen.

⁵*Tiksja* i [GFIP1] heter enligt [SNM26] Tiksi.

Underrättelser beträffande läge och storlek för fiendens styrkor i Repola och Kiimasjärvi föreligger ej. Enligt antaganden befinner sig fiendens stab i en av dessa kyrkbyar. Alla förråd av förnödenheter, vapen och ammunition, vilka påträffas i fiendens etappområde, skall förintas. Om alla förbandets operationer liksom om befolkningens hållning gentemot Sovjetmakten skall förbandet underrätta mig med alla tillgängliga medel, så vitt möjligt dagligen.

Chefen för trupperna i Karelska området
A . S e d j a k i n

Kapitel 1

Skidlöpare sökes för riskabelt företag.

Det var en härlig tid för militära studier — tre månader i skolan och tre månaders praktik vid fronten.

På alla fält, där sablarna ven, i alla landsändar, där kulsprutorna knattrade — där fanns våra *kursanter*¹ med.

Jag hade själv retirerat till fots från Helsingfors,² blivit sårad vid en skottväxling i närheten av Terijoki,³ kommit med sista tåget över gränsen till Sovjetrepubliken, kämpat för denna vid Tsaritsyn⁴ och vid Kurgan. Jag hade stått vid Karhumäki⁵ i 6:e finska regementet och i elevenheten⁶ hade jag varit med år 1921 och avskurit det upproriska Kronstadt från Finland.

Därför blev ingen av oss förvånad, fastän inbördeskriget redan var slut, när man en januarimorgon⁷ år 1922 i gryningen före promenaden ställde upp oss i korridorerna på de långa kaserner, som tidigare hade tillhört kadettkåren.

¹*Kursant*: i Sovjetunionen kursdeltagare, elev vid befälsskola.

²*Helsinki* på finska i [GFIP1].

³Terijoki på finska i [GFIP1]; heter på ryska *Zelenogorsk*.

⁴*Tsaritsyn*: 1924–1961 Stalingrad, f.n. Volgograd.

⁵Kallas i [GFIP1] *Medvezjaja gora*.

⁶I [GFIP1] står *kursantskij otrjad* och i [KE74] står *en avdelning finska kursdeltagare*.

⁷Årtalet 1922 saknas i [KE74].

...⁸

„Det vore gott att komma till någon front igen!“ hann min gode vän Armas⁹ viska till mig. „Då skulle vi både få ge de vita stryk och få större ranson också.“

Men hans viskande avbröts av ett skarpt kommando:

„Giv akt!“

Vi tystnade.

Skolans chef — kamrat Inno — och kommissarie Rovio var ovanligt högtidliga och kanske överdrivet allvarliga.

„Det behövs tvåhundra man, som är goda skidlöpare, till ett mycket riskabelt uppdrag.“

Vi var mer än trehundra, vi kunde nästan samtliga gå på skidor och alla utan undantag längtade ivrigt efter ett riskfyllt uppdrag. Den äldste av oss var nätt och jämnt tjugofyra år gammal.

Vi ville gå med allihop och räckte upp händerna. När han såg en sådan enighet, tackade kommissarien — kamrat Rovio — oss å tjänstens vägnar och sade, att skolläkaren skulle ta ut de tvåhundra pojkar, som behövdes för uppdraget.

Dagen förflöt med utbildning som vanligt.¹⁰

På kulsprutelektionen tog kompanichefen Toivo Antikainen isär några kulsprutor av olika system. Alla delarna blandade han och lade i en säck. Vi skulle med förbundna ögon plocka upp dessa detaljer och sätta ihop dem med ledning av känslan.

Jag var så uppfylld av det, som hade tilldragit sig på morgonen, så att jag förväxlade en del från en »Maxim« med en del från en »Lewis«. Men just då blev lyckligtvis jag och Armas kallade till läkaren.

Läkaren förklarade mig och Armas dugliga för marschen.¹¹

...¹²

Armas sov i kojen till höger om min, och den blåögde Leino till vänster. Vi tre var oskiljaktliga kamrater i sorg och glädje. Vi var födda i

⁸I [KE74] står här följande, vilket saknas i [GFIP1]: *I de lokaler, som av grundläggaren avsetts för utbildning av tsarofficerare, utbildades då kommandörer för Internationalens armé.*

⁹Armas heter i [KE74] *Kalle*.

¹⁰Denna mening och följande avsnitt om kulsprutelektionen saknas i [KE74].

¹¹Även denna mening saknas i [KE74].

¹²Här står följande i [KE74], vilket saknas i [GFIP1]: — *Kalle, sade jag, när jag höll på att göra i ordning min säng på kvällen.*

olika delar av vårt sköna, karga *Suomi*,¹³ vi hade alla marscherat omkring i det år arton i Röda gardets led, såsom genom ett under hade vi förblivit vid liv, och fastän vi tillsammans inte var mer än sjuttio år, hade vi fått se mer än hundraåriga gubbar.

Men, ta mig fan, vi var unga ändå, liksom vi är det än idag!

„Armas“, sade jag samma kväll, när jag höll på att göra kojens i ordning för att gå och lägga mig, „du är ju metallarbetare och har själv bekänt för mig tidigare, att du aldrig har provat på att åka skidor.“

„Tyst med dig, Grön“, svarade Armas lugnt, medan han drog av sig stövlarna. „Jag vill slåss med de vita och jag tror, att det gäller slaktarna den här gången;¹⁴ jag kan inte stanna kvar i skolan, när pojkarna ska ut och slåss. Det kanske är tre gånger ändå, som jag har åkt skidor.“

Vi kunde inte ens föreställa oss den förestående färdens svårigheter. Armas' önskan föreföll mig fullkomligt välgrundad, och för övrigt ville jag ju se honom vid min sida i alla besvärliga lägen — vi hade genomlevat, genomtänkt och genomdiskuterat alltför mycket tillsammans.¹⁵ Genomdiskuterat — det gällde nog främst Armas. Utan att vara någon förebild i allt, så var Armas mycket talför. Han strödde helt enkelt omkring sig olika vitsar, anekdoter och berättelser om märkliga äventyr. Jag och han hade tillsammans genomlevat fyra år utan att skiljas åt; och jag kan inte påminna mig, att han någonsin hade upprepat sig. Men det var inte bara i fråga om historier, som han var uppfinningsrik. Hela tiden knåpade han med olika förbättringar på vapnen och med vardagliga ting. Ibland kunde han väcka en om natten och fråga: »Vad tror du om det eller detta?«

Nej, jag berättade inte för någon om Armas' lögn.

En minut senare sov Armas redan. Över benen hade han slängt soldatkappan. Under de åren var kasernerna inte uppvärmda, såsom de är nuförtiden.

¹³*Suomi* på finska i [GFIP1] bibehålles här och hädanefter; endast *Finljandija* översättes med Finland.

¹⁴I [GFIP1] användes det finska ordet *lahtari* (finskt öknamn på finska vitgardister), men det översättes här till *slaktare*. Fotnot i [GFIP1]: „L a h t a r i— i översättning till ryska betyder detta »slaktare«. Så kallade arbetarna i Finland och Karelen vitgardisterna (*Här och i fortsättning författarens anm.*).“

¹⁵Återstoden av detta stycke saknas i [KE74].

Kappan var av 1921–1922 års modell, så att säga efter de fornryska streltsernas¹⁶ snitt med hallonröda ränder från sida till sida över bröstet.

Detta skulle se mycket vackert ut på parader, men i strid blev det till en förträfflig måltavla för fientliga skyttar.

Leinos koj var tom; han hade vakt. Lång som han var, så var Leino med all rätt flygelman på högersidan, och kojens var för liten för honom; för att få plats i den måste Leino böja på benen. »Han slår knut på sig själv«, skrattade pojkarna åt honom.

¹⁶*Streltser*: bösseskyttar, namn på den stående hären i det moskovitiska tsardömet. Organiserades omkring år 1550. (Upplýsningin hämtad ur [NF].)

Kapitel 2

Vi beger oss till fronten.

Som vi sjöng!

Vi sjöng en sång från år arton — den finska barrikadsången. I trupptransportfinkan¹ var det riktigt varmt och gott.

Skidorna hade legat huller om buller — det hade inte varit lätt att välja bland dem. En hel dag hade man hållit på med att köra in dem på vår gård från alla garnisonens förband och förråd. Vi valde ut dem, som föll oss i smaken: långa, tunna, eleganta haapavesiskidor; murto-
maaskidor för längdlopp; i par och omaka, med rembindningar, med trådbindningar.

Aldrig i livet hade jag dittills sett så många skidor tillsammans på ett ställe. Hela dagen hade gått åt till att välja ut skidor. Vi böjde dem, tjärade dem och smorde in dem vid sprakande eldar.

Jag hade valt ut skidor till mig själv, till Leino och till Armas.

Leino hade haft vakt den dagen och det var först på kvällen, när vi redan stod uppställda, som han kom tillbaka och med andan i halsen anhöll av chefen om att få ställa in sig i ledet. Det var därför, som han hela vägen låg och sov så tungt i godsfinkan, att inte ens vår sång kunde väcka honom.

Armas höll hela dagen på med att rengöra mitt, Leinos och sitt eget gevär samt proppade våra ryggsäckar fulla med livsmedel och andra

¹I [GFIP1] står *teplusjka*, varmed menas en med kamin försedd täckt godsvagn, som kan användas till persontransporter även i kallt väder. I Sverige har förekommit sådana *godsfinkor* med särskild *truppvagnsinredning* för trupptransporter under namnen *truppvagn*, *trupptransportfinka* eller rätt och slätt *godsfinka* med *varmrums*; dessa benämningar skall även brukas här.

saker, som är outhärliga vid vilken som helst längre förflyttning och hade lämnats ut för färden.

I vinternattens mörker rusade svarta barrskogar förbi.

Varmvattenberedarna på stationerna var inte i drift. Vi samlade snö i kokkärlen, drack sedan ångande te och knaprade på socker i de uppvärmda godsfinckorna; och vi sjöng.

„Befälhavaren frågade mig“, berättar Armas, „om jag var frisk, och inspekterade munderingen men glömde bara fråga, om jag kunde åka skidor. Jag sade förstås ingenting till honom.“

„Det var då lika gott, att du teg!“ svarar jag Armas.

Sedan blir vi avbrutna av sången.

...²

Trängande sig fram genom snödrivorna, alltmedan det strödde stora gnistor omkring sig, gick vårt tåg norrut.

Vi var på väg till Karelen. Ett år efter Kronstadt skulle vi på nytt få stridspraktik.

Efter hand tystnade sångerna. Jag kände mig inte sömrig.

»Du måste somna«, sade jag till mig själv, »man vet aldrig, om det blir tillfälle att sova i morgon«.

Medan jag lyssnade på Leinos jämna andhämtning, mindes jag mig, hur man hade följt oss till stationen; och vaggad av hjulens behagliga dunkande somnade jag.³

Jag vaknade, när det nästan var morgon. Det var ännu mörkt.

Vi stod på något slags anhalt med spårförgrening.

Det mötande tåget var sammansatt av personvagnar, godsfinckor med varmrums och sjukvagnar. Det gick söderut.

Jag hoppade ut i det fria, tvättade mig hastigt med snö och begav mig till sjukvagnarna. Jag hoppades finna bekanta för att fråga ut några ögonvittnen och jag tog inte fel.

I gryningens halvmörker i en vagn, som var svagt upplyst med ett flämtande ljus, låg de sårade och blandade stönanden med svärande. Det var någon, som ropade på mig:

²Här följer ett tämligen långt avsnitt i [KE74], vilket saknas i [GFIP1]. Det handlar om kursdeltagarnas insats emot de upproriske i Kronstadt föregående år, och om varför Matti inte vill ligga i den övre kogen i järnvägsvagnar.

³I [KE74] står i stället: *Och lyssnande till Leinos jämna andedrag, erinrade jag mig kamrat Kamenjevs väldiga, gråsprängda mustascher. Han hade placerat oss på tåget vid Nikolajevstationen. Vaggad av hjulen monotona dunkande somnade jag in.*

„Matti! Är det du?“

Eftersom det var just jag — jag heter Matti Grön⁴ — så gick jag fram till den brits, varifrån detta svaga anrop hade kommit.

„Förlåt, jag kan inte ta dig i hand; den är förfrusen.“

Blinkandet från det ljus, som inte kunde förjaga skumrasket, hindrade mig från att närmare betrakta den talandes ansikte. Det var med svårighet, jag kände igen honom.

Rauhalahti — min kamrat från verkstaden i Helsingfors, min kamrat i Röda gardets terijokiförband,⁵ arbetare i Karelska arbetarkommunen — han låg framför mig utan att röra sig. Det fanns inte mycken glädje i vårt oväntade möte.

Rauhalahti berättade under den halvtimme, vårt tågsätt stod på anhalten, så många intressanta saker, som man annars inte får höra på år och dag.

„Hela saken, Matti, är den, att våra rödarmister inte känner till ortsförhållandena; varken dessa förbannade kärr, som aldrig fryser till, eller denna vilda väglöshet. Rödarmisterna kan inte åka skidor, men slaktarna är utmärkta skidlöpare — de slinker utan vägar undan till baklandet, de löper över gränsen.

Redan i höstas så gick de en och en eller i grupper över gränsen, höll möten i skogarna, vid sjöarna, i fiskarnas badstugor, i skogvaktarstugor; de samlade ihop vapen; men hos oss i hela Karelen kunde vi längs hela den tusen verst långa, väglösa gränsen knappt räkna med ens tusen rödarmister, och det i små, spridda truppenheter.⁶

När »rörelsen« började — tänk dig bara: dessa vita gömmer sig bakom namnet »Kalevala«⁷ — i våra byar reste det omkring en gammal gråskäggig gubbe, en handlare från Tunkua,⁸ som kallade sig för Väinämöinen och agiterade på en och samma gång för Karelens oavhängighet och för dess förenande med Finland.⁹

⁴*Gren* eller *Grön*; det kan se likadant ut i den ryska skriften.

⁵I [GFIP1] står *terijokskij otrjad* och i [KE74] står *terijokiavdelning*.

⁶I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *kår*.

⁷Not i [GFIP1]: „K a l e v a l a“: finsk episk dikt, som är uppbyggd på folksånger — runor. I den talas om jordens och himmelens samt himlakropparnas och arbetsredskapens skapelse. Huvudhjälten är den legendariske Väinämöinen, som har skapat världen med sin sång. Där verkar även sagosmeden Ilmarinen, som har smitt en underbar trollkvarn — sampo — vilken är symbolen för folkets lycka.

⁸I [GFIP1]: *Tunguda*.

⁹Här står också följande i [KE74]: *Förbund med Slaktar-Finland!*

Ända från »rörelsens« början så anslöt sig kulakerna och de välbärgade till dessa slaktare. Vi kunde inte ens tillnärmelsevis föreställa oss upprorets omfattning (du vet, hur förbindelserna är här hos oss — en fågel skulle kunna bryta vingen av sig!), och när det började komma försenade underrättelser, och vi skickade telegram på telegram till centrum, så underskattade de lägets allvar och i sina förfrågningar förhöll de sig ironiskt till våra rapporter.

Sedan så började de skicka folk, som inte alls var förberedda på våra förhållanden.¹⁰

Jag förfrös mig vid Kokkosalmi.

...¹¹

I gryningen hade vi gått ut från Kiestinki¹² mot Kokkosalmi, som slaktarna hade intagit.

Du kan föreställa dig det: allt som allt en endaste en framkomlig stig!

Vid tiotiden på morgonen var vi redan vid sjön — bara tolvhundra steg från Kokkosalmi — och började sprida ut oss rätt framför ögonen på de vita.¹³ Vi höll på med att sprida ut oss i två timmar.

Klockan tolv ger befälhavaren¹⁴ ordern: »Till angrepp!«

Man ska lägga märke till, att de vita inte alls sköt eller ens gav något livstecken ifrån sig. Vi blev tvungna till att gå ungefär en verst över sjön, som var täckt med djup snö.

Bakom oss hade de släpat fram en finkalibrig kanon. Under hela striden avlossade den inte mer än fyra skott eller så, och alla gångerna föll projektilerna i klibbig, seg snö utan att explodera.

Så fort vi avvek från stigen, så sjönk vi till midjan i tjock snö.

Det var mycket besvärligt att gå.

¹⁰Här står i stället i [KE74]: *Sedan började man att skicka ut truppförband, som var uttröttade efter kriget i Centralryssland och inte alls utrustade för våra förhållanden.*

¹¹Här står i [KE74] följande, som saknas i [GFIP1]: *Jag skulle hellre på nytt vara i fångenskap hos Mannerheim i Tammerfors, än att upprepa striden vid Kokkosalmi.*

¹²I [GFIP1] *Kiestiengi.*

¹³I [KE74] står i stället: *Våra grabbar, som inte var vana vid krigsförhållandena i Karelen, hade inte ordnat rekognosceringen ordentligt och vi började att övergå till skyttelinje mitt framför de vitas ögon.*

¹⁴*Befäl eller befälhavare* användes i denna översättning, när [GFIP1] har det ryska ordet *komandir* ensamt och utan att det framgår, precis vad för slags chef det är fråga om (t.ex. *komandir roty*, kompanichef). I [KE74] brukas i motsvarande fall *kommendör* för ensamt *komandir*.

För vart tionde–femtonde steg måste vi stanna och pusta ut.

På så sätt började vi bli alldeles utpumpade utan att ha tillryggalagt ens en fjärdedel av avståndet till byn.

När vi rörde på oss, så svettades vi av ansträngningen, men vid uppehållen började vi frysa.

Jag släpade på en »Maxim«,¹⁵ och att förflytta sig med denna i den snön, det förstår du själv, det var inte särskilt roligt. Men det allra besvärligaste låg ännu framför oss.

När vi ryckte fram över isen, kände vi plötsligt vatten under fötterna. Så brukar det också vara här: vattnet tränger upp ovanför isen. Snart nådde det till knäna, och redan efter omkring fyrahundra steg från fienden vadade hela vårt förband fram med smältvatten till midjan. Det var omöjligt att gå vidare.

Slaktarna, som var väl förtrogna med ortsförhållandena, hade bara inväntat just detta. De öppnade helt lugnt målriktad gevärseld emot oss och bjöd oss på några plötsliga kulsprutesalvor.

Jag började göra i ordning min »Maxim«; men du förstår: hela dagen hade temperaturen legat under minus trettiosju grader Celsius — vattnet i manteln var så tillfruset, att kulsprutan var obrukbar.

Många av pojkarna hade så stela fingrar, att det var svårt för dem att lägga fingrarna om gevärens avtryckare.

Jag slet geväret ur en rödarmists förfrusna händer, och när befälhavaren kommenderade »Eld!«, så tryckte jag på avtryckaren, men — djävlar i helvetet! — utav hela vårt förband¹⁶ avlossades bara sju–åtta skott — på hedersord, inte fler.

Mitt gevär vägrade skjuta; även de andras gevär var obrukbara. Ser du, så här låg det till: i slutstyckena hade slagstiften frusit fast i fjädrarna. Vår mundering var det inte mycket bevänt med, men om stålet fryser, hur skulle det då vara med folket? Allt detta försiggick

¹⁵*Maxim*: Rysk vattenkyld kulspruta av 1910 års modell; uppfunnen av amerikanaren Hiram Maxim och införd i Englands krigsmakt på 1890-talet. Tillverkades i stort antal förutom i Ryssland och Sovjetunionen även i England och Tyskland. Maximkulsprutor användes av England, Tyskland och Ryssland i första världskriget samt långt därefter av bl.a. Sovjetunionen och Finland. I infanteriet övergick Röda armén under 1930-talet efter hand till de lättare kulsprutegevären av Degtiarovs konstruktion, vilka kom till användning i kriget emot Finland 1939–40 samt Stora fosterländska kriget 1941–45.

¹⁶I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *avdelning*.

under slaktarnas precisa, välriktade eld; och det måste man rättvist tillerkänna dem, att de visade prov på stor uthållighet.

Du ska inte glömma, att vi stod i vatten till midjan. Det kunde förstås inte vara tal om något som helst fortsättande av anfallet.

Vi grävde ned oss i snön för att invänta mörkret. Vi låg där i mer än tre timmar, och du begriper själv, hur vi välkomnade mörkrets inbrott.

Under skydd av mörkret började vi återståget. Lyckligtvis förföljde oss inte vitgardisterna.¹⁷

När vi hade krupit fram till den plats, där vi hade lämnat kanonen, så begrep vi, varför den nästan inte hade varit i bruk. Kanonens befäl hade förfrusit händer och fötter, när han stod på observationsplatsen. Hans blåfrusna ansikte såg alldeles dött ut, och på kinderna syntes det stora tårar. De hade förvandlats till istappar, innan de hunnit rinna nedför de orakade kinderna.

Jag såg, hur våra utmärkta pojkar var så till den grad utmattade, att de blev likgiltiga för allt.

Några lade sig ned på vägen och låg där utfläkta och alldeles orörliga, tills trossen kom förbi och plockade upp dem.

På återvägen — på återståget igenom kärret — sjönk vår kanon och alla granaterna genom isen, ned i vattnet på två meters djup.

Under ledning av politruken¹⁸ höll de på i tre timmar och arbetade i träsket vid tjugofemgradig kyla — de lyckades dra upp både kanonen och granaterna. Sådana praktkarlar de är, våra artillerister!

Till och med hästarna föll ur ledet. Nå, nu åker jag, arme krake, utan den ena handen till *Piter*,¹⁹ till militärsjukhuset. . . “

Han log bittert.

Ljuset hade nästan brunnit ned helt. Vintergryningen begöt det vita snötäcket med ett grått sken, som trängde in i sjuktågets vagnar.

Lokomotivet gav signal med visslan.

De sårade vaknade utav stöten, stönade, sade något argt och vände på sig.

¹⁷Vitgardisterna kallas i [GFIP1] *bjeljaki*, vita harar.

¹⁸*Politruk*: politisk handledare (*polititjeskij rukovoditelj*).

¹⁹*Piter* Petrograd, Leningrad, Petersburg.

„Rauhi“, frågade jag, redan på väg mot utgången, „vad tror du om hela fälttåget?“

„Vad jag tror! Vårt folk kan inte åka skidor; alltså kan slaktarna hålla ut till våren; om våren, sommaren och hösten är det alldeles omöjligt att föra krig här: kärr, sjöar, fler kärr — en sådan väglöshet, att man i många socknar²⁰ bara kan ta sig fram med släpa.²¹

Men under tiden kommer de vita att husera i Nationernas Förbund i den självutropade karelska regeringens namn!“²²

...²³

Vi skyndade oss att ta farväl:

„Farväl, Matti!“

„Farväl, Rauhi!“

Jag utropade mitt farväl, samtidigt som jag redan hoppade ned från sjukvagnens fotsteg.

...²⁴

Vad är det för uppgifter, vi ska få?

Är verkligen undervisningen avbruten i ett helt år för vår kurs?

Alla dessa tankar delade jag med de andra.

²⁰Det är *volost* i [GFIP1], vilket översättes här med *socken* liksom i [KE74].

²¹Not i [GFIP1] om *släpa*: *Volokusji* — kärra utan hjul, två långa stänger, som en häst släpar på marken igenom väglösa sumpmarker.

²²Här står i [KE74] i stället: *Och samtidigt kommer de vita att mullvada i den självutnämnda Karelska s.k. Kalevalaregeringens namn. Dom har ju inte bara Väinöinen, dom har också »smeden« Ilmarinen, han är en av deras militära ledare.*

²³Här står i [KE74] följande replik, vilken saknas i [GFIP1]: — *Jag är rädd för att det kan bli ett andra Bessarabien av Karelen.*

²⁴Här står i [KE74]: *Vi kan ju åka skidor, för helvete, vår skolavdelning.*

Kapitel 3

Vi får vår kampuppgift.

Armas var en lustig syn att skåda; i början gick hans skidor isär åt var sitt håll, och han hade så när stått på näsan i snön. Sedan började de få fart och kom tvärtom alltför nära varandra, så att de gick i kors.

Han fäktade hjälplöst med stavarna och försökte utan att falla få skidorna att inte längre korsa varandra. Det var förvisso i ett kör, som han fäktade med skidstavarna men ändå försökte dölja sin förvirring.

En gång steg han av skidorna bredvid skidspåret för att sära på dem, men då sjönk han genast ned och stod med snö till midjan.

Trött och genomsvettig som han var, kunde han bara nätt och jämnt hänga med sina kamrater (det var ju bara fjärde gången i livet, han stod på skidor).

...¹

Jag blev utnämnd till plutonchef.² Armas hamnade hos mig, Leino förde befäl över en grupp.

„Det är kanske bättre för dig, om du stannar kvar här?“ frågade jag Armas, när han vid en lätt sväng krokade fast sig i sin egen skidstav.

Armas blev stött:

„Jag ska ta mig fram till dem, jag ska slå vitgardisterna! Du ska få se, hur jag kan åka skidor i morgon och i övermorgon. Skulle det vara någon stor konst att åka skidor!“

Armas var mest rädd för att ramla.

¹Här står i [KE74] följande mening: *Han tröstade sig likväl med att kamraterna Rovio och Inno inte alls kunde åka skidor.*

²Plutonchef: i [GFIP1] står *komandir vzvoda*; *vzvod* kan förutom pluton även betyda *tropp*.

Det var svårt att resa sig upp igen för honom, som var ovan. Benen trasslade in sig i den vita vindblusen.³

Av hela munderingen var det bara den hjälmaktiga budjonnyjmössan, vi var vana vid.⁴ Filtstövlarna, den korta fårskinnspälsen och de vadderade scharovary-byxorna var nyheter för oss; därtill hade vi geväret — det trelinjiga⁵ — och somliga även ett stormgevär⁶ på axeln, vardera tvåhundra patroner i ammunitionsördeln; en lina; i ryggsäcken bröd, konserver, fläsk, smör och socker; vardera en plunta med sprit — inalles tjugo kilo per man.

Vi utgick från stationen Maaselkä utan någon som helst tross eller träng. Allt bar vi på oss. Den utlämnade förplägnaden tydde på, att det var en stor uppgift, som förestod oss; men vari den bestod, var det ännu ingen, som visste. Vi åkte på kolonn två och två.

Snön var lös och finkornig. Den skidlöpare, som åkte i spetsen, sjönk ner i den till knäna men löpte likväl framåt, övervann den mjuka, lätta, lena snöns förtvivlade motstånd och lade ut ett skidspår. Efter ett hundratal meter fick tätkarlen hämta andan, medan näste man från samma grupp avlöste honom. Sålunda omväxlades tätkarlarna inom

³*Vindblus* kallades i persedelkortet M7102-184451-6 under översättarens värnplikstjänstgöring på 1970-talet den ovanligt långa, vita anorak, vilken var tänkt att användas såsom överdragsplagg i snötäckt terräng. Denna vindblus var åtminstone knälång, kanske längre. En något kortare modell visar bild 7 av infanteripatrull på skidor i [SoldI Inf] s. 23; i bildtexten kallas denna för *skidlöparblus*. Bägge benämningarna kommer att användas här motsvarande det i [GFIP1] använda uttrycket *zastjtnyj bjelyj balachon*.

⁴I [GFIP1] kallas denna hjälmaktiga budjonnyjmössa för *sjlem*, d.v.s. *hjälm*.

⁵*Trelinjigt* innebär 7,62 mm, vilket nämligen är lika mycket som 3 tiondelar av en engelsk tum. En tum delas vanligen i 12 *linjer*, men vid räkning med *decimaltum* delas en tum i 10 *linjer*, så att en linje av en engelsk decimaltum blir 2,54 mm.

⁶Troligen Fjodorovs 6,5 mm stormgevär ifrån 1916. Detta vapen matade inte bara fram patronerna automatiskt och sköt patronvis eld utan kunde även skjuta automateld. Det kallas i ryska texten [GFIP1] för *avtomat* och i svenska texten [KE74] för *maskingevär*. Det kan jämföras med sådana stormgevär som svenska krigsmaktens *automatkarbin* AK4 eller Kalasjnikovs *avtomat* AK47, så att *stormgevär* (ty. *Sturmgewehr*, eng. *assault rifle*) då kan vara ett mer passande namn än *maskingevär*, vilket ju är liktydigt med *kulspruta*. Se vidare om Fjodorovs *avtomat*, som var en föregångare till Kalasjnikovs AK47 och kanske det allra första stormgeväret överhuvud (om än benämningen *Sturmgewehr* kom till först på 1940-talet), på sidan [AF] och sidan [PB], vareft meddelas, att Fjodorovs *avtomat* var med vid Antikainens råd.

gruppen. På samma sätt omväxlades även själva grupperna, så att de avlöste varandra i täten för kolonnen.⁷

Vi ryckte fram snabbt enbart därför, att vi var många; en fem–sex man hade varit alldeles utmattade efter en mil⁸ i denna snö.

Armas gick framför mig. Jag hade tagit en del av hans packning och sagt, att när han lärt sig åka skidor ordentligt, så skulle han få göra det samma åt mig i gengäld. Leinos förmåga att åka skidor avundades jag honom en smula, måste jag erkänna.

Han tog ut stegen och med schvung i stavtagen gled han smidigt fram över skaren. Han var en förstklassig skidlöpare, så därför åkte han nästan hela tiden endera i förväg och körde upp ett spår för förbandet eller också begav han sig ut på spaning.⁹

Med vilket välbehag jag inandades den friska, frostiga luften!

Jag tyckte inte, det var besvärligt att åka; nästan hela tiden åkte vi på väg.

Skidfärdens raska takt, den friska luftens vederkvickande verkan efter kasernvistelsen, ungdomens entusiasm och medvetandet om, att vi snart skulle få möta fienden öga mot öga — allt detta livade sinnet, och jag fick lust att sjunga.

Det var uppenbarligen inte bara jag, som fick lust att sjunga, ty bakom mig var det någon, som stämde upp en kampsång; men ett strängt rop från den kraftfulle, liksom ur ett enda stenblock uthuggne chefen för första kompaniet — Heikkonen — avbröt sången och lät med förnyad skärpa alla känna, att vi verkligen befann oss vid fronten.

Jag visste, att vårt marschtempo var högre, än många av pojkarna orkade med; och när jag såg mig om, fick jag se, att förbandet var utdraget på åtminstone en kilometer.

Armas åkte alltjämt framför mig; men att döma av svetten, som rann i strömmar från hans ansikte, och av det ovanligt koncentrerade

⁷Detta stycke och nästa saknas i [KE74].

⁸I [GFIP1] står tio kilometer, men så långa avstånd anger man på svenska i mil.

⁹*Spaning*: i [GFIP1] står *razvedka* och i [KE74] *rekognoscering*. [NF] sätter *spaning* lika med *rekognoscering*, men endast *spaning* brukas i [SoldI Inf] och [InfR II], varemot [UndInf] använder *kunskapande* såsom liktyding till *spaning*. I [InfR II] avser *spaning* inhämtande av underrättelser om fienden, varemot *rekognoscering* avser utforskande av terrängen. Vi väljer därför *spaning* här i stället för *rekognoscering*, eftersom det synes vara det vanligaste i facklitteraturen på detta område för den verksamhet, här avses (inhämtande av upplysningar om fienden).

uttrycket i hans gråa ögon, kunde man se, att detta inte var lätt för honom.

Jag upptäckte snart på Armas' rygg en liten, våt fläck. Den växte till efter hand. . . Det var svetten, som trängde genom pälsen och kom ut på vindblusen. När fläcken hade vuxit till ett människohuvuds storlek, klev Armas av skidorna och sade till mig:¹⁰

„Jag åker i kön ett tag. . .“

Sedan kunde jag redan av fläckarnas storlek på hans rygg lätt avgöra, hur många kilometer han kunde åka vidare utan vila.

Leino hade löpt långt i förväg.

Enstaka kamrater, som hade blivit efter, kunde man nätt och jämnt urskilja där bak.

„Framåt, kamrater! I Paadene¹¹ gör vi ett längre uppehåll.“ sade Heikkonen högt till uppmuntran; och så skidade vi in i skogen.

Vi åkte genom skogen. Detta var en äkta karelsk skog med masthöga furor.

Kapuschongerna flög av huvudena, när vi försökte blicka upp emot de översnöade grenarna. Det fanns både gallrad timmerskog och skog, som hade fått stå kvar att växa fritt.

Här var det redan väglöst. Vi kom ut ur skogen och begav oss ut på Seesjärvi.¹²

Vi hade ännu inte mött några vita.

Hade vi inte haft patronerna i gördeln, geväret i remmen över axeln och packning på ryggen, så hade hela vår promenad kunnat föreställa en idrottstävling.

Bördan började redan betunga mig, och vänstra foten glappade för mycket i filtstöveln. När jag stannade upp en sekund i en kurva, kände jag, hur det sved till i hälen.

»Jag har väl fått skoskav«, tänkte jag och skulle fråga, hur det var med Armas, men han syntes inte till vid sidan om mig.

¹⁰Detta och följande stycken om svettfläckarna på ryggen saknas i [KE74].

¹¹Kallas *Padany* i [GFIP1] här och i fortsättningen men *Paadane* i [KE74] samt på [SK1898]. Namnet Paadene är hämtat ur [GSAF25], och den heter likadant i [GSAF25], men på en del kartor kallas byn *Paatene*.

¹²Sjön heter *Segozero* i [GFIP1].

»Han har blivit efter«, blev min tanke.

När jag såg mig om, fick jag se, att där inte bara var Armas utan flera andra pojkar, däribland Kanner. Han hade före inträdet på Internationella Krigsskolan varit en berömd brottare och blivit finlandsmästare i mer än en tävling. Det finns säkert många cirkusarenor, som än idag kommer ihåg hans klumpiga, björnaktiga vighet; så om till och med Kanner hade blivit efter, då skulle man inte klandra Armas.

Vinternatten inträder hastigt, men vi gick fortare än vinterdagen.

Vi hade inte tränat; men till vår fördel var vår sundhet, djärvhet, ungdom och den iver, med vilken vi grep oss saken an. Därför var det, som täten kunde löpa in i Paadene redan vid niotiden på kvällen. Paadene är en stor by vid Seesjärvis strand. Detta var sista byn på vår sida om fronten. Längre fram, bortom byn Laasari,¹³ började de vitas sida.

I Paadene inkvarterade vi oss i några stugor, sedan vi ställt ut vakt.

Denna natt hade jag inte vakt och sov som en stock. Vi hade ju genomfört en marsch på sju mil!¹⁴

Inga drömmar alls. Troligen gjorde jag inte en enda rörelse på hela natten. Det var Armas, som väckte mig genom att dra mig i filtstövlar-na.

Det var en vintergryning.

Armas var alldeles slut av trötthet men ändå tydligt triumferande.

„Kamrat befäl“, sade han, „jag har inte kommit fram i tid — men kommit fram, det har jag. Det var ganska många av pojkarna, som blev efter...“

Nu räckte uppenbarligen inte krafterna till längre, för att han skulle kunna fortsätta sitt tal.

Han rasade ihop och började snarka, liggande på golvet i en mycket obekvämlig ställning.

Leino, som hade kommit in från vakttjänsten, hade rätt sig en bädd av enris i ett hörn. Han drog försiktigt upp Armas i bädden, lossade hans livrem och drog geväret av ryggen.

¹³Byn kallas *Lazarevo* i [GFIP1], heter på finska *Laasari* enligt [SNM26] men är inte omnämnd i [KE74].

¹⁴I [GFIP1] sjuttio kilometer.

„Jag trodde inte, han skulle ta sig ända fram“, sade Leino, i det han vände sig mot mig, „Matti, stig upp, du har vakt nu.“

Jag har aldrig i livet känt en sådan på en gång trubbig och skarp smärta som den, vilken hade tagit ett grepp om musklerna i hela min kropp, när jag började resa mig upp från bänken. Så brukar det vara med alla, när de börjar träna skidlöpning, gång, löpning, fotboll eller brottning igen efter ett långt uppehåll.

Denna angenäma muskelvärk, som de flesta pojkar brukar uthärda med stolthet, förvandlades nu till en svåruthärdlig smärta, som uppstod och rentav föreföll tillta i styrka med varje ny rörelse. Det värkte i biceps, nackmuskulerna och benmuskulerna, men allra mest smärtade bukmuskulerna. Det var svårt att böja sig men ännu svårare tycktes det vara att räta på ryggen. Det var inte bara jag, som hade den känslan, utan alla de andra också. Långsamt, stönande och stånkande reste sig kamraterna upp från sina platser. Till och med Leino höll på och gned sina biceps.

„Rör dig snabbare och mer energiskt, Matti! Rör dig mer!“ sade han till mig i förebrående ton. „Då går hela alltet fortare över.“

Jag började också röra på mig.

Vi hade anträtt marschen på nytt.

Vi lämnade sjön bakom oss och kom in i en djup skog; om det inte hade funnits en smal, men uppkörd väg där, så skulle jag ha sagt: en orörd skog.

Vårt förband¹⁵ hade glesnat betydligt. Längst bak i kön gick den tigande och litet gråare Armas med bister uppsyn och rörde mekaniskt på benen.

Plötsligt ljud vår befälhavare Antikainens stämma:¹⁶

„Fiende till vänster! Spridning på skyttelinje — framåt!“

Käre Armas! Om du någon gång råkar läsa dessa rader, så minns då, hur vi spred oss på skyttelinje, snabbt vände oss i den anvisade riktningen, hur snabbt vi flög framåt och uppslukades av tallskogens

¹⁵I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

¹⁶I [KE74] är det inte Antikainen utan Heikkonen, som kommenderar detta, och motsvarande rader står några stycken längre ner.

djup, hur vi brann av otålighet, hur vi drömde om att möta de förbandade slaktarna ansikte mot ansikte, hur besvikna vi blev, när vi fick veta, att detta bara var en manöver, att det inte fanns någon fiende, utan att det var en övning!

Jag kommer särskilt ihåg, hur arg du blev. För dig var ju varenda vändning med början på axlarna, varenda sådan manöver mycket besvärlig. Du spände alla dina krafter, bet ihop tänderna och följde med de övriga.

När vi på sådant vis hade »intagit« någon liten by, ställde Antikainen ut vakter på vägarna för att lära oss att inte släppa ut någon ur en by; han placerade ut rödarmisterna i stugorna för att lära oss, hur vi skulle fördela oss efter att ha intagit en by.

Sedan åkte vi vidare igen; vi åkte snabbt i kylan. Det syntes, att en snöstorm för inte länge sedan rasat i dessa trakter. Vägen var täckt med djupa snödrivor och på sina ställen hade den till och med alldeles försvunnit.

Samma dag kom vi fram till Honkaniemi.¹⁷ Bortom denna by började på en gång det territorium, som var besatt av de vita.

När jag hade inkvarterat soldaterna¹⁸ i en väl uppvärmd stuga, slängt av mig den tunga ryggsäcken och kontrollerat mosingevärets¹⁹ mekanism, så gick jag tillbaka längs vägen för att hjälpa Armas.

Förbandet²⁰ hade spritt ut sig mycket; några av våra pojkar gick ännu vägen fram, svettiga och med pälsarna uppknäppta. Jag befälde en av dem att knäppa om sig; vi kunde ju faktiskt inte hålla på att delta med folk, som fick lunginflammation! Det var många, som var alldeles utmattade; några andra gick ett par steg, stannade sedan upp och förvred ansiktet av smärta. Skavsåren gav sig till känna.

En halv mil från lägerplatsen träffade jag på Armas.

Utan att fästa något avseende vid hans svärande, tog jag hand om hans ryggsäck; men geväret gav han mig inte.

„Har du skavsår?“ frågade jag, medan vi gick.

¹⁷Kallas *Gonga-navolok* i [GFIP1] och *Honkaniemi* i [KE74]; namnet *Honkaniemi* finns med i [SNM26] och [IKPNL].

¹⁸*Soldaterna*: i [GFIP1] står *vzvod*, d.v.s. *pluton* eller *tropp*, men här förefaller det gälla ett mindre antal man. I [KE74] står här *min patrull*.

¹⁹*Mosingeväret*: i [GFIP1] står *det trelinjiga*.

²⁰I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

„Nej“, svarade han. „Jag fattar ju, vad saken gäller; jag har lindat fotlapparna, som man ska. Bara för att jag inte kan åka skidor ordentligt än, så följer ändå inte av det, att jag ingenting begriper. Hade det inte varit för denna förbannade värk i musklerna, så skulle jag åka skidor bättre än många utav er.“

Det var redan mörkt, när vi kom in i byn. I stugan tog jag av mig filtstövlarna. Skavsåret på hälen hade förvandlats till en vattenblåsa. Jag fick tag i en nål, stack hål på blåsan och lindade försiktigt om foten. Fler dumheter av detta slag ska jag inte göra om; fötterna behöver jag än.

Armas låg redan och snarkade i ett hörn.

Dörren for upp. In i stugan släntrade Leino och genast liksom fyllde han hela rummet med sig själv. Han satte sig på bänken, drog fram en 10-verst-graderad karta och räckte mig den:

„Här har du en karta. På den ska du rita in hela vägen för din pluton.²¹ Alla plutonchefer, kompanichefer och andra befäl har fått en. Jag tog en till dig också.“

„Vad för väg är det, jag ska rita in?“ undrade jag.

„Synd, att du försvann någonstans och inte var med i staben;²² du har gått miste om mycket; men jag ska berätta för dig.“

Leino kastade en blick mot det hörn, där Armas låg och snarkade.

Under bänken lekte en katt. Den särade på klorna och lät ett grått nystan rulla bort under tassan — det var en mus. Utan att låta den springa iväg mer än ett halvt steg, hukade katten sig plötsligt, tog ett mjukt språng och landade på sina lätta, kloförsedda tassar.

Leino gick fram till dörren och gjorde tecken åt mig att följa efter honom:

„Här kan någon avlyssna oss, och saken är absolut hemlig.“

Efter oss steg det ur dörren ett vitt moln av ånga ut på trappan. Snön knarrade under fötterna.

„Hur är det med magen?“

„Bättre, Leino.“

På himlen kröp norra halvklotets stjärnor fram. Vi stod mitt på en bred gata.

²¹Det ryska *vzvod* översättes här med *pluton* liksom i [KE74]. Ibland framgår ur sammanhanget, att det motsvarar endast ett fåtal man (t.ex. 9 man); då översättes det på annat vis, t.ex. med *patrull* eller annat.

²²I [KE74] är Rovio och Inno namngivna närvarande vid detta tillfälle.

„Här finns det ingen, som kan avlyssna oss. På den här kartan ska du rita in vägen, som din pluton och hela vårt förband ska åka. Vi åker skidor. Befälhavare Inno och kamrat Rovio är inte bra på att åka skidor,²³ så därför stannar de kvar här tillsammans med staben för att invänta vår återkomst eller underrättelse om vår undergång. Förbandet²⁴ består av två kompanier med Heikkonen och Karjalainen som kompanichefer; Toivo Antikainens kulsprutekompani delas emellan dem, kulsprutekompaniets chef Toivo Antikainen utnämnes till befälhavare för hela förbandet och hans medhjälpare Susi blir stabschef. Du känner ju Antikainen.“

Ja då, Antikainen kände jag mer än väl; det var ju efter hans flammande tal på ungdomsförbundets möte i Helsingfors, som jag gick med i det revolutionära ungdomsförbundet och därefter i partiet.

Han är byggnadsarbetare, och jag metallarbetare. Han är bara två år äldre än jag. Nu är han tjugotre år gammal.

Vilken ung arbetare i Helsingfors kände inte kommunistiska ungdomsförbundets organisatör, den eldige och inlevelsefulle talaren, den okuvlige kommunisten — kamrat Toivo Antikainen!

Jag kände hans far. Det var en tapetserare med dyster uppsyn, som dock — efter vad man sade — tyckte om att skämta litet, när han var nykter.

Men nykter såg jag honom aldrig.²⁵

Vem av oss kommer inte ihåg Antikainens tal! De fick oss att hata fienden, knyta nävarna och bita ihop tänderna.

Han fick oss att gråta över de fallna kamraterna och med hänförelse gå ut i striden för att ge fienden igen efter förtjänst. Men de förtjänade i verkligheten tusen gånger mer, än de fick betalt av oss.

När jag börjar dra mig till minnes, hur man arkebuserade alla de sårade på militärsjukhuset i Tammerfors,²⁶ hur man behandlade de fångna rödgardisterna, när jag erinrar mig det, som man gör nu, då börjar jag bli upprörd. Men min berättelse fordrar fullkomligt lugn.

²³Denna anmärkning om Inno och Rovio såsom dåliga skidlöpare finns inte med i på just detta ställe i [KE74] (se däremot tidigare not på s. 12), endast att de stannar kvar och väntar på truppens återkomst.

²⁴I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

²⁵Raderna om Antikainens försupne far finns inte med i [KE74]. Däremot följande mening: *Toivo Antikainen och hans bröder, ja, det var verkligen grabbar!*

²⁶Svenska namnet *Tammerfors* använt även i [GFIP1].

I fjor åt jag gröt, som Antikainen hade lagat. Han var chef för en fältvakt på stationen Gorskaja, när vi kämpade emot det upproriska Kronstadt. Vi var ute på patrullering, och han stannade alldeles ensam i en stuga. Man kan väl inte hålla en man borta från sin uppgift, för att han ska koka gröt! Men han, kompanichefen, kokte själv gröt till sina rödarmister.²⁷

Ja, jag kände Antikainen utmärkt väl, och att vår chef var endast tjugotre år gammal, det skämdes vi inte för; flertalet av oss var yngre.

Och bara den bistre, bredaxlade chefen för andra kompaniet, Karjalainen, och chefen för första kompaniet, Heikkonen, en blåögd, samlad marmorarbetare, organisatör för granit- och marmorarbetarnas rödgardistförband,²⁸ var mer än tjuugoåttå år gamla.

Den kvicke lille grabben Pullinen, som var son till en järnvägsarbetare, hade just fyllt arton. Lika gammal var också Vuorinen, vars ene bror hade dödats vid Bjeloostrov,²⁹ när han försökte ta sig över gränsen, men den andre försmäktar i ett av Finlands tukthus.³⁰

...³¹

„Vår uppgift“, fortsatte Leino halvviskande, medan han såg sig omkring, „är följande: omärkligt ta oss igenom fronten och in på slaktarnas etappområde. Rycka fram med den högsta möjliga fart, som vi bara förmår. Vi ska inte ha något onödigt med oss. Ingen tross — allt ska vi bära på oss. Vi måste ta oss fram omärkligt. För den sakens skull måste vi förinta alla fientliga förband³² fram till Repola och försöka förinta slaktartruppernas stab tillsammans med alla förråd av vapen och ammunition samt även livsmedel på denna centrala stödjepunkt. Det är dock möjligt, att staben inte befinner sig i Repola utan i Kiimasjärvi. I så fall måste vi, efter att ha intagit Kiimasjärvi, förinta den vita ledningens stab och samtliga förråd. Det är okänt, hur stora styrkor vi

²⁷ Detta stycke om grötkoket finns inte med i [KE74].

²⁸ I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *avdelning*.

²⁹ I [KE74] står varken *Bjeloostrov* eller det finska namnet *Valkeasaari* utan det svenska *Systerbäck*, vilket är en annan ort i närheten, på ryska kallad *Sestroretsk*.

³⁰ *Tukthus*: I [GFIP1] står *katorzjnaja tiurma*, vilket betyder straffarbetsfängelse, tukthus.

³¹ Här står i [KE74] följande, vilket saknas i [GFIP1]: *Ja, det var många bland våra pojkar, som inte uppnått tjugooårsaldern.*

³² *Förband* motsvaras i [GFIP1] av *otrjady*, vilket på andra ställen i [KE74] återgives med *bataljoner* eller *kompanier*. Jfr. tidigare noter om *otrjad*.

kan komma att möta. Hur många man³³ de vita har i Repola och Kii-masjärvi, det är också okänt. Antagligen en fyra–femhundra man på vardera stället. Huvuduppgiften är: tränga in i etappområdet och förintna förråden men först och främst de ledande organen. Vi kan bara förlita oss på oss själva samt på snabbheten, överraskningsmomentet och turen. Företaget är mer än riskabelt.

I morgon bitti måste vi vara färdiga för avmarsch. Det har blivit klart, att utav de tvåhundra man, som hade blivit uttagna på skolan, så kan endast omkring hundratrettio man gå vidare. De återstående har fått skavsår på fötterna, blivit sjuka eller »har helt enkelt inte kunnat röra sig med sådan snabbhet«, såsom Armas har uttryckt det.“

Jag log ofrivilligt, när jag påmindes om dessa ord.

I det uppdrag, vi skulle fullgöra, låg det mycket av så att säga sportsligt intresse. Vi hade studerat krigskonstens historia; men jag är övertygad om, att ett sådant företag, det hade varken Alexander den store, Napoleon, Joffre eller Hindenburg försökt genomföra.

När jag får möjlighet att komma den fiende in på livet, vilken har förtrampat mitt kära fosterland *Suomi*, den fiende, som vill förintna min Sovjetmakt och göra med Karelens sjöar det samma, som han har gjort med *Suomis* sjöar, och det hänger på mig att slå in tänderna på honom — ursäkta mig — då är jag idel eld och lågor och skälver av otålighet.

Ja, jag måste linda fotlapparna bättre om fötterna, ty nu står det klart: endast och ensamt fötterna kan bära mig fram till slaktarna.

Jag bredde ut kartan på bänken och började mäta upp avstånden. Vi måste ta oss fram ett trettiotal mil fågelvägen in i fiendens etappområde. Det fanns inga vägar att rycka fram på; tvärtom visade de förargliga kurvorna, att det fanns branta höjder där. Kartan talade om svår genomträngliga skogar och kärr. Kärren är inte så illa, om de är tillfrusna. Men sådana detaljer är inte utsatta på tioverstgraderade kartor.

Denna karta har jag bevarat till den dag, som idag är, på min kistbotten. Visserligen är den mycket tillskrynklad, men marschvägen är inritad med ett rött streck.

För mig var det klart, att Armas inte skulle följa med oss utan stan-
na här i »dagdrivarnas« truppenhet,³⁴ såsom Antikainen hade döpt de

³³Egentligen »hur många bajonetter« (»skoljko sjtykov«).

³⁴I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *kompani*.

kamrater, som skulle bli kvar. Så när Armas vaknade till en sekund och frågade mig, medan han vände sig från den ena sidan till den andra, vad det fanns för nyheter, så mumlade jag fram:

„Sov du. Det har inte hänt något särskilt.“

Det gällde att somna så snart som möjligt. Uppbrottet var bestämt till följande morgon. Riktning emot byn Pieninkä.³⁵

Jag hade ritat in marschvägen på kartan kvällen före avmarschen alldeles utan att ha en aning om, hur vi skulle ta oss fram dit.

³⁵I [GFIP1] omtalas denna ort i hela boken såsom *Pjenenga* och i [KE74] såsom *Pieningä*.

Kapitel 4

Vi går över Maaselkä-åsen.

Vi anträdde marschen på led. Redan på morgonen var det mycket kallt. Vi måste åka genom väglöst land, genom obruten mark, genom skog — den karelska tallskogen.

Vi löpte snabbt och andningen motsvarade gången. Lasten gav sig till känna.

Remmarna spände över bröstet och hämmade andningen.

Vi löpte snabbt och säkert och visste, att våra egna liv och tusen människors liv, kanske till och med hela vinterfälttågets utgång, nu befann sig i våra händer — eller rättare sagt i våra ben.

Det var inte utan anledning, jag hade valt ut haapavesiskidor; för de kamrater, som valt telemarksskidor för utförsåkning eller murto-maskidor för löpning, var det mycket besvärligare att åka.

Vi släpade själva på allt: såväl patroner som andra förnödenheter. Om födan tog slut i förtid, skulle vi kanske kunna skjuta något vilt.

Då och då lyfte några uppskrämda fåglar, när de hörde det susande ljudet från våra skidors glidande över snön. På någon gren, som böjts ned av den tunga snön, skuttade ibland ut en eller annan ekorre, som förundrade sig över den andedräkt, som steg upp ur hundratals bröst, varefter han gömde sig igen. Men redan omedelbart före avmarschen hade Antikainen förbjudit oss att skjuta utan order.¹

Inte ett enda överflödigt skott, inte ett enda högljutt samtal. Ingen fick se oss, ingen fick höra oss, vi måste komma plötsligt som en hjärt-

¹I [KE74] står *utan bestämt mål* i stället för *utan order*.

attack. Därför... gå därför vidare, uppfyll din plikt emot revolutionen och tänk inte på allt möjligt villebråd.

Sålunda åkte vi under en timmes tid. Vi tillryggalade omkring en mil, och på nytt blev förbandet utdraget.

Leino hade löpt i förväg för att åka upp ett skidspår genom skogen, och då fick jag plötsligt syn på Armas under en tiominutersrast. Han kom gående tillsammans med truppen² och vid första anblicken såg han inte tröttare ut än de övriga. När han mötte min förvånade blick, log han och väste fram emellan tänderna:

„Antikainen har gett mig tillåtelse att följa med truppen.³ Men jag har nästan lärt mig att åka skidor.“⁴

Vi fortsatte på nytt framåt.

Vi gick på och vi förlorade oss själva i rörelsen, när vi hastigt stötte ifrån med stavarna och drev fötterna mekaniskt framåt i långa glid; för varje steg kände man av den heta och redan blöta fotlappen, och det var omöjligt att avgöra, huruvida den var våt av smält snö eller våt av varm svett; vi hängav oss helt och hållet den berusande rytmen i den svindlande farten, de förbiskymtande stavarna och frasandet från snön, när den undanträngdes av skidorna.

Vi fann oss till rätta i denna rörelse. Varenda muskel, som spändes, bekräftade att man fanns till; varenda frisk munfull av tallskogsluften, som genomträngde hela kroppen och ringde i varenda pulsåder, varenda mossig trädstam, som skymtade förbi, varenda het svett-droppe talade jublande om det för en: »Du lever, du går, du rör på dig«.

På samma sätt ska vi löpa över *Suomis* snötäcken, när det har kastat av sig det ok, Wilhelms soldater har jagat in det i. Det ska åter tillhöra oss, *Suomis* arbetare. Lika snabbt ska vi löpa över dess snötäcken, varenda partikel i vår hud ska inandas den klara luften, för vart steg ska vi med fotsulorna vidröra vårt fosterlands mylla.

Vem av oss har inte erfarit den bittra smärtan vid avskedet ifrån dig, förlusten av dig! Den, som inte förtvivlat har kramat geväret, efter att ha skjutit upp alla patronerna; den, som inte har sett buske efter

²*Truppen*: här står *otrjad* i [GFIP1] och *kompani* i [KE74].

³I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *kompaniet*.

⁴Enligt [KE74] var det Heikkonen och inte Antikainen, som gav denna tillåtelse.

buske, dike efter dike, träd efter träd gå oss ur händerna och i fiendens; den, som inte har gått över gränsen med sista rödgardistförbandet⁵ på återtåg för en tusen gånger starkare fiende;⁶ den, som inte har erfarit dessa sista sekunder på det sista lilla stycket av sin egen mark, — för honom är det svårt att förstå hela tyngden i förlusten av fosterlandet.⁷ Å, vi kommer ihåg sorgen över förlusten och mötet på Mariinskijteatern med de emigranter, som hade gått över gränsen till Lenins stad, och de halvt förfallna, tomma kasernbyggnaderna på Marsfältet, vilka anvisades dem, och våra systrars återhållna snyftningar.

Vi är i hjärtat tillsammans med dig, *Suomi!* Vi ska hävda oss emot slaktarna, vilka nu har överfallit Karelen och vill stoppa det i sin ficka, vill göra detsamma här som de har gjort där.

Truppen⁸ stannade.

Längre fram skymtade några små fiskarstugor vid en liten sjö. Intill en av dem stod tre människor av inte helt vanligt utseende och sträckte armarna i vädret.

Antikainen gick in i stugan; slaktarna leddes in efter honom, sedan de först genomsökts och avväpnats.

Leino kom fram till mig:

„Det var jag, som grep dem. Jag gick före och åkte upp ett spår och då får jag plötsligt se, att det kom upp rök över kojorna, sådan blåaktig, som det blir av fuktiga grenar. Jag går närmare. Jag vråker upp dörren. »Upp med händerna!« — och där är de, de små duvorna, liksom i en bur.“

Antikainen⁹ kom ut ur stugan:

„Kamrater, två timmars rast!“

Vi gjorde upp lägerbål.

⁵I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *avdelningen*.

⁶Här följer i [KE74] även följande parentes, som saknas i [GFIP1]: (*nu kunde vi inte skjuta längre, nu var vi över ryska gränsen, och de ryska kamraterna, bundna av avtalet, kunde inte hjälpa oss*)

⁷I [KE74] omnämnes här ett tal av en *Hjalmar Virtanen*, vilket omnämmande saknas i [GFIP1]. Även följande meningar i [KE74] saknas i [GFIP1]: *Men vi återkommer! Vi kommer åter till dig, Suomi, Sovjet-Suomi! Rustade med inbördeskrigets stora erfarenheter kommer vi inte att upprepa ett enda fel, vi kommer inte att vara så blöthjärtat liberala.*

⁸I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁹I [KE74] står här *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

Den på kartan inritade linjen — två gånger uppmätt med en tändsticka — talade om, att vi denna dag redan hade tillryggalagt två och en halv mil.¹⁰

I kokkärnen (vi hade ett på fyra man) smältes snö, och vattnet började sjuda. Jag såg mig omkring. Det fanns ingen Armas där.

»Efter igen«, tänkte jag och oroade mig till och med en smula, ty vi var redan långt inne bakom fiendens linjer.

„Dumskalle!“ skällde jag högt på min vän.

Ut ur stugan kom Antikainen, adjutanten¹¹ Susi samt kompanicheferna¹² Heikkonen och Karjalainen. Susi kom fram till vårt bål och sade:

„De här tre har haft till uppgift att tränga igenom våra linjer; de har hemliga mötesplatser i Petrozavodsk och Karhumäki.¹³ De skulle spränga våra järnvägsbroar och vattenverk samt överhuvud taget göra skada. Men de ska komma oss till nytta i stället för skada.“

„Om de har erkänt med det samma, så har de alltså ljugit“, sade Leino.¹⁴

„Nå, för att lossa deras tungors band“, svarade Susi snabbt, „fick jag först tömma den här helt och hållet. . .“

Han klappade med handflatan på fältflaskan, som skulle innehålla sprit.

„Jag, liksom Antikainen, dricker ju inte, men med dem är det rakt tvärtom; de till och med råkade i gräl med varandra om vem, som skulle ha flest klunkar.“

Han fortsatte, redan en smula oroad:¹⁵

. . .¹⁶

„De har sagt, att i Pieninkä“ — adjutanten pekade ut det på min karta — „ser du där, härifrån och dit är det raka vägen ungefär två

¹⁰I [GFIP1] står 25 kilometer.

¹¹*Adjutanten*: Susi omnämnes på motsvarande ställe i [KE74] inte med befattning utan endast med namn.

¹²*Kompanicheferna*: Heikkonen och Karjalainen utan titel på detta ställe i [KE74].

¹³Kallas i [GFIP1] *Medvezjaja gora*.

¹⁴Denna replik och Susis följande förklaring om spritens användning såsom sanningsselixir saknas i [KE74].

¹⁵Susis följande berättelse är med även i [KE74].

¹⁶Här står följande meningar i [KE74], vilka saknas i [GFIP1]: *Å denna Heikkonen! Han tyckte om att skämta och han gjorde det bra.*

och en halv mil, där finns det en postering¹⁷ med finländska officerare. De ska få vara vägvisare åt oss. Deras handlingar visar, att de skulle vara fyra, men bara tre är förhanden. Det gäller att vi inte missar den ensamme! Ifall han obemärkt skulle slinka igenom bakom våra linjer, så skulle han nog kunna ställa till en hel del skada. Om han har fått syn på oss och flytt till sina egna, är det inte bättre då; då ska de förbereda sig på att möta oss.“

Leino reste sig upp:

„Kamrat befäl, tillåt mig genomföra en spaning.¹⁸ Jag kanske kan få tag i honom med ledning av skidspåret.“

Antikainen tänkte efter en stund.¹⁹

Det varma vattnet var färdigt, och kokkärlet gick laget runt.

I detta ögonblick fick jag se Armas' välbekanta figur.

Hans skidstavar befann sig i ena handen, i den andra höll han en nagan.²⁰ Han åkte mycket långsamt och klumpigt. Framför honom åkte söligt, utan stavar och med händerna i fickorna en man i kläder, som mycket liknade de tre tillfångatagna skadegörarnas dräkt. Det var just honom, som Armas höll naganrevolverns mynning riktad emot.

Vi for upp från våra platser och störtade honom till mötes.

„Har ni sett, en sådan »gök«, jag har fångat“, sade Armas i så likgiltig ton, som hade han dagligen under loppet av många år haft tillfälle att på skidor fånga »gökar«. „Och jag är med i marschen — inte siste man“, sade han och blinkade därvid oförmodat på samma sätt, som han mer än en gång hade blinkat till mig på verkstaden bakom verkmästarens rygg efter en grov ordväxling med denne, liksom hade han sagt: »Du känner väl oss!«

¹⁷*Postering*: i [KE74] ifrån 1974 står på motsvarande ställe *fältvakt*, men det visar sig längre fram, att det rör sig om en vaktstyrka på endast fjorton man, varför *postering* antagligen är en lämpligare översättning av det ryska ordet *zastava* i detta fall.

¹⁸*Spaning*: se not om spaning på s. 14.

¹⁹I [KE74] är det inte *Antikainen* utan *Heikkonen*, som här tänker efter en stund.

²⁰Nagan: 7,62 mm revolver av det belgiska system *Nagant* med sju skott. Den ryska naganrevolvern av 1895 års modell ingick i Röda Arméns beväpning fram till Det Stora Fosterländska Kriget. (Uppgiften är hämtad ur [SES81]). Den svenska 7,5 mm revolver m/87, som är avbildad på sidorna 100–101 i [UndInf], är förvillande lik en rysk Nagant; det skulle möjligen kunna vara samma typ. I [KE74] står här *revolver*.

Den tillfångatagne genomsöktes. Antikainen²¹ förhörde honom genast på stället.

„Allt är i sin ordning. Alla fyra säger det samma.“

„Vad? Har de andra också råkat. . . “ förundrade sig fången.

„Nå, nu är det än så länge inte du, som har tagit mig till fånga och ska förhöra mig!“ smålog befälhavaren ironiskt.

Denne man hade väntat i skogen gömd bakom ett träd, tills hela förbandet hade åkt förbi; sedan hade han fortsatt sin färd i det färdiga spåret tillbaka och där rätt som det var stött på Armas, vilken hade blivit efter. Armas hade på långt håll fått syn på honom — han åkte ju utan maskerande vindblus — tagit honom på kornet och befallt honom att kasta ifrån sig vapnen, sedan tagit ifrån honom stavarna och skurit av byxknapparna, för att vitgardisten inte skulle rymma.²² Det var därför, som han hade stoppat händerna i fickorna. Armas visade mig en knapp. På den var det klart och tydligt stämplat »Helsinki«.

Vår tvåtimmarsrast tog mycket snabbt slut och vi fortsatte på nytt marschen.

„Framåt!“

Före avmarschen befallde mig Antikainen:²³

„Åk i förväg med en patrull²⁴ till Pieninkä, genomför en spaning²⁵ och, om det faktiskt finns en två–tre slaktare²⁶ där, så grip dem. Det är omkring två och en halv mil till Pieninkä, men vägen är besvärlig. Du bör komma fram dit i gryningen.“

„Ja, kamrat befäl!“

Jag gick i spetsen för min patrull. Sist i kön kom Armas.

Klippiga höjder tog vid redan en timme efter uppehållet.

²¹I [KE74] står här *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

²²I [GFIP1] användes här och på en del andra ställen för *vitgardist* ordet *bjeljak*, vilket betyder *vit hare*. Läser man denna mening bokstavligt, betyder den således att „ . . . *haren inte skulle kunna rymma*“.

²³I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

²⁴*Patrull*: i [GFIP1] står här *otdelenije* i [KE74] står *pluton* här, antagligen eftersom mannen var utnämnd till plutonchef (på s. 12), men här gäller det nog en mindre del av plutonen.

²⁵*Spaning*: jfr. tidigare not om spaning och rekognoscering på s. 14. I [GFIP1] står här *razvedka*, i [KE74] *rekognoscera*.

²⁶I [KE74] står på detta ställe *vitfinnar* och inte *slaktare*.

Enorma klippor stack envist upp sina steniga revben ur snön. Stigningen blev brantare, och det blev för varje minut allt svårare och svårare att övervinna den.

Detta var Maaselkä-åsen.²⁷ Nu är stigningen utsatt på kartan till trettiofem grader; men på skidor, som hela tiden drog bakåt, med tjugo kilo på ryggen och två handgranater vid bältet förvandlades dessa trettiofem grader till åttio. På den tiden var varken graderna eller ens höjderna utsatta på kartorna. Stigningen blev allt brantare och brantare.

Min patrull hade tagit sig ganska högt upp; vårt förband sågs redan sträcka sig bakåt likt ett långt band, när plötsligt ena skidan slet sig loss ifrån foten för en av pojkarna och rusade iväg neråt längs det redan uppkörda spåret. Så fick han börja gå samma väg om igen.

Min ena skida stötte mot en sten.

»Bara den nu inte går sönder också«, tänkte jag. Jag kastade en blick neråt, där kamraterna kom klumpigt klättrande uppför backen; sedan kastade jag en blick uppåt, där en enorm måne kom framkrypande över åshöjderna.

„Lossa skidorna!“ befallde jag.²⁸ „Fotmarsch!“

Alla började lossa skidorna. Men så snart vi hade tagit av oss skidorna, så sjönk vi till midjan ned i snön.

Det är nästan omöjligt att förflytta sig i sådan snö — i synnerhet i en backe, när man dessutom har en börda på ryggen och skidor samt stavar på axlarna.

...²⁹

„Kommer det inget slut på den här djävla backen snart!“ murrade Leino.

Förutom allt det andra så släpade han dessutom på en kulspruta. Leino var benig och ihärdig, men efter att ha stigit av skidorna hade

²⁷Kallas i [KE74] *Lotavaara-åsen*. Vi har inte har kunnat hitta namnet Lotavaara-åsen någon annanstans och bibehåller namnet ifrån [GFIP1]. *Fotnot i* [GFIP1]: „Masseljgskoje ustjelje — vattendelande höjdsträckning, vilken löper längs Seesjärvis södra strand och fungerar såsom vattendelare mellan Vitahavsbassängen och Östersjöns vattensystem.“ Ordet *ustjelje* i det ryska namnet betecknar här således en ås tvärtemot ordböckernas översättning av detta ord med *klyfta*, *hålväg*, *pass*.

²⁸Vid översättningen har här använts motsvarande svenska kommandon för skidloppning enligt s. 42 i [InfR I].

²⁹Här står i [KE74]: *Pojkarna började svära*.

han förlorat en del av sitt vanliga självförtroende. Det var kanske bara Armas, som var nöjd med det, att vi hade stigit av skidorna.

Han var nu jämbördig med t.o.m. de allra bästa skidlöpare. Han var en undersätsig kraftkarl och utgick nästan alltid såsom segrare i fransk brottning inom kamratkretsen.

Snön kröp in i filtstövlarna och smälte. Andedräkten steg likt den lättaste ånga upp mot den svarta vinterhimmeln. På himlen hade stjärnorna placerat ut sig i vanlig ordning utan att lägga märke till våra ansträngningar.

Vi trängde oss fram genom tät snö, som på sina ställen var klibbig liksom vått tandpulver. Vi krokade fast händerna i utskjutande stenar och klippor, så att vi rev händerna blodiga och knäckte naglarna, men vi drog oss uppåt med skidorna på axlarna och med en outsläcklig önskan att kosta vad det kosta ville fullgöra det uppdrag, som hade anförtrotts oss av revolutionen.

Under tungt pustande klättrade vi uppåt, varvid vi ibland tappade fotfästet och ibland rev sönder vindblusarna.

Jag stannade upp för att vila mig om än bara en sekund och jag fick höra ulvatjut i fjärran; jag fick höra hundratals ynglingars tunga, ore-gelbundna andhämtning skära sönder vinternattens orörda tystnad. Inte ett ljud; blott spridda svordomar — det är svårt att hålla inne med det! — och så vargarnas fjärran ylande, snön framför oss; där bakom vilken sten som helst kanske lurar en slaktares bly eller yxa.

Fingrarna stelnade, och stigningen blev allt brantare.

Någon framför förlorade fotfästet och rutschade neråt; han slängde stavarna åt sidorna och skramlade ned med geväret, kokkärlet och ryggsäcken på axlarna.

Han halkade förbi mitt ibland oss utan att förmå gripa tag i någon utsträckt skida; och fastän han utav alla krafter försökte stanna, så kanade han neråt utan att kunna hejda sin framfart.

Stigningen blev allt brantare. Pojkarna var utpumpade.

Leino, som gick främst, ställde sig på knä. Vi gick den ene efter den andre ned på knä och fortsatte krypande, medan vi krokade oss fast i allt, som sköt ut. Susi kröp bredvid mig.

Susi — det är varg på finska, men det var inget ulvalikt i hans runda, vita ansikte, varutefter tunga svett droppar trillade ner.

Bakom Susi klättrade Heikkonen likaledes krypande på knä.

„Den här marschen ska vi komma ihåg!“ mumlade han. „Vi ska tvinga dem att krypa på knä över alla åsar i *Suomi*“

„Hur mycket är det kvar att krypa på detta vis?“ frågade mig Armas. „Om det dröjer länge, så kan vi få stanna kvar här för gott. Om vi stannar här för att vila, så förfryser sig pojkarna.“

„Tyst med dig! Det är ingen, som ska bli kvar här“, sade jag nästan flämtande.

Min vänstra handflata var sargad till blods. Vi kröp vidare på knä. Det verkade inte finnas någon ände på stigningen.

Så satte sig Leino på en sten, lade kulsprutan tvärs över knäna och började gråta tyst. Jag såg klara tårar trilla ur hans ljusa ögon och frysa till is på kinderna. Tigande satt han där och grät. Jag hade aldrig kunnat tro, att Leino kunde gråta, förrän jag fick se detta med egna ögon.

Leino grät, och månskenet blänkte i hans kulspruta. Skidorna låg slängda vid hans fötter, och stavarna stod likt två ljus på ömse sidor. Han vände sig till mig:

„Ska jag verkligen tvingas ända min levnads bana här, Matti?“

„Vila dig nu, Leino! Vi har fler bröllop att dansa på i Helsingfors, Viborg och Åbo.“³⁰

Han skakade sorgset på huvudet och gentog, vänd emot Armas, dystert och nästan med darr på rösten sin hjärteskärande fråga:

„Ska jag verkligen tvingas ända min levnads bana här, Armas?“

Armas lyfte kulsprutan från hans knä, gav mig Leinos patroner och ropade:

„Leino, hej, skidlöpare! Kom igen nu, så går vi!“

Så fortsatte vi igen att krypa framåt på knä.

Kamrat Antikainen³¹ tog Leinos skidor.

„Vi kan aldrig ta oss upp för den här backen“, mumlade kursanten Jääskeläinen modstulet fram. „Vi är helt utpumpade. I morgon bitti skjuter de ned oss som åkerhöns.“

„Sluta, Jääskeläinen! Det är nödvändigt för partiet, att vi tar oss upp för den här backen, så då gör vi också det.“

³⁰Städernas namn är *Helsinki*, *Vyborg* och *Turku* i [GFIP1]. Här är namnbruket anpassat efter [KE74].

³¹I [KE74] står *Heikkonen*, första kompaniets kommandör och inte *Antikainen*.

Framåt, trots allt! Vi hade krupit fram nästan två kilometer; till att krypa ännu en hade vi inga krafter kvar, men här tog lyckligtvis stigningen slut.

Så står vi då uppe på åsen. Månen går ned bakom fjärran skogar. Framför oss har vi nedförsbacke och sedan ett stort, jämnt fält, ett slätt stycke, en liten skogsdunge, och efter den skogsdungen bör byn Pieninkä ligga. Det är en mils väg dit allt som allt. Karelska mil är smala — från stigen kan man inte avvika — men långa, mycket långa.

Jag kommer genast ihåg ordern. Jag samlar patrullen. Bakifrån hörs de uppåtklättrandes oregelbundna, ansträngda pustande.

Vi har begett oss åstad på morgonen, och snart kommer en ny morgon att ta sin början.

„Nerför backen!“

„Du borde göra som så“, pratar Armas på, i det han vänder sig till den förlagne Leino, „att du väljer ut en bestämd sten, så som jag har gjort, och så tänker du: »Nu måste jag alltså kosta vad det kosta vill ta mig fram till den stenen« och då så väljer du ut en sten, som är nära dig, ett tiotal steg. Nå, till den stenen tar du dig fram, så klart, och sedan så väljer du ut en ny på fem meters håll eller så. Och så om igen; det kan du väl nog, hur uttröttad du än är, klara av att ta dig fram de fem metrarna? En smal sak! Visst tar du dig fram dit. Jaha, när du då har kommit framåt ett stycke, så tar du igen dig ett tag, och sedan så ser du ut ett nytt mål ungefär fem meter framåt igen. Tro mig: hur trött grabben än är, så kan han ändå kravla sig fram ett halvt dussin metrar. Så, ska du få se, så är du redan uppe på toppen.“

Jag befallde »skidlöpning«, och så löpte vi åstad neråt.

Att flyga nedför en backe är enbart ett nöje till och med efter en sådan uppstigning.

Jämvikten regleras liksom automatiskt för den erfarne skidlöparen: stöta ifrån, när det behövs; böja sig, när det behövs; till och med sätta sig på huk, när det behövs; ibland kan det även vara möjligt för honom att åka stående upprätt och insupa den frostiga luften.

En liten tuva, som ögat knappt ens lägger märke till, kan vid utförsåknningen välta en oerfaren skidlöpare över ända.

Det var också det, som hände med Armas.

Dumt nog åkte han som förste man utför, och innan han hunnit flyga fram till plan mark, störtade han omkull, så att skidorna lossnade

och rusade vidare neråt, medan han själv slog två volter i luften, varefter han blev liggande i snön.

Näste man snubblade över honom, ramlade också med dunder och brak, över honom en annan och en tredje, så att det här bildades en levande, sprattlande klump med bajonetter och spetsiga skidstavar sticande fram ur snön.

»Av en sådan sak vill jag allra minst omkomma«, for skynten av en tanke genom huvudet på mig. Jag såg mig om och upptäckte, att det efter mig i det skidspår, som Armas hade kört upp, kom närmare ett tjugotal krigare glidande i högsta fart.

Katastrof, katastrof!

Vem kan i sådan flygande fart rycka åt sidan och väja för denna klump av människor, bajonetter, patronväskor, skidor, stavar och handgranater?

Men i samma ögonblick böjde sig Leino, som åkte framför mig, vigt ihop och vek till sidan. Jag vet inte, om någon annan skulle ha kunnat göra en sådan vändning.

Jag störtade iväg i spåret efter Leino, och efter mig flög de övriga fram i det nu uppkörda spåret.

Framåt! Vi får inte stanna.

Jag samlade patrullen och förde den vidare.

Lyckligtvis kom vi undan med några småskrämmor av denna sammanstötning.³²

„Bara för din tjurskallighets skull, för din dumma envishets skull hade det så när tillstött en olycka här!“ sade jag till Armas. „Du hade själv lätt kunnat bryta nacken av dig.“³³

„Nej då, här ska jag inte omkomma“, försökte Armas skoja bort det. „För att ta kål på min bror behövdes det en granat från en av Kronstadts åttatummare, men han var ju bara en vanlig socialdemokrat. Men nu — vid fronten — har de vita inga sådana kanoner, som kan ta död på mig. För övrigt är jag kommunist, och med mindre än en tretummare knäpper de inte mig. . . “

„Andra kamrater hade kunnat dö på grund av dig!“ klippte Leino skarpt av.

³²Tanken om, vad som kunde ha hänt, utvecklas här utförligare i [KE74] än i [GFIP1].

³³Denna replik och Armas följande svar finns inte med i [KE74].

„Du har rätt, Leino“, sade Armas förläget. „Men gjort är gjort...“
En så skyldig uppsyn har jag ända till den dag, som idag är, aldrig
skådat i Armas' ansikte.

Kapitel 5

Möte med slaktarna.

Truppen¹ fick en timmes vila.²

Dock måste vi, som tagits ut för spaning, utgå omedelbart. Vi gav oss alltså iväg.

Plutonen kom en halv kilometer efter mig under Leinos befäl. Jag begav mig däremot i förväg på spaning. Färden gick genom en väglös skogsdunge.

De barrludna grenarna gungade i jämn takt och strödde ut snö. Stammarna ilade förbi, och det frasade i den snö, som undanträngdes av mina skidor.

Just så hade jag ett år tidigare befunnit mig ute på lång spaning. Den gången skulle vår spaning avskära tillförseln av skjutförnödenheter och livsmedel från Finland till det upproriska Kronstadt. Tillförseln avlöpte över Finska vikens is — över Markizovaja Luzja. Där fick jag se ljusen från byn Inno, som inte låg långt bort. Jag är själv därifrån, hela min familj bodde där, och min gamle far och min mor bor där än idag. Och Aino, min Aino, också — visste jag — bodde den gången tillsammans med de gamla. Vårt hus står alldeles intill havsstranden, och denna strand var bara tusen meter bort ifrån mig. Det lyste ur fönstren

¹I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

²Här börjar femte kapitlet på s. 39 i [GFIP1], men i [KE74] hör även det, som är femte kapitlet i [GFIP1], till fjärde kapitlet. I stället är det början på sjätte kapitlet i [GFIP1], som motsvarar början på femte kapitlet i [KE74].

på vårt hus. Jag gick närmare stranden, medan jag ansträngde mig för att höra, om det kom något knarrande från någon slädes medar, vilken medförde förnödenheter till de upproriska »sjömansbyxorna».³ Jag närmade mig stranden för att fullgöra spaningsuppdraget. Fars hus (barndomsminnen!) var bara hundra meter ifrån mig.

På tröskeln visade sig en kvinnogestalt; det skulle kunna vara min goda gamla mor eller den kära Aino. Jag hade inte sett dem sedan våren 1918, sedan dagarna för den finska revolutionens tillintetgörande nederlag.

»Jag ska gå dit och krama om de gamla«, tänkte jag. »Det är ju ingen, som kommer att få reda på vårt möte«.

»Det går inte, du är ju på spaning«, förmanade jag mig själv och kunde inte besluta mig för att gå vidare.

Jag såg på den lilla stugan, där de gamla säkert satt och längtade efter sin ende Matti, där Aino... Ljuset ur fönstret hade lagt sig som en gul fyrkant på snön. Kvinnan på förstubron tömde en spann vatten, gick in i huset och smällde igen den tunga dörren efter sig.

Jag hade tagit ett steg framåt. Under tio minuter stod jag där nära huset, såg på det och tänkte. Sedan tvärvände jag, gick vidare och fortsatte spaningen.

...⁴

Samma kväll beslagtogs jag och hemförde till oss en forra om fyra slädar med bröd, vilka var på väg till Kronstadt från Terijoki. Den vite officerare, som skyddsledsagade slädarna, hade tur; han lyckades smita sin väg i skydd av mörkret, medan formännen ursinnigt svor efter honom. I en av forslädarna hade han bara lämnat kvar sin portfölj med några papper i, däribland några handlingar med stabskapten Verchovskijs namn.⁵ Stabskaptenen själv var spårlöst försvunnen.⁶

³*Sjömansbyxorna*: därmed menas matroserna på Kronstadt; i [GFIP1] står *kljosniki*, „klockbyxor“, vilket i [KE74] har översatts med en svensk motsvarighet *blåjackorna*; här en ordagrannare översättning.

⁴Här följer dessa meningar i [KE74], vilka saknas i [GFIP1]: *Vad tänkte jag på! Ni skall få reda på mina tankar, Lappo-banditer, när er sista timme slår!* Till detta stycke finns i [KE74] följande fotnot: *Lapporörelsen — fascistisk finländsk rörelse som stod bakom mord på tusentals finska arbetare.*

⁵Namnet skrivs *Werhovski* i [KE74].

⁶I [KE74] följer här meningen *Var finns nu denna skurk?*, vilken saknas i [GFIP1].

Tröttheten efter ett sömnlöst dygn och den utmattande marschen i sådan stark köld gjorde sig gällande; alla dessa tankar drog förbi inför mig liksom i en halvslummer; jag hade nog till och med faktiskt gått och somnat. Ur dessa minnen och drömmar i halvt sovande tillstånd vaknade jag plötsligt till vid ljuden från ett avlägset samtal. Jag slog upp ögonen och fick syn på en liten by ungefär hundra meter längre fram.

Från det närmaste huset vajade en vit flagga. På trappan in till detta hus stod fyra beväpnade män.

Jag såg mig om. Ett par hundra meter bakom mig tog skogen slut, och ingen ur min patrull syntes till. Jag hade kommit långt i förväg.

Folket på trappan stod rätt så lugnt och stilla. De hade upptäckt mig.

Det hade varit meningslöst att vända om och åka tillbaka; tre–fyra kulor skulle då ha satt sig fast i ryggen på mig. Det återstod att gå framåt. Det gjorde jag också. Jag åkte långsamt, lugnt och sansat, medan jag tänkte på, hur jag skulle kunna göra det så dyrt som möjligt för dem att ta livet av mig.

Jag ansträngde mig att göra vartenda steg, jag tog, långsammare och ta till vara varenda sekund. Eftersom jag gick så lugnt, utan brådska, med kurs på förstutrappan till stugan med den förbannade vita trasan, som redan belystes av den uppgående vintersolens första sneda strålar, så rörde ingen av dem på sig, vilka stod på trappan, ingen grep geväret och lyfte det till anläggning.

Ju närmare jag kom byn, desto tydligare blev det för mig, att det var slaktare, som stod vid trappan. En utav dem bet av ett stycke från ett bröd, som var bakat så, som man bara bakar i Finland: tunna, platta, osyrade rågkakor,⁷ *näkkileipä* med runda hål i mitten.⁸

Jag tycker mycket om knäckebröd;⁹ det påminner mig om mina tidiga barndomsår. I hela Karelen är det bara i Uhtua,¹⁰ man bakar sådant knäckebröd.¹¹

⁷I [GFIP1] står *lepjosjki*, namn på en särskild sorts rågkakor.

⁸Förklaringen om, vad knäckebröd är för någonting, liksom påståendet, att sådant bröd endast bakas i Finland, saknas i [KE74].

⁹*Näkkileipä* på finska på s. 41 i [GFIP1].

¹⁰*Uhta* på ryska på s. 41 samt vidare i [GFIP1]; kallas sedan 1961 *Kalevala*.

¹¹Detta stycke saknar motsvarighet i [KE74].

Jag var redan ett fåtal steg från förstutrappan. Två av dem, som hade stått och sett på, när jag närmade mig, begav sig in i stugan, medan de övriga två stannade kvar vid trappan. Jag åkte ända fram till trappan.

„God dag!“ mumlade jag liksom i skägget, ifall-ifall.

„God dag, herr officer!“ svarade de och sträckte upp sig i enskild ställning framför mig.

I första ögonblicket blev jag till och med paff och kastade en blick mot skogsbrynet. Det var ingenting, som antydde, att det snart skulle kunna komma ut någon därifrån.

Jag började långsamt ta av mig skidorna. När jag hade tagit av den ena, så tog jag av den andra. De två träbelätena, som hade sträckt upp sig i givakt, stod alltjämt i enskild ställning framför mig. Den vita skidlöparblusens kapuschong dolde min rödarmisthjälms¹² väl.

„Lediga!“ befalldes jag och avvek tydligen från gängse former, ty båda ynglingarna blinkade muntert åt varandra.

Eller också lekte de kanske med mig, liksom katten med musen?

Jag kom ihåg stugan i Paadene och samtalet med Leino.

Var är du, Leino, var är vår stab nu?

Jag stack ned stavarna i den tilltrampade, hala snön vid trappan och så började jag långsamt, steg för steg gå uppför trappan in i stugan.

„Isen ska huggas bort från trappstegen“, muttrade jag, ty jag ville än en gång framvisa mitt förträffliga finska uttal.

„Ska ske“, svarade en av träskallarna, som sträckte upp sig i enskild ställning och gjorde honnör.

Därvid lade han först ifrån sig den halvätta knäckebrödbiten på bänken. Med vilket välbehag jag skulle ha tuggat den i mig! Jag kände mig på en gång hungrig.

»Med tom mage är det lättare att utstå ett sår i buken«, påminde jag mig vår kursläkares stående fras och trädde över tröskeln.

Tydligt gick allting till så, som de dumbommarna förväntade sig, ty de ådagalade inte det ringaste tecken på förvåning. Jag kunde se allting tydligt och klart. Jag kan än idag precist och utförligt beskriva alla detaljer: hur de vita stod, hur brödbiten låg på bänken, hur min vänst-

¹²*Rödarmisthjälm*: Mössa av det slag, som påminner om en kask och brukar kallas *budjonnovka*, budjonnyjmössa.

ra stav lutade lätt, där den stod nerstucken i snön, hur dörrposternas sniderier såg ut.

Alla mina sinnen var skärpta; allt detta kommer jag utmärkt väl ihåg och till mina dagars slut kommer jag inte att glömma det.

När jag gick in i stugan kastade jag en blick bort mot skogen. Det syntes inte ens ett livstecken i skogsbrynet.

Jag trädde in i ett rum.

Strax efter mig trängde sig de två från gården in.¹³

Efter ett dygn utan sömn ute i friska luften överväldigade mig genast den bedövande värmen i det kvavt uppvärmda och inpyrda utrymmet. Det fanns fyra man i rummet; de hade bråttom med att städa. Gevären stod i sina ställ i ett hörn.

Så snart jag kom in, för soldaterna upp och hälsade.

Då frågade jag lugnt, högt och tydligt i myndig ton, medan jag hörde vartenda slag utav mitt eget hjärta:

„Vem är det, som för befälet här?“

På min fråga in genom den öppna dörren störtade ur det angränsande rummet ut en lång, reslig karl i jägaruniform med gradbeteckningar på träsarna och ett stort ansikte, som liknade en skinka och var mörkrött av anspänning samt önskan att fjäska sig uppåt i graderna; han ställde sig i stram givakt framför mig.

I enskild ställning började han göra anmälan.

Jag förde handen till den av kapuschongen dolda mössan, såsom det hör till vid mottagandet av en rapport.¹⁴

„Det är jag, korpral¹⁵ Kurki, som för befälet här och fullgör det uppdrag, som anförtrotts mig: att befria Karelen från de röda, ryska banditerna.“

Här förrådde mig nerverna: vid orden »röda banditer« knöt sig handen, som jag höll vid skärmen, alldeles av sig själv, och knytnäven hade så när gått lös på korpralens fysionomi. Med den allra kraftigaste viljeinsträngning tvingade jag mig själv att lösa upp knytnäven och föra handflatan bakåt, så att det skulle se ut, som om jag uppmärksamt åhörde rapporten.

¹³Denna mening står först ett par stycken längre ned i [KE74].

¹⁴Denna mening saknas i [KE74].

¹⁵Korpral på s. 42 i [GFIP1]

„Vi är inalles fjorton man“, fortsatte korpralen, „och det är löjtnant¹⁶ Lassy,¹⁷ som för befäl över hela posteringen.“

När jag fick höra detta namn, ryckte jag till. Då jag såg förvåningen i korpralens pupiller, drog jag min höjda hand bakåt, och... och förmodligen blottade jag då under kapuschongen ett stycke av mössan — just den del, där vår femuddiga stjärna lyste rött. Jag förstod detta på den plötsliga blekhet, som spred sig i korpralens dittills mörkröda ansikte, och på det, att han började stamma; uppenbarligen förundrade detta alla de underlydande; av dem fanns det nu åtta man i rummet: två hade kommit in på en gång efter korpralen från det angränsande rummet — och slutligen förstod jag det på hans direkta fråga:

„Då är ni alltså en av de röda?“

„Ja, jag är röd...“ hakade jag på hans replik i en kommandoton, som inte tålde några som helst motsägelser, och fortsatte: „... och jag befäller er samtliga att omedelbart ge er för mig.“

Där stod de förbluffade.

I vänstra handen höll jag redan en handgranat, i den högra — naganrevolvern.

„Under tiden som jag har fört detta samtal med er, så har mina kamrater omringat byn. Inte en enda utav er kommer härifrån levande, om ni försöker slåss. Ge er!“

Först var det Kurki, som kastade en blick ut genom fönstret, och sedan jag.

Ett femtiotal meter ifrån oss kom min patrull utspridd på skytte- linje under Leinos ledning och närmade sig hastigt.

„Från andra hållet kommer två plutoner. Ge er!“

Ingen utav de vita hade hunnit svara någonting, innan dörren for upp för en kraftig spark med en filtstövel, och Leino flög in i rummet.

När han fått syn på de vita, viftade han med en handgranat och ropade:

„Upp med händerna!“

Alla de, som befann sig i rummet, räckte upp händerna.

I samma ögonblick ljöd ett dovt revolverskott utifrån.

¹⁶Löjtnant heter på s. 42 i [GFIP1] *porutjik*, vilket betecknar en utländsk eller förrevolutionär löjtnant/överlöjtnant; det översattes i [DS2002] med *Oberleutnant* men i [VZ18] med *löjtnant*. I [KE74] kallas Lassy *fänrik* och inte *löjtnant*.

¹⁷Lassy stavas *Lassi* på s. 42 i [GFIP1] men *Lassy* i [KE74].

„Håll du dem kvar här!“ ropade jag åt Leino, störtade ut på gatan och befalldes en av kamraterna med gevär att ställa sig vid fönstret.

Armas rusade in i stugan för att hjälpa Leino avvärja de vita.

På nytt hördes några skott.

Det var en vit officerare, som skjutande sig fram genom byn försökte fly.

...¹⁸

Jag tog geväret från axeln och började långsamt sikta.

Detta var utan tvivel Lassy.

Jag tryckte på avtryckaren. Den gav inte efter. Skottet gick inte av. »Är det kölden, eller vad?« erinrade jag mig Rauhalampi i sjukvagnen. Jag tryckte en gång till, ännu hårdare. Rekylslaget slog in i axeln.

Officeraren rasade ihop i snön. Jag gick fram till honom.

Eftersom mina skidor hade blivit kvar vid trappan, så gick jag långsamt, då jag tog in snö i filtstövlarna.

Skottlossningen i byn hade inte upphört men blev allt glesare och glesare. De första rödmästarna i vårt förband¹⁹ på väg ut ur skogen. Bakom mig kom Leino.

Officeraren försökte stötta sig på armbågen.

„Lassy!“ ropade jag nästan rasande. „Lassy, här kan vi äntligen avsluta vår dispyt!“

Av överraskningen till och med satte han sig upp; och sedan han fått syn på mig, höjde han mauserpistolen.

„Jag ska inte få se mitt Storfinland; men du, Matti, du ska inte heller få bada mer i dess sjöar!“ sade han och plötsligt, spottande blod ur munnen, skrek han till:²⁰ „Åt en röd hund, som har sålt sig — hunddöden!“ och så sköt han.²¹

Lassy var en utmärkt skytt; men vreden och såret gjorde honom osäker på handen. Kulan gick tvärs igenom min kapuschong och lämnade ett hål i den efter sig.

„Du missade igen, Lassy, men nu ska jag träffa...“

¹⁸Här saknas på s. 43 i [GFIP1] följande meningar, vilka står i [KE74]: *Revolverskotten kom från honom. Gevärsskottet hade avskjutits från grannstugan.*

¹⁹I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *kompani*.

²⁰Fram hit finns detta stycke inte med i [KE74], men däremot den följande repliken med något annorlunda formulering.

²¹I [KE74] står: — *Du din hund, din röde förrädare, du skall dö hunddöden — och så sköt han.*

Han höjde pistolen²² på nytt, så att han nästan vidrörde min päls med dess mynning. Men jag hade redan låtit gevärskolven falla. Något skott följde inte.

Jag hade känt Lassy sedan barndomen. Han var son till chefen för ett sågverk, där min far arbetade. Vid tiden för revolutionen var han skyddskårsofficer.²³

Det var ett möte på sågverket.²⁴ Där uppträdde Lassy, och där uppträdde jag, som hade kommit på permission från Helsingfors. Vi införde åtta timmars arbetsdag på Lassys fabrik och organiserade en fabrikskommitté; men när vi gick till kontoret för att kontrollera kontorsböckerna, så vägrade Lassy ge oss dem och sade:

„Med sådana skurkar och rövare som ni måste man tala vapnens språk.“

...²⁵

Den gången hade jag inte gjort upp räkningen med honom; han hade plötsligt försvunnit någonstans; men nu hade vi åtminstone talat litet med varandra på vapnens språk. Det kan hålet i kapuschongen på min vindblus bekräfta.

Jag genomsökte Lassys lik, tog hans handlingar och återvände till byn.

Först då begrep jag, att jag var outhärdligt trött och inte förmådde ta ett enda steg till. Jag kommer inte ihåg, hur jag tog mig fram till stugan.

Vårt förband²⁶ hade redan kommit in till samhället och inrättat sig för rast. Antikainen utdelade befallningar och skickade fram en ny spaningspatrull.

Mitt i gatan låg en dödad slaktarofficer med armarna utsträckta. Det var ingen, jag kände.

²²På s. 44 i [GFIP1] står *revolver*, men en muserpistol är ingen revolver, så att vi översätter med *pistolen* här liksom i [KE74].

²³I [KE74] har Lassys far varit sjökaptan: *Jag kände Lassy ända sedan barndomen. Hans far var sjökaptan.*

²⁴Hela detta avsnitt om sågverket saknas i [KE74]. Där är i stället av avsnitt om, hur den finländska bourgeoisin under det imperialistiska kriget (Första världskriget) illegalt skickade sina söner till Tyskland för militär utbildning, varefter de sedan organiserade skyddskårerna i Finland.

²⁵Här står i [KE74] följande: *Lassy hade tillsammans med andra borgare varit illegalt i Tyskland och kom under revolutionen tillbaka som fullt utbildad vit officer.*

²⁶I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Jag rasade ihop i en hög på golvet utan att ha orkat ta de två stegen fram till bänken. Det kanske var någon, som flyttade på mig; kanske var det någon, som trampade på mig — det vet jag inte och jag minns ingenting. Under det dygnet hade vi bara gått fem mil.

Men vi fick inte sova i mer än tre timmar. Klockan tolv på dagen skulle vi avtåga och marschera mot Tjolka.²⁷

Det var någon, som drog undan kudden under huvudet för mig.²⁸

Jag vaknade. Antikainen höll kudden i armarna.²⁹

„Vad har du gjort för att såra gumman?“ frågade han förebrående.

Den gamla reste sig från spisen, tog kudden ur befälhavarens händer och började tvekanse fråga honom om någonting.

Antikainen betraktade henne spänt med sina blå ögon och försökte lugna ner henne.

„Är ni då faktiskt röda?“ tog hon till sist mod till sig och frågade befälhavaren högt.

„Ser du verkligen inte, hur vi har gjort slut på slaktarna?“

„Men käre, officerarna sade, att på trehundra versts omkrets så finns det inte en endaste röd här. Inte ens en fågel kan flyga hit därfån, än mindre då rödarmisterna. Så det är därför, jag tvivlar.“

„Men nu så, mor lilla, nu så ska du inte tvivla mer utan hellre ta en titt på våra röda stjärnor!“

Detta argument övertygade uppenbarligen gumman slutgiltigt. Hennes ansikte, vilket var rynkigt som en stekt potatis, sken upp; den vaksamhet, som hade varit märkbar i varenda rörelse, försvann. Hon gick fram till dörren och började rota och dra fram några papper ur den snidade dörrposten.

Hon fick fram en packe dokument, började bläddra i dem, och när hon hade funnit det rätta, räckte hon fram det till befälhavaren.

Befälhavaren började läsa det.

²⁷Det karelska namnet *Tjolka* användes i [GFIP1], kallas i [KE74] *Tsolkka*, men det finska namnet är enligt [SNM26] *Leppikovaara*.

²⁸Denna mening saknas i [KE74].

²⁹I [KE74] står i stället följande, vilket delvis i stället kommer senare i [GFIP1]: *När jag väcktes, stod en gammal gumma bredvid Heikkonen — det var stugans husmor, och frågade honom någonting i osäker ton. Han såg oavvänt på henne, med sina blåa ögon och försökte att lugna henne.*

Detta var ett varsamt hopvikt hedersdiplom, utfärdat av Första Rytтарыarméns stab för rödarmisten kamrat Jukka Petrov³⁰ och bestyrkt med allehanda stämplor samt underskrift av befälhavaren själv.

„Jaså, ser man på: kamrat Budjonnyjs underskrift. . . “

„Ja, Jukka — han är ju min son!“ pladdrade gumman upphetsat på. „Nu är han och hans vänner ute i skogen och gömmer sig för slaktarna.“

„Kalla omedelbart in pojkarna från skogen!“

Gumman fick bråttom. Jag såg, hur hon ställde sig på de hemgjorda, karelska skidorna och drog iväg till skogs. Det är inte många utav våra idrottsflickor i *Piter*³¹ som kan löpa på sina telemarksskidor så, som denna gamla gumma kunde åka skidor!

När förbandet redan stod färdigt för avmarsch, kom det ur skogen under gummans ledning ut en grupp män på skidor. De fick syn på oss och stannade upp. En av dem begav sig rätt fram till oss.

Det var just denne yngling, som hade deltagit i Budjonnyjs rytteri. Tillsammans med honom hade ytterligare nio karlar rymt till skogs för att hålla sig undan från slaktarnas tvångsmobilisering.

De hade uppbringat två foror med livsmedel till posteringen och livnärde sig på de beslagtagna matvarorna. I avsaknad av vapen hade de inte kunnat kämpa aktivt emot slaktarna. Deras matvaror var nu redan på upphällningen — och så hade plötsligt vi dykt upp.

Petrov hyste inte fullkomlig tilltro till moderns meddelande, att det verkligen var de röda, som hade kommit dit; så för att inte förleda de övriga pojkarna, så kom han ensam fram till oss. Man bjöd in honom i huset.

Tvivlen skingrades snabbt.

„Hur kommer det sig, att ni plötsligt har hamnat här, pojkar?“

„Hur vi har hamnat här — om vi själva har tagit oss hit eller vi har fallit från skyarna — det kan göra detsamma; nu är vi i alla fall här“, sade kompanichefen Heikkonen.

Antikainen, som hela tiden tigit och förefallit upptagen enbart med att sy ihop den sönderrivna skidlöparblusen, ställde sig plötsligt upp och sade:

³⁰*Jukka*: i [GFIP1] står *Jukka Petrov*. I [KE74] står *Pjotr Hrisanfow* i stället för Jukka Petrov. En Jukka Petrov — kanske den samme — finns i [MK2000], personregistret s. 400. I samma personregister finnes även på s. 399 en *Ilja Hrisanfow*, däremot ingen *Pjotr Hrisanfow*.

³¹*Piter*: Petersburg, Petrograd, Leningrad.

„Jag förordnar dig, kamrat Jukka Petrov, till kommandant över byn. Tolv utav de beslagtagna gevären lämnar jag kvar till din truppenhet.³² Utav de niotusen patroner, vi har tagit i krigsbyte, ska ni behålla åttatusen. Du avdelar två man till att vakta fångarna. Jag befäller dig i Sovjetmaktens namn att slå vakt om truppens disciplin och skoningslöst slå ner slaktarna!“

Petrov — en krigare, som hade varit med förr — mottog befallningen stående i enskild ställning. Sedan han hade åhört ordern, sade han:

„Jag tjänar det arbetande folket!“

Han begav sig ut på trappan och slet ned den vita flaggan — våra pojkar hade i stridens hetta glömt göra detta — och började vifta med den.

När de pojkar, som blivit kvar i skogen, hade fått syn på signalen, kom de fram till byn med gumman i spetsen i samma skidspår, som jag hade åkt upp i gryningen.

³²I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *styrka*.

Kapitel 6

Djupt inne i slaktarnas bakland.

Sedan vi på nytt hade ställt upp i vanlig ordning, begav vi oss åstad. Vi var stärkta av en liten matbit samt tre–fyra timmars sömn; och hade det inte varit för den skarpa smärtan i axlarna av ryggsäckens axelremmar och gevärsremmen, och hade det inte gjort ont i benen, så hade allt varit utmärkt.

„Du har väl inte glömt att rita in marschvägen på kartan?“ frågade kamrat Susi, när han körde om mig.

„Nej, det har jag inte glömt.“

Först då begrep jag plötsligt, hur mycket besvärligare det var för våra befäl än för oss själva.

De måste tillryggalägga precis samma sträcka, som vi; därutöver måste de under uppehållen bekymra sig om hela förbandets säkerhet, om varenda vakt, skicka ut kunskapare,¹ ange deras mål, åhöra rapporter och förhöra fångar. Detta är inget lätt arbete. Men därutöver för Susi hela tiden förbandets dagbok. Att han inte förfrös fingrarna under skrivandet, det begriper inte jag! Hur kunde han efteråt tyda dessa kråkfötter, han hade krafsat ned i skrivboken vid den kölden?

Klyvande den frostiga luften med bröstkorgarna löpte vi på nytt framåt.

¹*Kunskapare* är det samma som *spanare*. Ordet *kunskapandet* brukas liktydigt med *spaningen* på s. 56 i [UndInf].

„Ä, det var ju inte lönt att mata tuppen med fläsk! En sådan bit han slukade!“ beklagade sig Armas.²

„Varför gav du honom det?“

„Hur så, varför? Utav fläsk förlorar tuppen rösten. Nå, så jag gav honom... För att han inte skulle gala och väcka oss före gryningen. Men det gör det samma — är det inte tuppen, som väcker en, så är det en order!“ fortsatte Armas klaga.

Snön började vräka ned — tjock, klibbig och luddig.

Vår pluton åkte nu mitt i förbandet, men den täta muren av fallande snö gjorde, att man inte kunde se täten och eftertruppen.

Vi löpte framåt och trängde oss igenom denna slöja.

Vi löpte fort. Åter skymtade stavar och ben, det knarrade och frasade i den snö, som sammanpressades, och vår vinande andhämtning rev på nytt sönder tystnaden.

Vi åkte mycket fort, med tjugo kilos packning.

Jag förlorade Armas ur sikte igen. Han sackade efter.

Återigen löpte den outtröttlige Antikainen förbi mig från förbandets kö och framåt emot täten.

Återigen blev vi varmare och varmare. Återigen började svettdroparna rinna ur mössorna och ned över ansiktet.

Men vi löpte framåt utav bara fan och tvingade de fångna slaktarna att följa med. För dem var det lättare att åka skidor — utan gevär, utan patroner, utan handgranater och utan proviant.³

De var samtliga skidlöpare. Men om än de till och med var rädda för att vägra lyda order, så började de likväl knorra.

En av dem grep tillfället, när Antikainen löpte förbi, och sade:

„Herr officer, vi kan inte åka så fort, vi tappar andan alldeles.“

„Den som inte kan *åka* vidare, han kan heller inte *leva* vidare!“ ropade kamrat Antikainen, när han löpte förbi, och han hade rätt; inte en katt⁴ skulle få nys om vår framryckning, inte en endaste en!

Vi fortsatte framåt och åter framåt.

De främsta svängde nedåt.

²Dessa repliker om att tysta tuppen med fläsk saknas i [KE74].

³Här står i [KE74] även: *Precis likadant som vi idag åker, när vi avlägger provet för idrottsmärket, GTO (»Beredd till arbete och försvar«).*

⁴I [GFIP1] står *sobaka* (hund), men på svenska brukar man ju använda uttrycket *inte en katt*.

Vi åkte en efter en nedför strandslutningen till den översnöade isen på en älv. Vi följde älven framåt.

Svettdropparna, som rann ifrån pannan ned i ögonen, hindrade oss från att se genom slöjan av fallande snö.

Remmarna skavde mot axlarna.

Jag försökte flera gånger flytta dem en smula åt sidan, men det hjälpte inte; inom en minut hade de glidit tillbaka igen.

Skjortan var genomblöt av svett och klubbade tätt intill kroppen. Men vi gick framåt, framåt... Alla mina sinnen, alla mina tankar — föreföll det — gick ut i benen.

„Pojkar, hugg i nu, vi tar snart rast“, sade jag till min pluton. „Ge inte de fångna slaktarna intrycket, att ni är trötta. Låt dem få se, hur vi kan åka skidor!“

Så uppmuntrade jag mina pojkar. Det tycktes mig, som om benen hela tiden svullnade upp, som om de förvandlades till träbitar, varomkring filtstövlarna låg klistrade tätt intill, liksom hade de varit gjorda av gummi. Våra skjortor var våta av svett. Svetten trängde till och med igenom skjortorna och ut i pälsarna. Pälsarna var faktiskt redan så blöta av svett, att det samlades droppar vid pälsens kanter och långsamt sipprade rätt ned i filtstövlarna.

Hade någon berättat om detta för mig, så skulle jag inte ha trott honom, men nu gällde det inte att tro eller inte tro utan att gå framåt till varje pris. Framåt!

Jag upptäckte, att jag höll på att bli litet efter; så jag tog i, stötte ifrån med stavarna och i den inträdande vinterkvällens dunkla skymning hade jag så när kört mina skidor rätt in i skidorna på den, som åkte framför mig. Jag såg efter.

„Vad är det med dig, Aalto?“ frågade jag med andan i halsen.

Hans vindblus hade blivit sönderriven utav en bajonett, och för att den inte skulle trassla in sig i benen, hade Aalto tagit den av sig.

„Vad är det med dig, Aalto?“ gentog jag. „Hela pälsen är ju övertäckt med is, du är ju alldeles nedisad. Vad är det med dig?“

„Se på dig själv, du kanske inte är bättre!“ muttrade Aalto.

Jag drog tumvanten av den vänstra, sargade handen och började känna med fingrarna på pälsen. Aalto hade haft rätt; min päls var också överdragen med en isskorpa.

För nästan alla pojkarna hade det bildats isskorpor på pälsarna. Den svett, som hade trängt ut genom fårskinnet, hade genast gripits av frosten och stelnat till is.

Isskorpa på pälsarna — och ändå drypande svett på pälsen! Och vi, som drog in den iskalla luften i våra upphettade bröst, så att vi med varje munfull riskerade dra på oss lunginflammation, vi fortsatte ändå att gå framåt i de blöta, nedisade pälsjackorna.

Vi åkte på älven, och i den inträdande nattens skymning kunde kamraterna i täten inte se, att här och var — fan vet, hur det kunde komma sig — så bröt vattnet upp genom isen.

De främsta löpte snabbt över dessa farliga ställen, och efter dem hela förbandet.

Var och en, som någon gång i livet har spämt skidor på fötterna, han begriper, vad detta betydde. Skidorna stelnade snabbt på undersidan; det vatten, som kom på dem, frös fast och bromsade rörelsen. Snön fastnade i klumpar, så att skidorna snart varken ville gå framåt eller bakåt.

Det är lättare att gå till fots genom djup snö än på sådana skidor; och vi hade nästan alla åkt ned i vattnet.

Vi hade redan åkt i omkring fem timmar, så att vi kunde rasta. Det var nödvändigt att stanna omedelbart för att rengöra skidorna. Antikainen kommenderade halt.

Vi begav oss mot stranden. Det knakade till i pinnarna och yxhuggen dunkade.

Jag började stampa till snön för att bereda lägerbålet plats; när jag kastade en blick mot älven, fick jag syn på några figurer, som stod orörliga där. Stödjande sig med bröstet emot stavarna stod de tiggande, utan livstecken, likt tillfrusna statyer.

„Leino, ta reda på, vad det är för något!“

Leino gick trött fram till dem. Jag såg, hur han började knuffa till de frusna snögubbarna. De började röra på sig och kom in till stranden.

„De stod och sov“, sade Leino. „Stavarna mot bröstet, i sköna drömmar. God natt!“

„Stor rast“, sade Heikkonen, när han åkte förbi mig. „Ställ er själva i ordning och vila ut!“

Stor rast — det betyder, att man kan göra upp bål.⁵ Jag vet inte var, förutom i *Suomis* slumrande skogar, som man gör upp *rakatulet*.

Rakatulet ordnar man så här. Man fäller två stora träd och lägger det ena ovanpå det andra. Först gör man några djupa yxhugg likt en frans på de sidor av stockarna, som ska ligga an emot varandra. Så tänder man fyr på dem.

Stockarna brinner långsamt; först bara glöder de och sedan brinner de inte heller med lika klar låga som vanliga bål. Men en sådan stockelds hetta är stor, man måste inte passa dem hela tiden, man måste inte ideligen gå dit för att lägga på mer ved, och den brinner ut långsamt. Mellan två rader stockeldar brukar det vara ordentligt hett till och med i den allra kallaste natt.

Natten var verkligen kall. Susi var säker på, att det var minst trettiofem grader kallt.

Stor rast.

Vi satte igång med att anlägga stockeldar och proppa kokkärnen fulla med snö. Vi ställde ihop gevären i bockar och började rengöra skidorna från de fastklibbade snöklumparna.

Detta är ett mödosamt och tålmodsprövande knåpgöra. Man får inte hålla skidorna för nära elden; om de blir uppvärmda, då börjar snön under dem töa och frysa fast, när man sedan ställer sig på dem. Det är därför, de alltid står i farstun hos oss i *Suomi* och Karelen.

Det var då ett sjå, vi hade med våra skidor under denna rast!

Utav eldens värme började de nerisade pälsarna burra upp sig igen för att sedan torka och krympa.

Jag sträckte upp ena armen för att bryta av en grankvist, som hängde ovanför stockelden; då kände jag plötsligt, att någonting i mina kläder sprack och gick av, så att det blev väldigt lätt för mig att sträcka upp armen. Jag tog av vindblusen. Min överisade päls hade krympt och spruckit vid ena axeln. Ärmen kunde nu utan vidare tas av för sig från övriga pälsen.

„Jag har kommit på, vad man måste göra, för att pälsarna i fortsättningen inte ska bli överisade“, sade kompanichefen Karjalainen.

⁵*Bål*: i [GFIP1] står på s. 50 *rakatulet* (eller kanske *raakatulet* — skillnaden i vokallängd går förlorad i den ryska skriften), ett slags stockeldar, antagligen sådana, som kallas *nying* på svenska. Dessa namn används inte i [KE74].

Han tog sig för att vända pälsen ut och in på avigan; när han så hade vänt den, tog han den på sig igen. Många av pojkarna genomförde samma procedur med pälsarna; så där gick vi omkring ludna som björnar.

Det förestod oss en mycket kall natt. Fingertopparna blev kalla till och med inuti tumvantarna.

Liggande i snön blickade jag uppåt och genom de snötyngda, ludna grenarna fick jag se Nordens stora stjärnor, Karlavagnens upp- och nervända skopa, och i tankarna började jag dra en linje till Polstjärnan.

Jag slumrade till.

Jag vaknade av en förfärlig hetta — det tycktes mig, som om kroppens högra sida, vilken var vänd mot stockelden, vore alldeles glödgad, medan den vänstra vore begravd i is.

Jag vände mig på andra sidan och fortsatte sova.

Jag sov så tungt, så jag tror, att jag aldrig mer får sova så.

En gång, när jag vände mig från den ena sidan till den andra, fick jag se, hur Leino hastigt for upp från den bädd, han hade rett sig av nybrutet ris, slet av pälsen och började stampa på den.

Han fick syn på min halvsovande men sannolikt mycket förvånade blick och sade:

„Jag har svett pälsen alldeles. . .“

Men jag somnade, utan att ha hört på honom till slut.⁶

Jag drömde ingenting. Det blev mycket kallt om ryggen igen. Jag vaknade av, att någon lade handen på min uppslitna axel. Med möda särade jag på mina hopklibbade ögonlock. Över mig stod den förskräckte kamrat Antikainen.

Försiktigt — tydligen för att inte väcka mig — vände han mig på andra sidan, medan han rev loss ena skörtet på min päls, vilket hade frusit fast i snön.

Jag såg, hur han tillkallade vakten och befallde denne att en gång i kvarten vända de sovande från den ena sidan till den andra.

„För att de varken ska förfrysa eller bli brända. . .“

Så brydde han sig om oss, sina krigare.

⁶Denna mening och de följande styckena om Antikainens besök under natten saknas i [KE74].

Slutet på deras samtal hörde jag inte.⁷

När jag vaknade en annan gång och öppnade ögonen, så fick jag se Armas, som höll på att lägga sig vid stockelden.

Han såg flera år äldre ut och mycket avmagrad.

„Har du fångat in någon i kön igen, vad?“ frågade den oförmodat uppdykande Antikainen.⁸

„Min tid är inte ute än — vänta bara, jag ska fånga in ett tiotal till!“ försökte Armas skämta bort det, men det lyckades han uppenbart inte med.

Han hade blivit efter förbandet igen och just kommit fram.

„Kamrat chef“, sade han till Antikainen,⁹ våra vakter håller dålig uppsikt; det var ingen, som stannade mig på vägen.“

Befälhavaren¹⁰ gick vidare för att inspektera lägret och kontrollera vakterna.

I sin försening kunde Armas till och med i någon mån finna tröst. När han hade fått syn på de uppgjorda bålarna, hade han kommit upp på stranden, gått rätt fram emot dem och på så sätt inte hamnat i vattnet, så att han därför inte behövde tråla med att rengöra skidorna. Men till Armas' heder måste man säga, att detta var sista gången, han blev efter.

Alla de återstående marscherna genomförde han så, att endast ett erfaret öga kunde skönja en nybörjare i honom.

Han snabbutbildade sig till skidlöpare. Vad detta kostade honom, därom talade hans ansikte — spänt och skarpt liksom hos en långvarigt sjuk människa — och ögon, som brann med en märklig glans.

Riktigt vad denna marsch hade kostat Armas, förstod jag först i Tjolka.¹¹

För förbandet¹² blev Armas' skidlöparutbildning nästan upphov till en katastrof i nedförsbacken före Pieninkä.

⁷Här fortsätter texten igen i [KE74] med orden *Fortsättningen på vårt samtal*. Där åsyftas således inte samtalet mellan Antikainens och vakten, såsom här och i [GFIP1], utan samtalet emellan Matti G. och Leino.

⁸I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

⁹I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

¹⁰I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Befälhavaren*.

¹¹I [GFIP1] på s. 52 står *Tjolka* men i [KE74] står *Tsolkka*.

¹²I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Klockan var ännu bara fyra på morgonen, när vi steg upp och begav oss åstad framåt. På nytt framåt!

Det var alldeles mörkt.

Vi åkte längs älven igen. Åter gick min pluton¹³ mitt i förbandet.

I början kändes det som vanligt otroligt mödosamt. Nå, visst skulle man kunna tvinga sig till att gå en två–trehundra steg.

Benmusklerna värkte, armmusklerna värkte, bukmusklerna värkte. De sönderrivna axlarna värkte, fötterna svullnade.

Men efter hundra eller tvåhundra steg blev det redan fullt begripligt, att man kunde åka vidare.

Muskelvärken flöt ut och dämpades. Den kalla luften, som genomträngde hela kroppen, piggade upp.

Ja, man skulle kunna gå vida mer än tvåhundra steg.

Det var möjligt att åka så långt, som det behövdes för att segra.

Vi löpte framåt över isen, stötte ifrån med stavarna och lämnade ett djupt spår i det dessförinnan orörda snötäcket.

Snöfallet hade upphört. En klar, frostig måne lyste upp vår morgontidiga väg.

Det låg en ljusstrimma över snön — en månväg, sådan som det brukar vara på sjöar.

Tätfolket blev uppmärksammare. När de upptäckte smältvatten, tog de kurs mot stranden. Hela förbandet följde efter dem. När vi hade undvikit detta ställe, åkte vi på nytt ned på isen och gick vidare. Denna gång tog tätkarlarna miste och flög i full fart ut i smältvatten, som låg dolt under snön.

Förbandet¹⁴ stannade. Vi tog oss upp på stranden.

„Det blir inget uppehåll!“ kommenderade kamrat Antikainen med klingande stämma. „De får rengöra sig och löpa ifatt.“

På så vis kom min pluton i täten. Vi gick upp på stranden och åkte inte ned på älvens förrädiska is mer.

Månen gick ner.

Gryningen trädde fram till förbandet bakifrån vartenda ihåligt träd, där någon ekorre bodde, varenda varglya. En mjölkaktig, grumlig gryning. Vi åkte på.

¹³På s. 52 i [GFIP1] står här *vzvod* (pluton eller tropp), men i [KE74] står *patrull*.

¹⁴I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Snart skulle vi vara i byn Tjolka.¹⁵ Efter Tjolka skulle vi marschera direkt till Repola, där frontstaben efter all sannolikhet befann sig. Fångarna hade sagt, att det skulle finnas trehundra slaktare där.¹⁶

„Matti, du kommer med mig i förväg på spaning¹⁷ Ta en av kursanterna med dig!“ sade Antikainen.¹⁸

Jag valde Leino.

„Låt truppen¹⁹ göra halt omkring tvåhundra meter från byn och, om det blir skottlossning, omringa byn, så att ingen kan slinka igenom!“ befalldes kamrat Antikainen Karjalainen.

Vi begav oss åstad framåt och efter en kvarts timmes skidlöpning var vi ända framme vid byn. Denna by, liksom flertalet karelska byar, var belägen vid vatten och omgiven av låga badstugor. Vi gick runt byn på baksidorna. Inte över en enda stuga vajade någon vit flagga. Ur några av skorstenarna steg en trivsamt rök upp. En ko råmade långdraget.

En kvinna kom ut på förstubron, stannade till ett tag, sprang ner från trappan, gick över gatan och försvann. Några små barn lekte på gatan med en väldig, lurvig hund.

Inga som helst ens avlägsna tecken på slaktare var synliga. Kriget föreföll ha gått förbi denna by.

„Ja, här finns det förstås ingen, som väntar oss“, sade Antikainen.²⁰ „Men vi är här i alla fall!“

För att kontrollera valde vi ut det största och till utseendet förmodligen huset i byn, där de vita förstås skulle ha uppehållit sig, och begav oss dit. Det syntes inte till några skidor utanför. Allt var fortfarande lugnt. Jag bultade på dörren. En hes kvinnoröst svarade mig på finska:

„Kom in!“

„Tack!“ svarade jag. „Vi är tre.“

¹⁵I [GFIP1] på s. 53 står *Tjolka* men i [KE74] *Tsolkka*.

¹⁶På s. 53 i [GFIP1] står *lachtari* men i [KE74] står *vitfinnar*.

¹⁷*Spaning*: jfr. tidigare not om spaning och rekognoscering på s. 14. På s 53 i [GFIP1] står här *razvedka*, i [KE74] *rekognoscera*.

¹⁸I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

¹⁹I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *kompaniet*.

²⁰I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

Vi gick genom farstun in i rummet. Det var välstädat i rummet och mattor utlagda på det skinande rena golvet. Bordet var täckt med en blank vaxduk, och det hängde en helgonbild i hörnet.²¹

Vi tog försiktigt av oss mössorna; vi förde kapuschongerna bakåt så, att mössorna blev kvar i dem. En storvuxen, fetlagd och trög karl reste sig ur en fåtölj, när vi kom in.

„God dag!“ sade Antikainen.²²

Mannen mumlade fram någonting till svar.

Ur ett angränsande rum, där det brann i spisen, for en kvinna i trettiofemårsåldern ut, röd av värmen, och satte i gång att pladdra:

„God dag! Detta är min man. Han är dövstum. Så bra, att ni har kommit hit till oss! Är det länge, sedan ni lämnade Finland?“

„Sedan i förrgår!“ svarade befälhavaren²³ dovt.

Jag gav honom en oförstående blick. Han blinkade och krökte mun-
gipan i ett ögonblicks leende:

„Männe inga av de våra finns här?“

„Nej, nej. . .“ Kvinnan började snabbt röra fingrarna framför ma-
kens ögon; det är så, man talar med dövstumma.

Han gick oss två steg till mötes, grep befälhavarens²⁴ hand, började sedan glatt skaka hand med mig, och en livlig tillfredsställelse stod skriven i hans ansikte, som var övervuxet med hårbuskar.

„Han tar oss för finländska officerare“, hann Antikainen²⁵ viska till mig, medan den dövstumme skakade hand med Leino.

„Kära husmor, efter färden skulle vi gärna dricka litet mjölk!“ vände sig Leino till husmodern.

Efter en halv minut satt vi redan vid det bord, som var täckt med den blanka vaxduken. Framför var och en av oss stod det en tillbring-
are med spenvarm mjölk. Mjölakens övermäktiga sötma och rummets värme gjorde mig alldeles matt.

Värdinnan ägnade sig glatt åt sina bestyr vid spisen i det angrän-
sande rummet, där hon i all hast tillagade oss någonting.

²¹I [KE74] står *helgonbild*, vilket *obraz* kan betyda och det antagligen också är fråga om. I ryska bondstugor kallas hörnet med helgonbilderna för *röda hörnet*.

²²I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

²³I [KE74] står *Heikkonen* och inte *befälhavaren*.

²⁴I [KE74] står *Heikkonen* och inte *befälhavaren*.

²⁵I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

„Drick med två strupar, Leino! Sådan förplägnad ska du inte förvänta dig på länge än“, sade Antikainen.²⁶

Leino log och skulle svara något men fick mjölken i vrångstrupen, storknade och hostade till. Några droppar mjölk föll på vaxduken.

Värden, som hade iakttagit vår måltid med vördnadsfull förtjusning, for fram med handduk i handen och torkade med en förekommande bugning hastigt upp dropparna från vaxduken. På samma sätt torkade han upp de droppar, jag och Antikainen²⁷ hade spillt.

I detta hus högaktade man uppenbarligen finländska officerare.

Den dövstumme, som antagligen än en gång ville understryka sin tillgivenhet till dem och sitt hat emot Sovjetmakten, gick fram till byrån, som var täckt med en liten spetsduk, drog ut en låda, tog upp ett skrin ur lådan och ur skrinet — några sovjetiska sedlar i miljonvalörer; han spottade eftertryckligt på dem, slängde dem till golvet och började stampa på dem av alla krafter.

„Vänta bara, jag ska ta itu med honom!“ väste Leino mig i örat och började långsamt dra upp plånboken ur fickan på de vadderade byxorerna.

Vid makens ljudliga skröfsande kom husmodern ut ur rummet intill, plockade upp pengarna, tog ifrån mannen skrinet och lade dem i detta, varefter hon lämnade rummet igen.

Under tiden hade Leino fått upp sin plånbok ur fickan, och när han hade lagt den på bordet, drog han fram en finsk mark, han sparat sedan 1918 — en mark, som var utgiven av Finlands Folkkommisariat med parollen »Proletärer i alla länder, förenen eder!« — och gav kulan den.

Sedan denne hade fått syn på de finska bokstäverna, bemödade han sig inte ens om att uppmärksamt läsa dem. Liksom halvgalen började han skutta omkring, höjde enmarkssedeln till läpparna och började kyssa den. Det var på samma gång löjligt och äckligt.

„Matti“, sade befälhavaren²⁸ till mig, „gå och hämta truppen.“²⁹

²⁶I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

²⁷I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

²⁸I [KE74] står *Heikkonen* och inte *befälhavaren*.

²⁹Här står *otrjad* i [GFIP1] och *kompani* i [KE74].

Jag gick ut, tog på mig skidorna och begav mig åstad till bataljonen,³⁰ vilken, såsom överenskommet, skulle invänta spaningens resultat i närheten av byn. Vår vakt anropade mig.

„Vi kan rycka fram!“ svarade jag honom i farten men stannade upp, sedan jag fått syn på en tablå, vars like jag förhoppningsvis aldrig mer ska få se, innan jag dör.

Nästan hela truppen³¹ sov stående på skidorna, med stavarna inborrade i bröstet, hjälplöst hängande med huvud och armar. På somliga hängde tunn, frusen saliv ur munnen.

En jämn andhämtning bröt fram ur de uttröttade bröstena. De slutna ögonen och de hjälplöst hängande armarna på dessa de friskaste, starkaste ynglingar, jag hade haft tillfälle att träffa på i min tid, uppvisade en högsta grad av utmattning. Intrycket förstärktes genom den fullkomliga frånvaron av samtal och skämt.

Till och med kompanichefen³² hade svårt för att avhålla sig från sömnen.

„Kamrat *komrot*,³³ byn är fri, Antikainen har gett order om framryckning“,³⁴ anmälde jag och begav mig tillbaka.

Den uppväckta truppen³⁵ följde långsamt efter mig.

När jag kom in i stugan, stoppade Antikainen³⁶ och Leino med god aptit i sig några stekta förlorade ägg.

Jag förenade mig med dem, men knappt hade jag hunnit stoppa den första smörglänsande, bärnstensfärgade, stekta gulan i munnen, så kom det en flickunge i tolvårsåldern inspringande och störtade rätt ut i köket till husmor. Under några sekunder hördes det från andra sidan mellanväggen ett dämpat viskande.

Den fullbarmade värdinnan fladdrade ut i vårt rum, sprang fram till fönstergluggen, kastade en blick ut genom den och stelnade. Rodnaden försvann snabbt från ansiktet. Hon gick fram till den dövstumme,

³⁰Här står faktiskt *bataljon* i [GFIP1] men *kompaniet* i [KE74].

³¹I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

³²*Kompanichefen*: här står *komandir roty* (kompanichefen) i [GFIP1] men *Antikainen* i [KE74].

³³*Komrot*: *komandir roty*, kompanichef. I [KE74] står *kommendör*.

³⁴Meddelandet om Antikainens order finns inte med i [KE74]

³⁵I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *kompaniet*.

³⁶I [KE74] står *Heikkonen* och inte *Antikainen*.

tog honom i ärmen och ledde fram honom till fönstret. Den dövstumme gav sig till att bröla, och det låg något kusligt i detta brölande.

Jag reste mig upp och kastade en blick ut genom fönstret. Längs vägen ryckte vår trupp³⁷ fram. Många hade kastat kapuschongerna bakåt, och de röda stjärnorna sken i all sin glans.

Den dövstumme vände sig till oss och pratade något obegripligt. Vårdinnan översatte hans prat till finska språket:

„Herrar officerare, de röda har kommit in i byn! Min man erbjuder er att gömma sig under golvet hos oss, tills de går sin väg, eller invänta natten.“

„Jag är mycket rörd, husmor, över ert älskvärda förslag“, svarade Antikainen³⁸ lugnt, „men jag har ingenting att frukta av dessa röda, i synnerhet som jag själv är deras chef.“

Med dessa ord befriade han sin mössa ur kapuschongen och tryckte ner den på sitt runda, ljushåriga huvud.

Den dövstumme, som nu hade fått se en rødarmistmøssa på den mans huvud, vilken han tagit för finländsk jägarofficer, avgav ett utdraget, förtvivlat klagorop och alldeles förändrad i ansiktet rasade han på en gång ihop i den fåtölj, som stod bredvid honom.

I denna fåtölj — alltjämt i samma ställning, utan att delta i något av det, som försiggick i rummet, utan att avge ett enda ljud men stirrande rätt framför sig med orörliga ögon — förblev han hela tiden, medan vi var i byn.

Våra vakter hade redan omringat byn. Ingen kunde lämna den utan vår vetskap eller före oss.

Susi åt upp sin äggröra, medan han skrev någonting i förbandets marschdagbok. Tanken plågade honom, att han ännu inte kunnat skicka en enda rapport till staben, så att de kunde tro där, att hela truppen³⁹ redan stupat. Han tänkte också på det, att förbandet inte hade fått några som helst underrättelser från omvärlden, och att det var alldeles omöjligt att erhålla sådana.

³⁷I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

³⁸I [KE74] står *kamrat Heikkonen* och inte *Antikainen*.

³⁹I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljonen*

Nu kanske herremännens Polen på nytt hade förklarat oss krig, eller japanerna hade gått in i Sovjeternas land igenom buffertrepubliken i Fjärran östern, och här visste vi nu ingenting om det. . .

„Matti“, vände sig Susi till mig, „hur många kilometers väg har du märkt ut på kartan för detta dygn?“

„Sex och en halv mil,⁴⁰ kamrat adjutant, fågelvägen.“

„Du har glömt våra avvikelser från denna linje, flodens ringlande lopp, våra utflykter upp på stranden. . .“

„Då blir det omkring tio mil,⁴¹ kamrat adjutant.“

Solen sken över allt, snön gnistrade som guld på vägen, alla regnbågens färger överflödade och sprakade i kapp.

Det var en praktfull vintermorgon.

In i rummet kom Antikainen med snabba steg.⁴² Han tittade inte åt oss och märkte inte ens vår närvaro.

Utan att klä av sig — såsom det såg ut alldeles utmattad — rasade han ihop på värdfolkets bädd. Ena armen hängde ned från sängen.

Susi, som inte heller hade märkt Antikainens uppdykande, fortsatte göra anteckningar i vår dagbok. När Antikainen hörde pennans raspande, öppnade han ögonen försiktigt på glänt och först nu märkte han oss. Då började han rota med handen i sängen, låtsades som om han letade efter någonting, reste sig långsamt och sade liksom för sig själv:

„Nej, det är det inte.“

Nu stod han redan inför oss igen — den disciplinerade, samlade befälhavaren. Tydligt skämdes han även inför vänner att visa sin trötthet. Sådan var han ju.

Det blev en stor rast — fem timmar lång.

Till natten måste vi på nytt anträda marschen — redan till det område, där fiendestaben befann sig. Pojkarna låg och sov huller om buller på golvet i stugorna. Blott några få lyckliga hade kraft nog att ta sig upp på ugnarna eller reda sig bäddar.

⁴⁰I [GFIP1] står sextiofem kilometer, men på svenska anger man vanligen inte så långa avstånd i kilometer utan mil.

⁴¹I [GFIP1] står hundra kilometer, men på svenska anger man vanligen inte så långa avstånd i kilometer utan mil.

⁴²Detta stycke och de följande fram till stjärnorna (***) finns inte med i [KE74].

Den fullkomliga vilans lycksaliga uttryck omsvävade de sovandes ansikten. Armas hade klättrat upp i en mjuk säng tillsammans med en annan kursant och sov tungt.

Innan jag skulle lägga mig i halmen på golvet, gick jag fram och tittade på Armas, som låg ute vid sängkanten.

Han andades tungt, armarna och benen böjde sig och rätade på sig — fjädrade, liksom man gör vid skidlöpning. Hans ansikte var spänt och en ojämn andhämtning bröt fram ur bröstet.

Det var tydligt, att Armas åkte skidor även i sömnen.

När han rörde på armar och ben, stötte han emot sin granne i sängen. Men denne sov så tungt, att det föreföll, som om ingenting vore i stånd att väcka honom.

Samma dag, kort efter klockan ett på eftermiddagen, marscherade vi på nytt åstad — framåt, emot Repola.

Kapitel 7

Vi intar Repola. Jag går ut på spaning igen.

Himlen var svart och masttallarnas stammar likaså, när norrskensringarna visade sig omkring månen. Nu liknade de inte avbildningarna av norrskenen i läseböckerna och geografiböckerna — de var inte i flera färger. Ett matt, gulvitt sken lyste upp dem liksom inifrån.

Två väldiga, koncentrisk, lysande ringar omgav månen. Sedan tvättade natten bort dem, och det återstod himmelens väldiga, kalla tomhet samt vår lilla trupp,¹ som ryckte fram igenom skog, gläntor, dungar, skogsbyn och dalsänkor, över skogsbäckar och hård skare, genom lucker snö — alltjämt framåt och framåt. . .

Det tycktes, som hade vi hållit på med att gå så i det oändliga; och fälttågets början, som ännu inte låg så långt tillbaka, hade alldeles förlorat sig i de fredliga och oåterkalleliga dagar, som redan var så avlägsna, så det var svårt att ens dra sig till minnes, att det en gång i tiden hade varit sådana dagar. Svårt var det också att tänka sig, hur det skulle bli, när marschen kom till sitt slut (djävla rem, vad den ska-ver!). Måne den kan komma till något slut, och snön, när den har töat bort, ska blotta Karelens sumpiga kärr?

Vi åkte och åkte. . . Bredvid mig åkte Leino.

¹I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Efter Tjolka² gjorde vi rast i snön igen. Förbandet³ närmade sig Repola. Antikainen gav order om att kringgå Repola för att vi skulle närma oss byn från samma håll som finländska gränsen låg, varifrån man minst av allt väntade oss.

Vi stod inför en het strid.

Förbandet⁴ åkte nerför sluttningen emot sjön.⁵

Jag och Leino stannade till en minut och släppte förbi skidlöparna. Jag blickade tiggande på kamraterna. Innan han skulle stöta ifrån med stavarna och ge sig av efter de övriga, sade Leino till mig:

„Här tittar jag på grabbarna och tänker: om jag själv inte hade varit med i förbandet⁶ utan händelsevis råkat hamna i sluttningen i detta ögonblick och fått syn på våra kursanter, löpande på skidor som nu, tiggande, i dessa vita vindblusar, i månens sken ut över sjöns is, då skulle jag ha blivit rädd; och om jag hade varit vidskeplig, då hade jag trott, att det var gengångare, människoskuggor, som gick där.“

Truppen⁷ påminde i månskenet över sjön verkligen om en spökprocession.

„Men dina spöken, Leino, de andas bara alltför mänskligt, ja, rent av djuriskt!“

De kraftiga utandningarna, inandningarna och flåsandet störde den vintriga sjöns nattliga stillhet.

Vi ryckte alltjämt framåt. Leino berättade för mig:

„Jag har redan gjort en lång räd på skidor en gång. Men den gången var jag alldeles ensam och hade inte en endaste närstående själ med mig. . . Jag hade tagits till fånga av slaktarna vid Viborg och händelsevis inte blivit dömts till arkebusering utan till tio års tukthus.⁸ Tillsammans med trettiotusen andra kamrater skulle de sälja mig till trældom i de tyska kolonierna, i Afrika. I fall jag hade högaktat deras lagar, så hade jag än i dag suttit bakom stenmurar och inte kommit

²I [KE74] står *Tsolka* och i [GFIP1] står det karelska namnet *Tjolka*, vilket enligt [SNM26] på finska heter *Leppikkovaara*.

³I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁴I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁵Före denna mening står i [KE74]: »Leino gick bredvid mig.«.

⁶I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁷I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁸*Tukthus*: i [GFIP1] står *katorga*, vilket betecknar hårt straffarbete, ofta på avlägsen ort; i [KE74] står *tukthus*, vilket låter otrevligt nog, så att vi finner det vara ett gott svenskt ord för *katorga*.

med på denna räd. Men jag högaktar endast sådana lagar, som hjälper till med att slå ned slaktarna, och därför rymde jag ur fängelset, när tillfälle yppade sig. Du vet, att i tukthusen är det bara inåt, som portarna öppnar sig på vid gavel, och det var inte lätt att komma ut. Men jag kom ut. . .

Vi arresteranter skulle överföras till ett annat fängelse.⁹

Det fanns fyra fångvaktare på tjugo man. Jag hade redan i förväg kommit överens med några kamrater, och de gjorde så, som det var uppgjort.

På vägen genom skogen — en halv mil från fängelset — blev två kamrater osams och började slåss.

Ytterligare två blandade sig i slagsmålet. Fångvaktarna rusade fram för att skilja slagskämparna åt. Jag begagnade mig av villervallan, hoppade över diket och begav mig på flykt till skogs.

Det avlossades några skott efter mig, men i skumrasket under träden var det inte så lätt att träffa. Fångvaktarna kunde inte bestämma sig för att springa efter mig, eftersom de fruktade, att även övriga arresteranter skulle rymma.

Jag begav mig förstas genast iväg åt andra hållet och inte dit, jag skulle ha förts under bevakning. Sedan gick jag från vägen ut i skogen, ändrade riktning och kom på nytt ut på vägen.¹⁰ Jag följde den österut. Jag vandrade om nätterna och sov om dagarna ett stycke bort från vägen. Det var fuktigt i dikeskanterna. En gång kom det en polis fram till mig i gryningen: »Era papper!« — »Strax. . . « Jag började låtsas som om jag skulle dra upp passet ur fickan men drog fram en för länge sedan utgången medlemsbok i Byggnadsarbetarförbundet (jag är ju murare) och stack den under näsan på honom.

Han böjde sig ned för att granska den, men i samma sekund, som han antagligen läste ordet »Byggnadsarbetarförbundet. . .«, grep jag tillfället och slog honom knock-out på underkäken. Han hann inte komma till sans — jag stod ju inte över honom som en annan ringdomare och räknade sekunderna — innan jag redan hade tagit ifrån honom pistolen,¹¹ skjutit honom i benet, för att han inte skulle ränna efter hjälp, och släpat honom längre bort från vägen.

⁹Med denna mening börjar ett avsnitt på s. 59 i [GFIP1], vilket saknas i [KE74].

¹⁰Här börjar texten i [KE74] igen.

¹¹I [GFIP1] och [KE74] står inte pistol utan revolver, men det visar sig, att det inte är någon revolver utan en mauserpistol.

Ett dygn — åtminstone — skulle han vara ofarlig för mig. Med pistolen kände jag mig bättre till mods; denna mauser har jag än i dag...“

„Jag föredrar en nagan“,¹² sade jag och trevade på min revolver,¹³ som aldrig fick eldavgång.

„Snart stod jag på skidor, jag hade skaffat på ett sätt, som inte hade fått godkänt av något välgörenhetssällskap för kanariefåglars uppfödande och än mindre av någon domare“ fortsatte Leino sin berättelse, „och jag begav mig åstad österut.

Jag vandrade i sjutton dagar och gick över gränsen till Olonetsrängon. Mina vidare äventyr är välkända för dig, Matti, men aldrig förr hade jag trott, att det kunde göra så ont av skavsåren i de förbannade axlarna.“

... Klockan var redan två.

Spanarna kom tillbaka, och flera av dem var missbelåtna; enligt dem hade de inte iakttagit några stora fiendestyrkor eller ens några vaktposter i byn Repola. Allt detta motsade såväl våra antaganden och fångarnas utsagor som vår önskan att tillintetgöra centrum med ett enda överraskningsangrepp.

Avskurna som vi var från hela världen, visste vi inte, att en röd bataljon med tretummare under dessa dagar nästan helt hade förintats av fienden vid Andronovberget. Vi befann oss djupt inne bakom fiendens linjer.

Antikainen beslöt att skicka ut en andra spaningspatrull.

Truppen¹⁴ blev stående i skogen. För att inte dra till sig någon som helst uppmärksamhet, gjorde man inte upp några lägerbål.

Det var mycket kallt. Det blåste upp till snöstorm i den karelska tajgan. Snön trängde in under kragen, vinden slängde den i synen. Spottet hade redan frusit till is, när det slog i snön.

Genom snöstormens flingor och januarinattens mörker kunde man inte på två steg håll skilja en människa från en snödriva, som hade blåst upp omkring en gran.

Snöstormen fyllde igen skidspåren på några minuter efter det, att man lagt ut dem.

¹²I [GFIP1] står *nagan*, men i [KE74] står *colt*.

¹³Här står *revolver* i såväl [GFIP1] som [KE74].

¹⁴I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Det dröjde länge; men spaningspatrullen kom inte tillbaka.

Genom den skarpa vindens vinande tyckte jag mig höra avlägsen skottlossning. Vår spaningspatrull hade väl inte blivit invecklad i strid och stupat?

Kanske skulle vi ännu kunna rädda den, men här står vi orörliga långt ute i skogen och förfryser utan någon som helst nytta för saken! Antikainen gick runt förbandet;¹⁵ efter honom kom Heikkonen. Han sade till mig:

„Om spaningspatrullen inte kommer inom tjugo minuter, så anfäller vi byn.“

Jag försökte genomborra mörkret i snöstormnatten, som slungade skarp, stickande snö i ögonen. Jag tyckte till och med, att kunde jag se konturerna av byns klockstapel.

„Spridning på skyttelinje!“ kommenderade Heikkonen, när plötsligt spanarna visade sig, liksom de vuxit upp ur en driva av snö, som hade yrt upp ifrån marken.

De anmälde, att de inte hade märkt några spår av fienden — varken i byn eller runtomkring den.

Kunskaparna hade åkt runtomkring nästan alla stugorna, till och med tvärs igenom byn längs huvudgatan och inte uppdagat något miss-tänkt.

Hela förbandet¹⁶ fördelade sig på tre kolonner, och varenda sekund på sin vakt emot ett i förväg uppgjort bakhåll gick det in i byn.

»Nu vore det gott med en varm, rysk ugn eller åtminstone sovplattsen i en rökstuga, bara det är inomhus!« drömde jag, medan jag mödosamt rörde på benen.

Spanarnas underrättelse om den fullkomliga frånvaron av fiender i byn hade en oväntad inverkan på oss. Jag och många andra grabbar, som hade gått på rena nervstyrkan de senaste kilometrarna, tappade på en enda gång laddningen. En blytung, oövervinnelig trötthet gjorde sig påmind i benen, ryggsäcken blev tio gånger tyngre bakom axlarna, och axlarnas skavsår sved värre än brännsår.

Jag åkte och somnade. Hur kunde detta ske?

Jag kommer bara ihåg liksom genom ett rökmoln, som steg upp ur halvslummern, hur jag lägger mig i snön och vill sova; jag kommer ihåg

¹⁵I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljonen*.

¹⁶I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Armas' runda, kindknotiga ansikte, som lutades över mig, sönderskuret av de fina, skarpa snöflingorna.

„Matti, stig upp! Du måste gå på — du hinner sova ut i Repola. På detta vis förfryser du.“

Jag åker vidare, stöttande mig på stavarna; hakan slår ideligen emot gevärsremmen. Inga som helst kraftansträngningar kan få upp mina hårt tillslutna ögonlock. Delvis är jag också nöjd med detta. I öronen river stormens vinande, och jag viskar till mig själv:

„Matti, huvudsaken är att komma fram. Komma fram — det är det allra viktigaste i denna sak, Matti. . . Om du blir efter — då fryser du säkerligen ihjäl eller också biter en varginna ihjäl dig. Det är illa, när en varghona biter; först ett finger, sedan ett till, sedan hela handen och armen, och så kommer hon fram till hjärtat. . .

Så åkte jag skidor halvsovande — liksom ryttare kan sova i sadlarna och öppna ögonen en sekund, när hästen trampar fel.

Hur vi kom in i byn, det kommer jag inte ihåg.

Spanarna hade haft rätt: det visade sig inte finnas några slaktare i byn.

Jag kommer ihåg några av mina spridda tankar: »Varför syns det nästan inte till några ortsbor här?«

Jag minns min förvåning inför klockstapeln. Den var inte alls sådan, som jag hade föreställt mig den på avstånd, och stod i en helt annan ände av byn. Hur vi inkvarterade oss i stugorna och hur jag somnade — det kommer jag heller inte ihåg.¹⁷

En gång, när jag vaknade till, fick jag liksom i feberyra vid svår sjukdom syn på en fet karl i prästkaftan intill pojkarna; han sjöng någonting, stående över den sovande Leino i det skumma blinkandet från ett träbloss. Han vände sig till kompanichefen och började bönfälla honom om någonting.

Sedan försjönk jag åter i avgrunds djup sömn. När jag vaknade till en sekund igen — det måste redan ha varit vid gryningstiden — fick jag syn på en långhårig karl i prästkaftan, som låg och snarkade på golvet, omfamnande Armas.¹⁸

¹⁷I [KE74] står i stället för denna mening: *Och sedan sov jag tydligen som en berusad.*

¹⁸Här står i [KE74] även: *Utan att känna mig det ringaste förvånad fortsatte jag att sova.*

Jag vaknade av en skarp smärta i axeln. Framför mig stod kamrat Heikkonen och klappade mig lätt på skuldran.

„Vad, har du också fått skavsår på axeln?“ Han skakade på huvudet.

Det var redan alldeles ljust. Snöstormen hade bedarrat, och solens kalla sken, som trängde in genom stugans igenisade fönster, lade sig på golvet i klargula små kvadrater.

Min vänstra axel var skavad till blods.

Under natten hade skjortan torkat fast, så det var mycket smärtsamt att dra av den.

„Jag ska hjälpa dig, jag ska ge dig en god salva“, vände sig mannen i prästkaftanen till mig. „Ge mig bara ett litet glas sprit.“

Detta var verkligen ortens präst, motbjudande och klumpig som en sköldpadda; men han var likväl, tycktes det, oskadlig. Han var övertygad om, att det inte funnes någon sådan armé, som han inte kunde sälja sina böner till. För övrigt ville han dock helst supa. Hur han fått nys om, att kursanterna fått ut var sin plunta med sprit — det var hans hemlighet; men ett var då säkert, att hur man än försökte jaga bort honom, så skulle han inte gå sin väg, förrän vi hade gett honom några supar.

Spriten var redan nästan alldeles slut. Tack vare den kunde vi skryta med ett ringa antal förfrusna fingrar, tår, näsor och öron. Att gnida in förfrusna händer och ansikte med sprit var ibland nödvändigt, men här kom dessutom denne lille fyllehund till präst och tiggde.

Jag gav honom inte av spriten och fick inte heller något av den undergörande smörjan. Det blå ärret på axeln intresserar än i dag min sjuårige son Leino mycket, vilken heter så till minne av min stupade kamrat.

Men den gången var såret purpurrött och blodet sipprade ur det. Det fanns inte längre något skinn på det skavda stället, och skjortans sträva lärft rev emot nakna köttet.¹⁹ Så var det inte bara med mig. Jag hade det möjligen lättare än de övriga; jag hade klarat fötterna — inte en enda blodig liktorn och inte ett endaste hål i filtstövlarna.

„Du har sovit gott hela natten, Matti“, sade befälhavaren till mig. „Nu ska du gå ut på en lång spaning runtomkring. Slaktarna har avtågat ur byn för en fem–sex timmar sedan — före vår inmarsch; de var trehundra man. Staben är redan sedan länge inte här mer. Somliga sä-

¹⁹Motsvarighet till denna mening står först efter detta stycke i [KE74].

ger, att den befinner sig i Kiimasjärvi, andra att den finns i närheten — i någon av de omgivande byarna. Det finns nästan inga invånare heller i byn. En del är mobiliserade av slaktarna i deras banditförband,²⁰ en del är ivägjagade tillsammans med hästarna som tvångsuttagna formän, och de övriga — däribland många kvinnor — har hamnat på skogsavverkning. Härifrån rinner älvarna till Finland, så skogspatronerna gör allt, de kan, för att kunna lägga vantarna på timret för gott pris till våren. Detta är allt, vi har lyckats få reda på utav de kvarblivna invånarna. Åt vilket håll, slaktarna har begett sig härifrån, det är okänt; gårdagens storm har sopat igen deras spår. Vi stannar här ett dygn. Radien för din spaning är inte stor — en och en halv mil.²¹ Vi ska alltså fortfarande vara här, när du kommer tillbaka. Du kan utgå.“

Jag begav mig åstad, sedan jag lämnat kvar en del av packningen i stugan.

Den lille prästen hängde efter mig hack i häl. Han bad mig att ge honom åtminstone ett halvt snapsglas och utlovade ett skålpund bröd för en klunk. Detta var mycket lägligt; föregående afton i skogen, medan vi väntat på spaningspatrullens återkomst, hade jag tuggat i mig min sista torra brödkant, och av hela förrådet återstod några sockerbitar — mer söndertryckta än hela, en nypa kaffe och fem-sex klunkar sprit. För de andra pojkarna stod det inte bättre till med födan. Man fick göra nya hål i livremmen.

Det var redan länge, som Repolas invånare inte haft någonting.

»*Karjel koru jel*«²² även utan slaktarnas inblandning, men nu återstod det nästan ingenting att blanda barken med. Blott de fyllda tunnorna med tranbär och lingon i stugorna vittnade tillsammans med viltet om, att ortens bönder kanske på något sätt skulle kunna hanka sig fram till våren. Därför kom prästens förslag mycket väl till pass. Han gav mig två skålpund bröd, men som man kunde tänka sig, så lurade han mig och söp tre klunkar ur fältflaskan.²³

²⁰I [GFIP1] står på s. 63 *banditskije otrjady* och i [KE74] står *banditavdelningar*.

²¹I såväl [GFIP1] som [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *femton kilometer*, men vi anger inte så långa avstånd i kilometer utan i mil.

²²*Karjel koru jel* (ry.): *karelaren åt bark*; men *kora* betyder förutom *bark* även *skorpa* och *skal*.

²³Här följer två textstycken i [KE74], vilka inte finns med på s. 64 i [GFIP1]

Jag åkte ut på spaning åt nordväst, längs stranden. Solen lyste upp min väg. Den vita vindblusen dolde mig väl från objudna blickar.

»Om jag inte hade vetat, att jag gick på denna stig, så skulle jag inte ha lagt märke till mig själv«, tänkte jag.

Men här stötte mina skidspetsar emot någonting hårt, som avtecknade sig svart mot snön. Jag tittade närmare efter och skrapade bort snön med ena skidstaven.

Det låg otvivelaktligen ett lik framför mig; i närheten av det låg det ytterligare två stympade kroppar utsträckta.

Detta var två kilometer från byn. Skallarna var inslagna på båda två — antagligen med den trubbiga änden på en yxhammare. De dödades byxor var nerdragna, och stövlarna avtagna. Liken hade stelnat i kölden, och därför var det svårt att avgöra, huruvida de hade legat länge.

Jag måste åka vidare. Jag lade kraft på stavarna. Den enda nattens vila visade sin verkan.

På så sätt löpte jag lugnt i en halvtimme utan några som helst möten; men snart fick jag höra en kvinnoröst nere vid älven; hon sjöng en sorgsen finsk vaggvisa — en sådan, som våra mödrar vyssjar oss med i tidiga barndomen. Jag stannade upp en sekund.

Det kom en kvinna emot mig över den tillfrusna älvens is. Hon bar i armarna på ett bylte, som hon vaggade och försökte värma med sin andedräkt. Efter henne släpade sig en pojke i tioårsåldern fram, hållande sig fast i kjolfällen, pustande på sina fingrar och snyftande.

„Halt! Vart ska ni?“

„Till Repola!“ ropade kvinnan. „Ska jag inte få komma fram till Repola innan livet är slut? Barnet kommer att förfrysas alldeles!“ Hon stack byltet under näsan på mig.

Det var verkligen ett inlindat spädbarn. Det slog mig, att det inte steg upp någon andedräkt ur dess mun. Likväl var det minst trettio grader kallt. Solen återspeglades i varenda snöflinga.

Den gråtande pojken tystnade snart, när han hade fått syn på mig.

„Slaktare är ni — det är, vad ni är!“ sade kvinnan till mig.

„Vad har hänt?“

Till svar började hon snyfta. Hon föreföll ha mist förståndet.

„Vi åkte från Kiimas till Repola — på besök hos min syster, och så i gryningen kom det ett förband²⁴ slaktare emot oss. De tog ifrån oss hästen, slängde ut mig och barnen ur släden, vände den om åt andra hållet och åkte själva iväg i den. Men min pojke är redan alldeles förfrusen“ — hon petade på pojken, som på nytt hade gett sig till att snyfta. „Tack gode Gud, nu har den här lugnat sig!“ Hon nickade åt byltet.

Jag böjde mig ned över det. Barnet var enligt min mening dött.

„Hur långt är det till Repola?“

„Inte mindre än tre kvarts mil. . . grqq²⁵“

„Kom hit“, lockade jag på pojken, „räck mig händerna!“

Han sträckte fram de små händerna emot mig. Fingrarna hade redan börjat stelna. Jag hällde de sista dropparna sprit ur fältflaskan och började gnida pojkens händer. Först uppgav han till och med ett illtjut av smärta.

Jag blev tvungen att gå vidare på min färdväg, och kvinnan, som bad Herren om tusen välsignelser över den gode slaktarens huvud, släpade sig med möda dragande upp fötterna ur snön åstad mot den by, som jag hade lämnat.

Jag gick vidare, och för varje sekund stod det klarare för mig, att det spädbarn, som denna kvinna vaggat, var dött.

Det började redan skymma, när jag djupt i fjärran fick höra människoröster och yxhugg, som liknade hackspettens hackande. Jag började försiktigt ta mig fram emot ljudet.

Snart upptäckte jag folk bortom träden och gömd bakom en uråldrig furas breda stam började jag iaktta dem.

Folket (med ledning av deras korta pälsar, finska knivar och filtstövlar kunde det genast ställas fast, att detta var bönder från trakten) högg ned tallar, staplade timmer och kvistade stammar.

Detta utförde de ovilligt, utan brådska. Ett stycke längre bort vid ett lägerbål stod det två män med gevär. De skilde sig skarpt från de arbetande till klädedräkt och hållning. Deras soldatkappors gråa tyg och skärmmössorna, som liknade jägarmössor, förrådde dem.

Jag var så nära, att jag utmärkt väl kunde höra, hur en av dem visslade en för mig obekant låt.

²⁴I [GFIP1] står *otrjad*, i [KE74] *kompani*.

²⁵I [GFIP1] och [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *åtta kilometer*.

Jag lade denna glada låt på minnet, och efter att de uppsnappat mitt visslande, visslades den alldeles utmärkt såväl av Armas, Leino och Anttila som av andra kursanter.

Här fanns även jordkulor för de arbetande.

»Jaså, på det viset! Ni vill flotta de karelska arbetarnas skog till Finland och skicka den vidare till England? Den konsten ska inte lyckas, det tillåter vi inte! Det var också ett herrskap, de har hittat!« tänkte jag, när jag betraktade den tavla, som avtäcktes inför mig.

I mitt huvud kröp till och med denna tanke fram: om jag inte skulle kunna skjuta ned de två vaktande jägarna från mitt gömställe, efteråt fara fram till de arbetande bönderna och förkunna, att jag är de rödas budbärare, en förelöpare, och befalla dem att låta sig mobiliseras emot slaktarna. Men jag erinrade mig instruktionens paragrafer om spaningen, om min bestämda uppgift, om det, att i fall bara någon enda av fienderna finge reda på vår trupps²⁶ rörelser, så skulle hela fälttåget gå om intet. Det var detta, som avhöll mig från ett felsteg.

När jag lagt på minnet allt, jag sett, begav jag mig på återvägen.

Jag ville inte lägga ut ett särskilt, eget skidspår, längs vilket de skulle kunna jaga ifatt mig, om de skulle upptäcka det, och oväntat skicka en kula i ryggen på mig. Jag hittade någon annans spår och fortsatte i detta. Det var en lycklig ingivelse, ty detta spår var troligen utlagt av skogsarbetsförmannen.

Efter en trettio–fyrtio steg fick jag syn på en liten bok med blå pärmar, vilken låg i snön. Den skulle kunna vara till nytta vid spaningen. Jag tog upp den. Det var ännu ej ifyllda kvittoblanketter på skogshuggarnas löneutbetalningar från det finländska aktiebolaget »Gutzeit«. De tomma blanketterna omtalade vida mer, än vad denna stadgade firma skulle ha velat.

»Denna tingest har inte så mycket att betyda för den operativa spaningen«, tänkte jag för mig själv. »På lektionerna i politisk grundkunskap kommer den bättre till pass.«

Jag råkade inte ut för några andra äventyr på återvägen, så jag tog det lugnt och hade inte ens särskilt bråttom, liksom vore jag ute på en lång spatsertur.

²⁶I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Jag löpte fram över snön och när jag tittade på skidornas spetsar, kom jag att tänka på, hur jag i ungdomen hade råkat komma över tre små volymer av Jack London. Så otåligt jag hade inväntat arbetsdagens slut för att rusa hem till min vindskupa och försjunka i läsningen! Så ovanliga och omöjliga dessa böckers bedrifter och hjältar föreföll mig, och så gärna jag skulle ha velat likna dem åtminstone under någon minut!

Men nu åker jag ensam, nästan vid polcirkeln, genom en avlägsen skog. . .

Lika svår köld, likadana övernattningar i snön i skogen och ännu snabbare rörelse men utan hjälp av hundspann — det var allt likadana svårigheter, men till på köpet kanske bakom varenda furas stam någon av fiendens prickskyttar kunde stå och vänta på mig. Deras högsta önskan är att tillintetgöra allt, som är mig kärt — det, som jag har kämpat för på många fronter — och förinta även mig själv; men här går jag som om ingenting hade hänt, och allt detta är ovanligt enkelt.²⁷

Här skulle jag till och med kunna vissla litet, om det inte vore för faran; det var redan mörkt, och en kula skulle bara kunna finna mig med ledning av denna vissling.

Jack Londons grabbar blev rika som troll²⁸ av sådana äventyr och bedrifter, men vi? De av oss, som kommer tillbaka — de kommer tillbaka såsom samma grabbar, vilka drog ut från skolan på denna räd. Men den Karelska republiken ska tillhöra dem, liksom den Ukrainska republiken och hela Sovjetfäderneslandet!

Det låg en klar januarimidnatt över Repola, när Armas, som stod på vakt, anropade mig.

„Gå och lägg dig och sov ut, när du har avlagt rapport. I morgon bitti avtågar vi“, sade han till mig. „Jag har redan hämtat lingon, tranbär och kött åt dig.“

Armas älskar ju att äta! Han åt, när det fanns någonting, med god aptit. Skada, att han inte hade fått någon tillbringare med mjölk hos den stumme kulaken.

²⁷Här står i [KE74] en mening om smärtan i axeln.

²⁸På s. 67 i [GFIP1] står inte troll utan djävlar, men det svenska uttrycket är ju *rik som ett troll*. I [KE74] står *rika som fan*.

Jag avlade rapport om allt, jag fått reda på, för kamrat Antikainen. Omedelbart efter mig ankom spanare från Kolvasjärvi-²⁹ och Omeliahållet³⁰ in i befälhavarens stuga.

„Fiendens stab befinner sig tydligen i Kiimasjärvi. Vi avmarscherar dit i gryningen. Meddela hela ortsbefolkningen, att vi är femhundra man, att vi bara är förtruppen³¹ och efter oss rycker flera regementen fram. Jag vet redan om liken vid älven. Det är medlemmar i socknens³² exekutivkommitté,³³ som är mördade av slaktarna, och kamrat Justunen, skolläraren, en finne, kommunist — de tog honom ur skolan under en lektion med klassen och sköt honom i skogen. Men oss klarar de inte av lika lätt.“ Antikainen sträckte på sig i sin fulla längd, och skuggan från det fladdrande, matta ljuset hoppade omkring på stugans innertak och väggar. „Oss gör man inte slut på så lätt! . . . Gå och lägg dig och sov, Matti“, vände han sig till mig. „Du kan utgå, Matti.“

På förstubron³⁴ stod två pojkar. De gav mig en frågande blick.

„Gå er väg, gå nu, grabbar!“ började den gamle vaktmästaren jaga bort dem.

Men en av pojkarna beslöt sig och kom fram till mig:

„Vi vill berätta för dig, kamrat chef, om vår lärare.“ Grabbarna var mycket upprörda. „Den tjugoförste november gick vi i skolan. Det var matematiklektion. Vi hade kommit fram till bråkräkningen. Vår lärare, Justunen, hade som bäst börjat förklara för oss om bråken, när plötsligt fem karlar med gevär kom in i klassrummet. Där var Osip Sergejev från Luvajärvi³⁵ med. . . “

²⁹På s. 67 i [GFIP1] står *Kolvas-ozero*; namnet Kolvasjärvi är här taget ur [KE74]

³⁰På s. 67 i [GFIP1] står *Jemeljanovka* liksom i [KE74]. Kan detta manne vara det *Jemeljanovsk* i Repolakretsen, som i [SNM26] kallas *Omelia*?

³¹I [GFIP1] står *peredovjy otrjad* och i [KE74] står *förtruppen*.

³²Ordet *socknen* motsvarar här ordet *volost* på s. 67 i [GFIP1], vilket även skulle kunna översättas med *distrikt*, men vi väljer här *socken* liksom [KE74].

³³I [KE74] kallas denna *socknens bonderåd*.

³⁴Här följer på s. 67–68 i [GFIP1] ett antal stycken om skollärares arrestering, vilka inte finns med i [KE74].

³⁵På s. 67 i [GFIP1] står *Luv-ozero*, vilket enligt [SNM26] på finska hette *Luvajärvi*.

„Och Aleksej Vasiljevitj från Koivuniemi,³⁶ insköt den andre pojken. „Och vidare deras anförare — Aleksandr Nikititj från Tjolmo.³⁷ Idel kulaker. De sade till läraren: »Du är kommunist«, tog honom med sig och förde bort honom, och sedan dess har vi inte haft några lektioner på två månader. Och så har det förblivit. . . “

„Men vänta litet, då!“ fortsatte den förste pojken berättelsen. „På kvällen gick vi två tillsammans till skolan igen. Det var i skolan, som de arresterade hölls inspärrade. Vi bad, att de skulle släppa in oss till läraren, för att vi skulle kunna hämta tobak åt honom, så att han fick litet att röka. Han blev mycket glad, när han fick se oss, och sade, att nu skulle antagligen slaktarna röja honom ur vägen, och bad oss att inte glömma honom, att söka upp och hälsa till de andra barnen.

Nästa morgon kom vi för att besöka honom, men vaktmästaren sade, att man fört bort arrestanterna till en annan by. Vi gick efter dem i spåren. Snart fick vi höra, hur de sköt i skogen. Vi blev hemskt rädda och sprang hem. På tredje dagen följde vi spåren igen och fick se, att de hade dödat vår lärare. Han låg bakom en stock, och det fanns två dödade till där. I en hel månad var jag rädd för att vara ensam i mörkret, och de andra barnen trodde inte, att man hade dödat läraren, men de vågade inte gå till den delen av skogen. Vi ska visa dig — chefen — vägen dit i morgon. Nu har vi ju inga lektioner.“

„Det behövs inte, jag har redan själv sett det“, svarade jag barnen och lämnade skolan.³⁸

Det kom en annan spanare uppför förstutrappan. Han viskade glatt till mig:

„Söderifrån rycker en enhet ur våra truppstyrkors södra operativa kolonn fram emot Repola! De ska snart inta kyrkbyn.“

Jag begav mig till den stuga, där min pluton var inkvarterad.³⁹

³⁶Namnet *Berjozovskij-navolok* (Björkudden) på s. 68 i [GFIP1] saknar motsvarighet i [KE74], eftersom detta textavsnitt inte finns med där. Gissningsvis skulle det kanske kunna heta *Koivuniemi* på finska, om det har haft något finskt namn. Ett Koivuniemi ligger enligt [SNM26] i Tunkuakretsen och kallas i [SNM26] på ryska *Berjozovo*.

³⁷På s. 68 i [GFIP1] står *Tjolmuzj*. Emellertid finns i [SNM26] en ort i Rukajärvikretsen vid namn *Tjolmo*, vilken vi gissar, att det skulle kunna vara fråga om.

³⁸Här slutar det avsnitt om skolläraren, som inte ingår i [KE74].

³⁹Här följer i [KE74] ett stycke om den fulle prästen, vilket saknas på s. 68 i [GFIP1].

Sedan jag rengjort skidorna och gjort i ordning utrustningen för morgondagens marsch, skulle jag lägga mig i halmen. När jag höll på att lägga mig, fick jag på golvet syn på en stor fläck — golvbrädorna hade blivit förkolnade mitt i stugan och var alldeles svarta.

Leino vaknade och flyttade litet på sig för att lämna mig plats vid sidan om sig.

„Varför har det brunnit i golvet, Leino, vet du det?“

„Om jag vet! Vårdinnan har talat om det. Slaktarna krävde bröd; en av dem gjorde upp ett bål på golvet och hotade med att bränna ner stugan, i fall man inte lämnade ut ett pud⁴⁰ mjöl. Bondgumman blev tvungen att lämna ifrån sig sitt sista pud. Så ligger det till. . .“

Vi somnade.

Hade det inte värkt i de sönderskavda axlarna, när jag vände mig från den ena sidan till den andra, så skulle jag önska alla mina vänner att alltid få sova så tungt och djupt, som jag sov den gången.

Jag vaknade plötsligt — dök liksom upp ur den djupa sömnen. Nästan hela förbandet⁴¹ var redo för avmarsch. Leino var inte hos oss.

„Var är Leino?“

„I grannstugan — som jordegumma!“

„Vad?“

Sedan jag ställt upp plutonen och gett order om avmarsch efter andra och tredje plutonerna, sprang jag iväg till grannstugan.

I det första, alldeles förhärjade rummet satt en kvinna; det var densamma, som jag hade mött på vägen föregående dag. Hennes hår var utslaget. Hon satt i fårskinnspäls men barfota och svarade inte på ett enda utav mina ord.

Ur det angränsande rummet avgavs plötsligt ett hjärteskärande skrik, men kvinnan liksom hörde det inte.

Hon fortsatte med att nynna vaggvisan för sig själv. Plötsligt fick jag genom tjutandet höra Leinos röst från rummet intill:

„Nå, snälla ni, håll ut, håll ut! Det kommer säkert snart att ha gått över. . . Håll ut, kära ni!“

Jag gick in i det angränsande rummet. På tröskeln mötte mig den lille pojke, vars händer jag föregående dag hade gnidit med sprit; men

⁴⁰Pud: gammal rysk vikt. 1 pud = 40 funt (skålpund).

⁴¹I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

han kände inte igen mig. Han såg förskräckt ut; hans ögon glänste i halvdunklet.

I sängen kastade sig en ung kvinna hit och dit, plågad av kramperna före födseln. Stora svett droppar trängde fram på hennes ansikte.

Leino höll en mugg vatten i handen:

„Drick en slurk, snälla ni! Läppja litet, det gör gott...“ Han såg förvirrad ut. Det var första gången, han måste uppträda i rollen som jordegumma.

Pojken följde med fasa och nyfikenhet allt, som försiggick.

„Leino, vi avtågar nu“, sade jag.

„Matti, jag kan inte lämna den arma kvinnan på det här viset. Tillåt mig dröja mig kvar i en halvtimme eller en timme. Jag ska hinna ifatt förbandet.⁴² Jag åker ju inte skidor sämre än Armas“, försökte han sig på att skämta.

Men den lidande kvinnans ljudliga klagoskrik avbröt hans ord.

„Gott, försök hinna ifatt!“ ropade jag åt kamraten, störtade snabbt ut på gatan och begav mig åstad efter truppen.⁴³

»Är det männe nerverna, som har blivit fördärvade, så att jag inte kan uthärda en föderskas skrik? Det är ju en alldaglig sak.« För att lugna mig började jag vissla på den låt, som jag hade snappat upp hos slaktarna föregående dag. På så sätt hann jag i kapp Armas.⁴⁴

Och så löpte vi jämsides.

⁴²I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁴³I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁴⁴Här följer i [KE74] en replikväxling emellan Matti och Kalle; denna saknas på s. 70 i [GFIP1]: „Kalle, sade jag till honom, jag skulle hellre göra två sådana här fälttåg än att föda ett barn en enda gång.“ „Om det är nödvändigt för revolutionen, så skulle du föda till och med två gånger“, svarade Kalle.

Kapitel 8

Vi rycker fram i skogar utan vägar i fiendens etappområde.

Vi åkte på nytt utan vägar i djup snö, genom svårframkomlig skog.¹ Åter frasandet från den snö, som undanträngdes av skidorna, åter den ymniga svetten, som till och med trängde ut genom pälsarna, åter tallarnas förbiskymtande och snön, som yrde upp från marken. Vad nytt fanns det i denna marsch?

Uttänjda filtstövlar, som höll på att förlora sin form; skaffningen, som snörde ihop magen. Vi marscherade ju redan utan bröd. Lingon, några potatisar och en bit stekt kött — det var vår föda. I Repola hade vi slaktat några kor. Några av pojkarna kunde inte smälta lingonen — de fick kramper i magen och svåra plågor. Men den kosten gjorde sig påmind hos samtliga. Sedan dök det upp bölder. Bölder på fötterna och benen, höfterna, ryggen. De sprack, och underkläderna klibbade fast vid kroppen.² Varje gång, när vi efter ett uppehåll skulle fortsätta framåt, fick man försiktigt lossa tyget från kroppen. Men likväl gick vi framåt!

Vi löpte snabbt och bar på våra sönderskavda axlar allt, som behövdes för att ordinera slaktarna en »kur«, som de aldrig mer skulle bli återställda från.

¹Med denna mening börjar åttonde kapitlet på s. 70 i [GFIP1] men sjunde kapitlet på s. 87 i [KE74].

²Detta är något utförligare beskrivet på s. 87 i [KE74].

Sålunda kom vi fram till byn Saarenpää,³ i vars närhet våra spanare hade upptäckt några små, fientliga posteringar.

Vår spaningspatrull gick till angrepp. Slaktarna började retirera i riktning Roukkula.⁴ De retirerade snabbt. Antikainen sände förstärkning till vår spaningspatrull. Vi inkvarterade oss tills vidare i Saarenpää och inväntade resultaten.

När min pluton kom in i byn Saarenpää, befallde jag, att den skulle inta den yttersta stugan för att inkvartera sig i denna till en kort vila.

I stugan fann vi endast en ålderdomssvag, alldeles grå gubbe. Han störtade oss glatt till mötes, och när han såg, att det var jag, som var befälhavaren, frågade han:

„Vad är ni för ena — vita eller röda?“

Fullföljande konspirationen svarade jag barskt:

„Har du kanske blivit blind av ålderdom och inte kan se, att vi är vita, som kämpar för det, att Karelen ska vara bara för karelarna?“

Den gamle karelaren blev på en gång lång i ansiktet, mörknade, satte sig i ett hörn och började sucka. Till sist, när han hade bestämt sig för någonting, korsade han sig hastigt och kom på nytt fram till mig:

„Varför försöker du bedra en gammal man? Ni ska inte försöka dölja för mig, att ni är röda; det kunde jag genast se på era bajonetter. De vita har helt andra bajonetter, och de bär dem inte så.“

Gamlingen hade både rätt och fel. De vitgardistiska aktivisterna, skyddskårerna och kulakerna var beväpnade med gevär av de allra mest olikartade modeller: såväl ryska och tyska som till och med japanska.

Jag teg till svar; men gubben, som i tigandet såg min bekräftelse av sina gissningar, började glatt göra sig besvär för oss och ansträngde sig, för att vi skulle inrätta oss så bekvämt som möjligt för vilan.

... Spaningspatrullen återvände sent om natten.

³Saarenpää kallas på s. 70 i [GFIP1] för *Konjets-ostrov*, liksom vid alla vidare omnämmanden. Namnet Saarenpää är hämtat ur [KE74], men finns även med på listan i [SNM26] och på kartan s. 20 i [BSVA51].

⁴På s. 70 och vid vidare omnämmanden i [GFIP1] står *Rovkula*. Namnet *Roukkula* är hämtat ur [KE74], men är även med i förteckningen [SNM26] och i [GSAF25] är sjön *Roukkulanjärvi* utsatt. På s. 20 i [BSVA51] kallas byn *Rovkulsk*.

Den fientliga truppen,⁵ som uppenbarligen inte hade väntat sig överfallet, hade efter en mindre skottväxling dragit sig tillbaka till Finland.⁶

Vår spaningspatrull fortsatte inte förfölja dem längre utan begav sig på återvägen utan att gå närmare än två–tre kilometer från gränsen; det hade varit lätt att råka i bakhåll.

På morgonen anträdde förbandet⁷ på nytt marschen framåt — framåt, mot Kiimasjärvi.

Vi hade omkring sex mil⁸ fågelvägen kvar fram till målet, men fåglarna behöver som bekant inte tränga sig fram igenom tät skog, där vartenda träd, varenda barrklädd buske hakar sig fast i en och vill hålla en tillbaka; fåglarna måste inte kånka på lätta kulsprutor.

De lätta kulsprutorerna är tunga, så det räcker, när man går i snö i mer än en vecka och lever på stekt potatis med lingon.

Det finns väldigt många sjöar i Karelens skogar. Den höga, århundradegamla barrskogen viker plötsligt undan och lämnar plats åt en sjö. I skogstjärnarna, som är omgivna av masthöga tallar liksom hemma hos mig i fosterlandet, i Suomi,⁹ finns rikligt med fisk och de är mycket stilla. När man vandrar omkring i skogen, så väntar man sig ibland inte, att en tjärns jämna vattenspegel ska dyka upp inom några steg. Vid sådana sjöstränder bygger fiskarena sina badstugor och låga rökstugor.

Nästan hela denna dag ryckte vi fram helt utan vägar, emot en stark, skarp vind, som trängde ända in till benen. Den trängde sig till och med fram igenom den täta skogen.

Framemot kvällen bröt snöstormen ut.

Det var mycket mödosamt att fortsätta — inte bara för Armas.

Vi hade redan tagit oss fram omkring två mil,¹⁰ när skogen plötsligt öppnade sig inför oss för att lämna plats åt en trolsk sjö. Här fick jag syn på en fiskarbastu. Med en viskning, som mer liknade ett rop, efter-

⁵På s. 71 i [GFIP1] står *otrjad*, på s. 88 i [KE74] står *truppen*.

⁶Finland kallas här *Finljandija* på s. 71 i [GFIP1].

⁷I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁸På s. 71 i [GFIP1] liksom på s. 89 i [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *sextio kilometer*.

⁹Även på s. 71 i [GFIP1] och s. 89 i [KE74] står *Suomi*.

¹⁰På s. 72 i [GFIP1] och på s. 89 i [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *tjugo kilometer*.

som han måste viska mot stormen, fäste Leino min uppmärksamhet på den lätta rökslinga, som steg upp mot den frostkalla himmeln.

Månen sken redan på den mörka himmelen.

Vi tre tillsammans — Leino, Armas och jag — åkte fram till bastun. Armas fattade posto vid den lilla, med is övermålade fönstergluggen; Leino ställde sig i sin fulla längd vid dörren; och sedan jag med kraft hade stött upp dörren, gick jag in i stugan. Inne i rummet var det mycket hett uppellad och alldeles mörkt. Ur ett av hörnen ljöd ett jämnt, lugnt snarkande. Jag strök fyr på en tändsticka. Av tändstickans raspande mot askens plån vaknade mannen och undrade oroligt:

„Vem är det?“

„Dina egna! Kom ut, man väntar ju på dig!“

Suckande började mannen resa sig.¹¹

„Men så skynda dig då, man väntar ju på dig!“¹²

Mannen kom fram till dörren, men på tröskeln riktade Leino gevärspipan rätt emot hans bröst och hejdade honom. Min nagan¹³ var redan intill den obekantes tinning.

„Upp med händerna!“

På så vis knep vi i denna skogsbastu en utav de vitas stafettetapper samt en kurir.¹⁴

Förskräckelse och förundran — särskilt förundran — var så klart avbildade i hans ansikte, att jag nästan blev full i skratt. Denne slaktare visade sig talför.

Antikainen och Heikkonen¹⁵ pumpade honom på många för förbundet¹⁶ intressanta upplysningar.

... Snöstormen rasade allt värre.

Det var minus trettiosju grader kallt.

¹¹Denna mening finns med på s. 72 i [GFIP1] men inte på s. 91 i [KE74].

¹²Denna mening finns med på s. 72 i [GFIP1] men inte på s. 91 i [KE74].

¹³På s. 91 i [KE74] står *revolver* och inte *nagan* såsom på s. 72 i [GFIP1].

¹⁴Här står vidare denna anmärkning på s. 90 i [KE74]: *Att de vita på grund av vårt oväntade anfall varit tvungna att retirera från Saarenpää och Roukkula hade han naturligtvis inte en aning om.* Denna mening saknar motsvarighet på s. 72 i [GFIP1].

¹⁵I denna ordning nämnes *Antikainen och Heikkonen* på s. 72 i [GFIP1] men på s. 90 i [KE74] står i omvänd ordning *Heikkonen och Antikainen*.

¹⁶I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Det fanns var ingen väg, men just där slutade kompasserna till råga på eländet fungera. De visade olika allihop. Än i dag kan jag inte förklara denna företeelse för mig själv.

Det var helt klart, att det nu var riskabelt att rycka fram under sådana förhållanden. Antikainen¹⁷ gav order om stor rast.

Jag förde in den tillryggalagda vägen på kartan och gick ut ur bastun för att hjälpa pojkarna bygga kojor av små granar — färska, barrdoftande smågranar. Några andra utav pojkarna staplade upp rakatulet.¹⁸

I kurens ännu varma säng lade sig Antikainen för att sova litet i några timmar; därpå skulle hans plats intas av befälhavarna Heikkonen och Karjalainen. De turades om med att sova.

Jag hade redan iordningställt en madrass av enris åt mig och skulle just lägga mig att sova, när jag fick syn på en människa, som hastigt kom emot oss från sjön. Detta var en för mig helt okänd man, och hans kläder liknade inte våra.

»Måste undersöka, hur vaktposten har kunnat släppa igenom en främmande«, tänkte jag och gick den kommande till mötes.

Heikkonen var redan bredvid mig.

Mannen med gevär av tysk modell på ryggen gick fram till befälhavaren,¹⁹ hälsade med handen, drog ur sin marschväska upp ett litet paket, vilket han räckte honom.²⁰

Heikkonen tog emot paketet, gav den nykomne en betydelsefull blick och blinkade åt mig. Jag begrep genast hans stumma befallning, och sedan jag ställt mig bakom denne typ, drog jag min nagan.²¹

„Nu får det vara nog med att skämta!“ sade plötsligt befälhavaren²² skarpt. Och vändande sig till mig:

„Kamrat *komuzvod*,²³ arresteras denne man!“

¹⁷På s. 72 i [GFIP1] står *Antikainen* men på s. 90 i [KE74] står *bataljonschefen*.

¹⁸På s. 72 i [GFIP1] står *rakatulet* (ett slags stockeldar) men på s. 90 i [KE74] står *lägereldar*.

¹⁹På s. 73 i [GFIP1] står *komandir* men på s. 92 i [KE74] står *Heikkonen*.

²⁰På s. 92 i [KE74] står inte *honom* utan *kommendören*.

²¹På s. 73 i [GFIP1] står *nagan*, men på s. 92 i [KE74] står *revolver*.

²²På s. 73 i [GFIP1] står *komandir*, men på s. 92 i [KE74] står *Heikkonen*.

²³*Komuzvod*: *komandir vzvoda*, plutonchef.

Det var lustigt att se slaktarens²⁴ förvirrade ansikte. Först trodde han, att kamrat Heikkonen hade tagit fel, sedan — att han själv hade förlorat förståndet. När kuriren hade fått syn på naganens mynning intill sin tinning,²⁵ blev han dock synbart övertygad om det verkliga i det, som pågick.

„Kamrat befälhavare, vart befäller ni, att han ska föras?“ frågade jag, sedan jag avväpnat den fångne.

Ordet »kamrat« vid hänvändelsen till befälhavaren övertygade uppenbarligen den gripne slutgiltigt om, att det var till de röda, som han kommit; han blev på en gång tyst, och jag hörde inte ett ord mer från honom.

„För bort honom till den förste fången.“

Brevet, som kuriren överlämnat åt kamrat Heikkonen, innehöll en befallning i vederbörlig ordning från frontbefälhavaren Ilmarinen till chefen för fältvakten i Saarenpää, fältväbel Riuta. I ordern omtalades bland annat, att det till staben hade kommit in oklara rykten om några röda bands uppdykande i närheten av Repola — sannolikt ett band partisaner från orten; man avkrävdes en omedelbar rapport om, huruvida dessa rykten motsvarade verkligheten; och det meddelades, att för säkerhets skull avtågade en förstärkning till Riutas förband²⁶ från Kiimasjärvi; den skulle ankomma till Saarenpää senast tjugofyra timmar efter brevet.

Det var således Riutas förband, som hade gått över till Finland via Roukkula. Efter några timmar skulle vi alltså stå inför ett möte med den förstärkning, som kom från Kiimasjärvi. Sålunda visste man egentligen ingenting om oss i Kiimasjärvi.

Än så länge var allt gott och väl, om man inte räknar några fall av illamående med kräkningar hos pojkarna. Hade vi inte själva slaktat den ko, vars kött hade gett oss mat, så skulle ingen ha tvivlat på, att det var ett självdött djur, som vi ätit.

Antikainen²⁷ förstärkte vaktposterna.²⁸

²⁴På s. 73 i [GFIP1] står *lachtetarja*, men på s. 92 i [KE74] står *vitfinnens*.

²⁵På s. 92 i [KE74] står *Men när han kände min revolver i nacken* o.s.v.

²⁶På s. 73 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 93 i [KE74] står *avdelning*.

²⁷På s. 74 i [GFIP1] står *Antikainen* men på s. 93 i [KE74] står *Heikkonen*.

²⁸Här följer på s. 93 i [KE74] meningen *Förstärkningen från Kiimasjärvi till Riuta var ännu inte nära*.

Långsamt gick snöstormsvinternatten fram kring våra rakatulet i skogen.

Den avgörande striden var nära.

Enligt kurens berättelse funnes det i Kiimasjärvi mer än trehundra beväpnade slaktare och därtill i de närmaste byarna inte mindre än så. Vi befann oss mitt i de fientliga stridskrafternas centrum och på trettio mils²⁹ avstånd från våra egna.

På morgonen fortsatte vi marschen framåt, kånkande på vår stridsutrustning, avtärda likt hästar vid foderbrist, varenda sekund beredda att ta till strid. På nytt stavarnas och tallstammarnas förbiskymtande, på nytt den knarrande snön under de glidande skidorna, på nytt skogsdungar, raviner, på nytt skog, tillfrusna älvar och skogstjärnar. . .

Vi går framåt. Snöstormen har lagt sig att sova i de duniga drivorna.

„För resten, Leino, blev det en pojke eller flicka?“

„En medborgare³⁰ i Sovjetkarelen“, log Leino.

„Hugg i, hugg i, pojkar!“ driver Antikainen på. „Kamrater, vem av er kan tala med karelskt uttal?“ frågar han.

Rahimäki³¹ och Jääskeläinen anmälde sig. De hade redan före revolutionen haft anledning att vistas i Karelen på skogsavverkning. Aldrig hade deras föräldrar trott, att de skulle studera till röda befäl — ödet hade ju haft skogshuggaryrket i beredskap för dem.

Min pluton åkte i täten, Rahimäki och Jääskeläinen gick med i min pluton.

„En kraftig grabb, säger du?“ vänder jag mig till Leino i farten.

„Och det frågar du!“ svarar han. „Skulle det inte gå bra med en sådan barnmorska!“

Iklädda vita skidlöparblusar åker vi före vårt förband genom väglöst land. Packningen trycker mig på axlarna, men vad fan, kan det inte göra det samma nu! I morgon ska det kanske inte finnas en enda grabb i livet ur hela förbandet. Men vilka grabbar, vilka präktiga pojkar!³²

²⁹På s. 74 i [GFIP1] och på s. 93 i [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *trehundra kilometer*.

³⁰Således ingen *medborgarinna*; det blev alltså ett gossebarn.

³¹På s. 74 i [GFIP1] står *Rahijäki* men på s. 94 i [KE74] står *Rahimäki*.

³²På s. 94 i [KE74] står därefter även: *Och alla är kommunister!*.

„Åk, kvicka på, raskare!“ kommenderar jag då och då med hög röst den fångne kuriren, som leder oss längs det skidspår, han själv har lagt ut.

Plötsligt upptäcker jag dem: på omkring femtio meters håll kommer det en grupp människor emot oss; de är beväpnade, inte klädda i uniform men inte helt civila. De har fått syn på oss och stannat upp.

„Sätt igång!“ gav jag Rahimäki ett tecken.

Rahimäki började sjunga en långdragen sång, som påminde om en rysk, på karelska.

Han sjöng lugnt och långsamt, och vi gick också långsamt, till det yttre utan att vidta några försiktighetsmått. Men i själva verket hade jag tagit en av stavarna under armhålan, vred med den befriade handen på naganens³³ trumma under vindblusen och kände efter, att patronerna satt på plats i patronlägena.

„Det var väl också några order, herr fältväbeln ger!“ avbröt Jääskeläinen sången med tillgjort missnöjd ton. „En sådan väg skulle Riuta gå själv!“

Dessa ord, som otvivelaktligen kunde höras av slaktarna, övertygade dem slutgiltigt om, att vi hörde till dem.

„Vad är ni för ena?“

„Från Riutas förband.³⁴ Har ni manne något att röka, grabbar?“ inställde Rahimäki sitt sjungande.

Vi skidade in till den fientliga patrullens³⁵ mitt. Två av slaktarna bar jägaruniformsmössor. Vi var nio, och de var tio.

„Vi kommer Riutas förband³⁶ till hjälp. Har verkligen de röda banditerna börjat röra på sig hos er?“

„Bara sagor!“ svarade Leino. „Var skulle de komma från?“

„Även om de skulle ta sig hit, så skulle de inte glädja sig över en sådan död“, blandade sig en slaktare med jägarmössa i samtalet — en yngling på omkring tjugo år.

Under samtalet, vilket vi med avsikt förde i långsam takt, hade främsta delen av vårt förband omärkligt kommit fram till skådeplatsen och nästan helt omringat vår grupp. En enbuske vajade till; den

³³På s. 75 i [GFIP1] står *nagan*, men på s. 95 i [KE74] står *revolver*.

³⁴På s. 75 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 95 i [KE74] står *kompani*.

³⁵På s. 75 i [GFIP1] står *otrjad*.

³⁶På s. 75 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 95 i [KE74] står *fältpost*.

nyanlände Armas andades mig rätt i nacken. Jag vände mig tvärt, fick syn på hans uppåtstigande andedräkt och ropade högt:

„Givakt, lystring! Upp med händerna!“

Slaktarna hann inte ens få innebörden klar för sig, varför de blev gripna och avväpnade. För övrigt hade de inte en tanke på att göra motstånd.

Den äldste av dem — en man med stort, ljusbrunt skägg — svarade Antikainen på frågan om, hur han hamnat i förbandet:³⁷

„Hur skulle man undgå att hamna där, när de mobiliserade alla utan undantag från arton till fyrtio år!“ Han spottade argt i snön. „När de kom hit från Finland,³⁸ pratade de om, att sju stater skulle sända hjälp, och att omkring sju miljoner kilogram spannmål redan vore på väg, och att de helt och hållet, för alltid skulle avskaffa naturaskatten och spannmålsleveransplikten.³⁹ Många skrev då av dumhet själva in sig. Nå, men sedan var det inte så lätt att backa ur igen.“ Han blängde argt på ynglingen i jägarmössan. „Nå, men jag själv är mobiliserad, tvångsutskrivnen.“

Av tio man visade sig sju vara mobiliserade.

De två i jägarmössor hade kommit från Finland⁴⁰ vid tiden för upp-
roret.

Den ene av dem — troligen gruppens chef — var student vid Helsingfors' universitet, den andre son till en lanthandlare.

Detta var Karelen »befriare«. De hade »befriat« det från det lilla, som det fram till dess hade ägt; de och deras gelikar hade »befriat« karelska arbetare och finska arbetare i tusental från livet; och om de kunnat, så hade de utan betänkligheter slaktat hundratusentals ryska arbetare...

Studenten inneslöt sig i sig själv och teg hela tiden.

Den andre var däremot i början antagligen rädd för, att vi skulle göra slut på fångarna på samma sätt, som han själv skulle ha handlat i liknande fall; men då han såg, att vi förutom det stränga förhåret inte hade för avsikt att göra någonting med dem, blev han självsäkrare igen, pratade på och omtalade även sådant, som ingen hade frågat

³⁷På s. 75 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 95 i [KE74] står *vitfinnarnas styrkor*.

³⁸Finland kallas här *Finljandija* på s. 76 i [GFIP1].

³⁹På s. 76 i [GFIP1] står *prodnaolog* (naturaskatten under NEP) och *prodrazviorstka* (spannmålsleveransplikten 1918–21), på s. 96 i [KE74] står *tvångsrekquisitionerna*.

⁴⁰Finland kallas här *Finljandija* på s. 76 i [GFIP1].

honom om. Efter en halvtimme blev han till och med fräck och kom i munter stämning.⁴¹

Av fångarna fick vi reda på, att nästa etapp i förbindelsetjänsten befann sig i några fiskarkojor omkring en och en halv mil⁴² från Kiimasjärvi, att den andra truppenheten,⁴³ som var på väg till fältväbel Riutas hjälp, kanske redan anlant.

Vi åkte vidare.

Vi tog ifrån några av fångarna deras ytterkläder — deras pälsar, filtstövlar, tumvantar och mössor — och på vår mycket uppfinningsrike befälhavare kamrat Antikainens order hängde Rahimäki, Jäskeläinen och Leino på sig all denna intendenturmateriel⁴⁴ samt skickades iväg en åtta–tio minuters löpning före förbandet. De skulle inställa sig i skogsstugan och säga, att fältväbel Riuta själv med sin truppenhet⁴⁵ var på väg från Saarenpää till Kiimasjärvi, att det inte fanns någon som helst fara, att bättre än all förstärkning vore att vänta på fältväbeln själv och inte spilla krafter i onödan på att löpa fram och tillbaka. Under tiden för dessa samtal skulle vår trupp⁴⁶ omringa stugan med alla, som däri befann sig; ty inte en enda människa fick slinka igenom till Kiimasjärvi och komma dit före vårt förband.⁴⁷

Detta var ett villkor, som måste uppfyllas, om vi inte skulle förlora allt. En enda människa, som hade sett oss och inte blev kvarhållen av oss, skulle betyda vårt förbands⁴⁸ fullständiga undergång.

Vi gick framåt, medan vi försiktigt spanade bakom vartenda träd, varenda buske. Det fick inte bli någon onödig skottlossning. Vartenda skott skulle här vara överflödigt.

Den korta vinterdagen var redan till ända, och natten omfamnade fullkomligt skogen med såväl alla dess befvädrade som diande samt även uthungrade varelser — oss själva, till exempel — när vi fick syn på ett klart lysande bål vid fiskarstugorna.

⁴¹På s. 96 i [KE74] står här även: *Han var ett äkta kräk.*

⁴²På s. 76 i [GFIP1] står *omkring fjorton verst* och på s. 96 i [KE74] står *ungefär fjorton kilometer*.

⁴³På s. 76 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 96 i [KE74] står *gruppen*.

⁴⁴På s. 76 i [GFIP1] står *sbruja*, vilket egentligen betyder *seldon*.

⁴⁵I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *avdelning*.

⁴⁶I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

⁴⁷I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *skidlöparbataljon*.

⁴⁸I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *bataljon*.

Intill en av stugorna stod en släde. Några män satt vid bålet och samtalade med våra utsända; samtalet flöt tydligen fridsamt framåt. Tobakspungarna löstes upp och doften av Capstan-tobaken retade våra vid machorka⁴⁹ vana näsborrar.

Vi omringade stugorna. Vi går fram allt närmare, nästan ända in på dem.

Och så det skarpa kommandot:

„Giv akt, upp med händerna! Var och en, som flyr, blir dödens!“

Alla stelnade till i förundran av överraskningen, men en av dem tog ett tvärt språng åt sidan från lägerelden, åt skogen. Utan att hinna sikta sköt jag efter honom med min trogna nagan.⁵⁰ Han försvann dock i mörkret.

Jag sprang efter honom. Han hade en fördel; han befann sig i mörker — jag kom emot honom från bålet. Det tänkte jag inte på den gången. Huvudsaken var att inte låta honom slippa undan. Huvudsaken var att inte låta honom ge sig iväg.

„Ge dig, så ska du få leva!“ ropade jag.

Till svar fick jag ett rått svärande, och ett skott nästan svedde mig.

Jag avlossade tre patroner — den ena efter den andra — i mynningsflammans riktning.

Inget svar följde. Jag fortsatte framåt.

Fem steg ifrån mig låg det en ännu varm kropp. Mannen var död.

Tio av fångarna var i livet. Vi hade tillfångatagit inalles tjugo man på ett dygn. De måste skickas till baklandet, till Repola, dit en del av södra kolonnen redan borde ha ankommit.

„Vi övernattar här“, förkunnade Antikainen för oss med ett muntert löje. „Ni kan koka allt ert te i kokkärlet. I Kiimasjärvi får vi nytt, och dit är det bara en och en halv mil.“⁵¹

Vi inrättade oss för vår sista övernattningsnatt före den avgörande striden. Kanske skulle detta bli den sista övernattningsnatten för flertalet av oss. . .

⁴⁹På s. 77 i [GFIP1] står *machorka* (bondtobak, dålig tobak) och på s. 97 i [KE74] står *dålig tobak*.

⁵⁰På s. 77 i [GFIP1] står *nagan* och på s. 97 i [KE74] står *revolver*.

⁵¹På s. 77 i [GFIP1] står *fjorton verst* och på s. 96 i [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *14 kilometer*.

Bålen brann klart — jag har aldrig sett så klara lägereldar som denna natt. Jag satt vid elden och ritade in dagens marschväg på kartan, när Susi reste sig och gick bort från fiskarkojorna.

„Vart ska han?“ frågade jag kompanichefen Heikkonen, som satt bredvid mig.

„I morgon bitti kommer den avgörande operationen. Susi har själv gått ut på spaning.“

Den fånge, som var köpmansson från Finland, hade under tiden blivit riktigt dryg:

„Varför jag gick in i armén här, i Karelen? Jo därför, att jag ända sedan barndomen har tyckt om att kommendera. Jag vill bli officer.“

Den andre fången — studenten — tittade på pratmakaren utan att dölja sitt förakt.

„Han ville bli officerare för att kommendera över oss!“ tillade den fånge, som var infödd i Saarenpää och hade blivit mobiliserad av slaktarna.

„En fin gynnare!“ sade den skäggige, som vände sig åt Armas. „För en vecka sedan, när några av våra grabbar sade, att de inte ville slåss emot de röda, sprang han liksom en hund framför ledet, drog upp mausern och tjöt: »Jag ska skjuta dem allihop!«“

Köpmanssonen till och med drog ihop sig.

„Makarjev från Kiimasjärvi gick fram och sade till honom“, fortsatte den mobiliserade: „»Skjut du, om du inte darrar på handen! Ska du skjuta många? Vi har hört skottlossning förr och är själva beredda till att skjuta, när det behövs!« Så den typen, som han där dödade“ — fången nickade åt mitt håll — „sköt ned Makarjev på fläcken. Så var det!...“

„Du vill kanske komma in på befälskurs hos oss i Petrograd?“ frågade Armas lugnt. „Hos oss har de befälskurser.“

Den lille köpmanssonen tog Armas' ord för äkta mynt och blev uppsluppen:

„Vad, tar de emot mig? I fall de tar in mig, så för all del, det har jag ingenting emot... Jag kan till och med bli en mycket god röd officer; jag tycker ju mycket om att kommendera, och jag har själv alltid stått till vänster... Ger ni mig en rekommendation till er skola?“ sade han inställsamt till Armas.

Men då lämnade godmodigheten Armas, och han röt till:

„Jag ska ge dig den bästa rekommendationen — till en annan värld! Gör i ordning inkvarteringen där till din far också; honom ska man snart skicka dit efter dig.“

„Leino, jag har fortfarande kvar ett halvt skålpund bröd. Ge mig kniven, så delar jag på tre.“⁵²

Jag bröt sönder återstoden av en brödkant. Troligen skulle detta vara sista nattvarden för många av oss.⁵³

Vi somnade.

Så förgick den kalla natten, den sista före Kiimasjärvi.

Åter blev man stekt på ena sidan och genomfrusen på den andra; åter susade furorna och satt vaktposterna omkring lägerbålen; åter tycktes det mig halvt i sömne, som hade vårt fälttåg ingen början haft och skulle det inte få något slut. . .

Om vi inte förintar den fientliga staben i morgon (målet för vår räd), så kan kriget dra ut på tiden ända till våren. På sommaren är det omöjligt att kriga här: kärr, sjöar, fullkomlig väglöshet.⁵⁴

⁵²Här finns på s. 99 i [KE74] en replik av Leino: „Bryt brödet med händerna“, svarade Leino. „Kniven får du inte. Vid förlossningen inne i stugan skar jag av navelsträngen med den och sedan började den nyfödda grabben att skrika. Han hade kraftiga lungor“.

⁵³Denna mening på s. 79 i [GFIP1] saknar motsvarighet i [KE74].

⁵⁴Här följer på s. 100 i [KE74] ett stycke om ett möte i Nationernas Förbund den 30 januari, vari göres en jämförelse mellan Karelens och Bessarabiens.

Kapitel 9

Kiimasjärvis fall.

Vi avtågade klockan fyra på morgonen den 20 januari.¹ Det var alldeles mörkt.

Fångarna hade man skickat till området bakom fronten.²

Det var bara två man, som vaktade dem. Det var nog en icke så liten risk; vilken minut som helst kunde man ju möta de vita.

Jag vet inte, om du känner igen en förnimmelse som denna: du är mycket trött, är just på väg att somna, när man plötsligt rycker dig ur denna sömn. Du har just börjat bli varm av lägerbålets eld i skogen, och så sliter man dig bort från den för att skicka ut dig i den kalla, svarta vinternatten.

Och vi åkte...

Inga som helst samtal, ingen som helst rökning.

Vi åkte under koncentrerat tigande. Till och med Antikainen och Heikkonen, vilka tyckte om att skämta, teg. Blott på deras spända ansikten och därtill det, att Antikainen inte jämnt utan ryckvis stötte ifrån med stavarna, kunde man gissa sig till lägets allvar och vårt företags svårighet. Så hade vi åkt under anspänt tigande och nästan springande under mer än en timme, när Susi, som på kvällen hade gått ut på spaning, växte upp inför oss på det överenskomna stället.

¹I [KE74] är det åttonde kapitlet som börjar här, i [GFIP1] är det nionde kapitlet.

²På s. 101 i [KE74] står, att fångarna skickades *tillbaka till Repola*.

Vår bataljon³ gjorde halt. Kamrat Antikainen, kompanicheferna och Susi ställde sig i ring.⁴

Susis ansikte såg grått ut till och med i gryningsdagern.⁵ Det var redan mer än ett dygn, som han inte sovit; han hade under denna tid tillryggalagt omkring fem mil⁶ och genomfört en mycket svår nattspaning.

Bakom kamrat Susi satt en bonde från Kiimasjärvi i sin släde.

Sedan befälhavarna hade rådgjort med varandra, beslöt de att handla som vanligt: besätta alla vägar och på överenskommen tidpunkt inta byn med ett enda samtidigt anfall. Enligt de underrättelser, som vi fått ur bonden, fanns det högst trehundra man i kyrkbyn: frontstaben, 1:a Skogsregementet, Isotalon Anttis vita förband⁷ — detta odjur, som år 1919 härjat i Olonets.

Nu står vi på vägen från Tjolmojärvi⁸ till Kiimasjärvi, så att vi avskär staben från fronten. Vi måste stänga vägen till Finland⁹ och slå till västerifrån. Detta uppdrag åvilar andra kompaniet. I gryningsdagern förefaller Karjalainens kraftiga gestalt ännu större än vanligt.

Vägen till Pääkönniemi,¹⁰ som nu gick över sjöns is, skulle första kompaniet besätta. Detta första kompani under Heikkonens befäl hade i uppdrag att utföra frontalangreppet.

³I [GFIP1] står här faktiskt *bataljon* och även i [KE74] står här *bataljon*.

⁴På s. 101 i [KE74] är kompanicheferna namngivna i denna mening: *Kamraterna Antikainen, Heikkonen, Karjalainen och Susi samlades i en krets*.

⁵På s. 80 i [GFIP1] står *sumerki*, vilket betyder skymning, men av sammanhanget framgår ju, att det är på morgonen och inte skymning utan gryning.

⁶På s. 80 i [GFIP1] och på s. 102 i [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *femtio kilometer*.

⁷I [GFIP1] står *otrjad* och i [KE74] står *partisanavdelning*.

⁸På s. 80 i [GFIP1] står *Tjolm-ozero* och på s. 102 i [KE74] står *Kemijärvi*. Namnet *Tjolmojärvi* står på [SK1898]:a6 och denna sjö ser ut att ligga på samma plats som *Chelmozero* enligt kartan på [WWDCCT].

⁹På s. 80 i [GFIP1] står *Finljandija* och inte *Suomi*.

¹⁰På s. 80 i [GFIP1] och vidare står *Barysj-navolok* men i motsvarande mening på s. 102 i [KE74] är byn inte nämnd vid namn utan där talas endast om *vägen över sjön*. På kartan s.20 i [BSVA51] har Barysj-navolok hamnat norr och Pääkönniemi söder om sjön *Njukozero* (På kartan s. 20 i [BSVA51] kallas sjön på ryska *Njukozero*, varemot den på kartan [SK1898]:a6 kallas *Njuokkijärvi*), men genom jämförelser mellan andra kartor, t.ex. [WWDCCT] och [GSAF25] (där sjön kallas *Nuokkajärvi*), kan man sluta sig till, att de är en och samma by, vilken ligger (eller låg) söder om sjön.

Det var mycket stilla. Man kunde höra tupparnas galande från byn, man kunde höra våra hjärtans bultande. I varje fall tycktes för de flesta av oss vår andning vara alltför skarp och bullersam. Andra kompaniet¹¹ tog av åt vänster. Andra och tredje plutonerna av vårt kompani började dra iväg åt höger.

Vi åkte nästan ända fram till kanten av sluttningen ned mot sjön. Där nere, på en udde en halv kilometer ifrån oss, steg röken ur stugornas skorstenar, råmade korna, bräkte fåren och gol tupparna; från oss nådde däremot endast tystnad in i byn.

All väg, som vi färdats, och allt, som vi uthärdat — allt detta hade utträttats för dagens strid.

Kamrat Heikkonen kommer fram till mig på gnisslande skidor. Hans filtstövlar har förlorat sin vanliga form — liksom blivit tillplattade. Hans vanligtvis renrakade ansikte är övervuxet med skäggstub, men hans röst är fortfarande säker.

»Vem av oss ska överleva denna dag?« tänker jag. »Hur det än blir, var och en av oss, som blir dödad, ska ta med sig minst två slaktare¹² till himmelriket.«

Heikkonen vänder sig till mig:

„Matti, ta en patrull¹³ och bege dig i förväg! Vi måste känna oss för ordentligt, hur läget är.“

„Ja, kamrat befäl!“

I första patrullen ingår Leino, Armas, Jääskeläinen och ytterligare fyra man. Jag för handen till skärmen, som är dold under vindblusen, och sedan jag samlat min patrull, ger jag mig av framåt.

„Försiktigt, kamrater!“ säger jag till pojkarna och ger dem de sista anvisningarna.

Så skidar vi fram emot sluttningen, ända fram till kanten.

Det har redan börjat ljusna, och snön är grå av gryningsljuset.

Allt, som sedan hände — varenda sekund utav den följande halvtimmen — ska jag under hela livet komma ihåg intill den allra mest

¹¹På s. 102 i [KE74] står *Karjalainens kompani* och inte *andra kompaniet* såsom på s. 80 i [GFIP1].

¹²På s. 80 i [GFIP1] står *slaktare* men på s. 103 i [KE74] står *vitfinnar*.

¹³På s. 81 i [GFIP1] står *otdjeljenije* (avdelning) och på s. 103 i [KE74] står *patrullen*.

obetydliga småsak: såväl Armas' tafatta gång — han tänkte antagligen på sin senast färd i nedförsbacke — som Leinos lysande ögon och hans söndriga tumvante, som tummen kröp så löjligt ut ur, och den svidande smärtan i handflatan ur den djupa rispa, som jag fått under marschen över Maaselkä-åsen.¹⁴

„Framåt!“ sade jag och böjde mig en smula, i det jag förberedde mig inför den branta nedförsbacken. „Framåt, kamrater!“ gentog jag och stötte ifrån med båda stavarna.

Detta ryck drog genast iväg mig framåt och det bar iväg nerför — nedåt över den härliga snön med en fart, så att man tappade andan, med ett lätt glidplans seglande flykt. Vad kan vara bättre än en snabb nedfart med ett par rejäla skidor i en snöklädd sluttning! Jag flög neråt. Med ett sådant anlopp skulle jag lugnt kunna flyga fram omkring trehundra steg¹⁵ över jämnt underlag. Det gjorde jag också.

Skidorna förde mig rätt in i byn över den släta snön,¹⁶ över den jämna sjön.

Där stod jag och hade redan sträckt ut mig i min fulla längd; då fick jag på hundra–hundrafemtio stegs¹⁷ håll syn på tre beväpnade män, som stod intill några av de yttersta stugorna (kanske badstugor). Dessa män hade sett vår nerfart. Jag såg mig om — på tio stegs avstånd bakom mig kom Leino. De övriga sex låg och sprattlade alldeles vid backens slut ungefär tvåhundra steg bakåt. En av dem höll på att samla ihop skidorna, som gett sig iväg åt var sitt håll; en annan reste sig på fötter och skakade av sig snön, som trängt in under kragen och i filtstövlarna. Alla var lyckligtvis iklädda skidlöparblusar.

Armas hade tappat bajonetten och satte nu tillbaka den på sin plats. Det var antagligen på grund av Armas igen, som denna röra kommit till. Jag blev arg på Armas för hans dumma envishet, som han uthärdat hela denna mödosamma färd med för att kanske svika i den allra hetaste minuten, och på mig själv för det, att jag understött hans envishet.

¹⁴Kallas på s. 103 i [KE74] *Latvavaara* och på s. 38 för *Lotavaara-åsen* men på s. 81 i [GFIP1] *Masseljgskoje ustjelje*. Vi har inte kunnat hitta namnet *Latvavaara* eller *Lotavaara* på någon karta, som visar området söder om Seesjärvi/Segozero och bibehåller därför namnet ifrån [GFIP1].

¹⁵På s 81 i [GFIP1] står *steg* men på s. 103 i [KE74] står *meter*.

¹⁶På s 81 i [GFIP1] står *snön* men på s. 104 i [KE74] står *isen*.

¹⁷På s 81 i [GFIP1] står *steg* men på s. 104 i [KE74] står *meter*.

„Leino, kom så går vi fram!“ viskade jag till min trogne vän.

Han nickade åt mig, visande med sin hela uppsyn, att han förstod såväl det allvarliga i vår belägenhet som den plan, jag tänkt ut. Vi åkte långsamt och behärskat slaktarna till mötes. Jag drog med en omärklig rörelse fram min nagan,¹⁸ och sedan jag tagit båda stavarna i vänster hand (i den andra hade jag revolvern) fortsatte jag långsamt framåt, hållande dem bakom ryggen.

Det knäppte torrt i slutstyckena på den fientliga vaktstyrkans¹⁹ gevär.

„Vem där?“

„Lägg av med era konster, grabbar!“ sade jag förargat. „Vi är från Riutas förband²⁰ — vi skjuter inte på våra egna!“

Slaktarna höll sig ännu misstroget på sin vakt och sänkte inte gevären, som de höll i färdigställning.

Jag såg mig om. Hela patrullen²¹ hade nu kommit upp på skidor igen, och Jääskeläinen kom redan åkande i Leinos spår.

Då tänkte jag: »Kanske vartenda tryne i Riutas förband²² är bekant för de här pojkarna« och medan jag åkte ännu närmare fram, sade jag:

„Vi skulle behöva en bastu. Männe du har något att röka?“

Kände de verkligen inte igen oss på bajonetterna, liksom gubben i Saarenpää?

Min fråga om tobaken förjagade emellertid resterna av vaktstyrkans vaksamhet. Och faktiskt: varifrån skulle här, i den vita rörelsens centrum, kunna dyka upp några röda? Till och med ett sådant förmodande föreföll orimligt.

En utav slaktarna sänkte geväret, drog upp en tobakspung ur fickan och började knyta upp den. Leino stegade tätt inpå en annan slaktare.

Resten av pojkarna var redan på omkring sjuttio stegs²³ avstånd.

Jag slängde stavarna i snön och slog med naganens kolv²⁴ till slaktaren i huvudet. Han vacklade till och rasade ihop på marken.

¹⁸På s. 82 i [GFIP1] står *nagan* och på s. 104 i [KE74] står *revolvern*.

¹⁹På s. 82 i [GFIP1] står *dozor* (patrull, vakt) och på s. 104 i [KE74] står *vaktpost*.

²⁰På s. 82 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 104 i [KE74] står *avdelning*.

²¹På s. 82 i [GFIP1] står *otdjeljenije* (avdelning) och på s. 106 i [KE74] står *patrull*.

²²På s. 82 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 106 i [KE74] står *avdelning*.

²³På s. 82 i [GFIP1] står *steg* och på s. 106 i [KE74] står *meter*.

²⁴På s. 106 i [KE74] står *revolverkolven* och inte *naganens kolv*.

Leino satte den skarpa bajonettspetsen emot den andres bröst.

Jag stod redan bredvid den tredje med naganens hane spänd.²⁵

Till allt detta behövdes det mycket mindre tid än för att sörpla i sig en slurk kaffe.²⁶

Grabbarna var omkring trettio steg ifrån oss.²⁷ Det återstod för slaktarna inget annat än att slänga gevären i snön.

Den slaktare, som bedövats av slaget, höll på att komma till medvetande igen och började röra på sig. Det var uppenbarligen han, som var chef; i hans ena ficka fann jag en nätt, polerad och laddad browning. Jag släppte ned den i ena filtstöveln. Filtstövlarna var så till den grad uttrampade, så att browningen lätt gled ned — nästan ända till ankeln.²⁸

Pojkarna hade redan kommit fram och var en smula förlägna över sitt fall vid nerfarten.

„Armas, bevaka de här fångarna och se till, så att du inte rammar!“ befallde jag.

Vi störtade åstad framåt.

Vi måste skapa panik, kosta vad det kosta ville, till ögonblicket för det samlade anfallet från alla håll.

Plötsligt började klockan i Kiimasjärvis kyrka ringa för full kraft med buller och bång. Den klämtade, liksom vore den besatt av något slags ursinne. Kunde det verkligen vara ett alarm? Hade man verkligen upptäckt oss och samlade sig till motstånd?

Hur skulle det annars vara? Varför skulle ringaren börja klämta så nu, i kalla svinottan? Vi är upptäckta.

„De har i alla fall bättre vaktposter här än i Repola“, sade Leino med ett snett leende.

Jäaskeläinen ställde upp kulsprutan på snön intill en flätad gärdesgård. En femtio–sextio steg ifrån oss kom det en trupp på ungefär tjugo man.

Av oss själva fanns det sju.

²⁵På s. 106 i [KE74] står *Bredvid den tredje stod jag redo med revolvern*.

²⁶Denna mening är icke med just här på s. 106 i [KE74] utan motsvarande mening kommer några stycken tidigare i texten.

²⁷På s. 82 i [GFIP1] står *steg* och på s. 106 i [KE74] står *meter*.

²⁸Här följer på s. 106 i [KE74] följande mening, som saknar motsvarighet på s. 83 i [GFIP1]: „Kalle! befallde jag.“

Jag såg mig om och blickade upp mot den backe, som vår patrull²⁹ för omkring fem minuter sedan hade åkt ned för.

Nu kom det — utspridda på linje med jämna mellanrum liksom till en idrottsparad — sextio man i vita skidlöparblusar åkande nedför backen.

Det var gott att se en sådan nedförsåkning; inte bara det, att ingen av dem ramlade, utan ingen av dem ens vinglade till.

Främst flög Antikainen och Heikkonen.³⁰

Åter hördes i frostmorgonens tystnad slutstyckenas torra knäppande. Pojkarna syntes redan inte i nedförsbacken. De skidade antagligen fram över sjön nu.

Slaktartruppen³¹ kom fortfarande emot oss på gatan.

Plötsligt fick vi höra flera skott från den strand, som vi tidigare löpt förbi. Det hoppade ut några svarta figurer ur husen, och på nytt ljud — såsom det föreföll ut över hela sjön och ut över de omgivande skogarna — kamrat Antikainens kraftiga stämman.

Han skällde och svor med de grövsta skymford:

„Pack! Vi kommer för att hjälpa er, vi har tagit oss hit från Finland, och så bemöter ni oss på det här viset!“

Åter tigande. Åter slaktartruppens³² taktfasta steg, vilken marscherar rätt emot oss. Åter larmringningens oroande dån. Plötsligt ett nytt utbrott av utsökta svordomar och oordnad skottlossning bakom.

„Eld!“ kommenderade jag Jääskeläinen.

Januarimorgonens frostkalla luft sönderslets av kulsprutans torra smattrande.

Två man ur fiendetruppen³³ rasade ihop. De övriga blev villrådiga och skingrades utan att veta, vad de skulle göra. Kulsprutan tystnade. En väldig fältväbel med rött skägg kommenderade:

„Hel ram! Ladda! Anläggning. . .“

„Framåt, kamrater, hurra! Slå ihjäl slaktarna!“ kommenderade jag och for viftande med naganen fram bakifrån stängslet.

²⁹På s. 83 i [GFIP1] står *otdjeljenije* (avdelning) och på s. 107 i [KE74] står *lilla patrull*.

³⁰På s. 83 i [GFIP1] nämnes Antikainen och Heikkonen i denna ordning, men på s. 107 i [KE74] är ordningen den omvända: *Heikkonen och Antikainen*.

³¹På s. 83 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 107 i [KE74] står *avdelning*.

³²På s. 83 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 107 i [KE74] står *avdelning*.

³³På s. 84 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 108 i [KE74] står *avdelning*.

Alla pojkarna hoppade fram efter mig.

Jag avlossade min nagan två gånger med den rödskäggige som måltavla — men jag bommade.³⁴

Omkring femton steg från gatan står det ett uthus med två långa springor i stället för fönster.

„Efter mig!“ ropar fältväbeln och springer fram emot uthuset.

Efter honom reser sig några andra ur snön.

På väg in i uthuset vänder sig den rödskäggige om och slänger iväg ett skott med mauserpistolen utan att sikta.

Kyrkklockan fortsätter alltjämt att klämta, men i dess klang börjar jag uppfatta den vanliga, lugna takten och inte alarmets panikartade.

En kula från den rödskäggige fältväbeln hade träffat en kursant i min patrull.³⁵ Han satte sig ned i snön ett tag.

„Matti, var inte rädd! Allt är i ordning! Ingen fara — den bara nudade lätt!“ ropar han åt mig, medan han uppenbarligen håller tillbaka ett stönande.

Jag tömde naganen³⁶ efter den rödskäggige — men förgäves; dörren till uthuset smälldes igen. Väggarnas tjocklek är obekant, jag har inga patroner att undvara och ingen tid till någon belägring; men ur fönstergluggarna kan de skjuta ned många av de våra.

Kursanterna har stannat och slängt upp gevären. I min nagan finns det inte fler patroner.³⁷ Men det gör ingenting, det kan avhjälpas. Under springandet sticker jag ned handen i filtstöveln för att få upp min erövrade browning. Fan också! Browningen har hakat sig fast i någonting och det är omöjligt att dra upp den.³⁸

Jag är redan tätt intill uthuset. Ända inne vid väggen ligger det ved uppstaplad. Jag rusar fram till vedstapeln och griper ett litet men kvistigt vedträ. Jag ropar högt, för att det ska höras inne i uthuset:

„Kamrater kursanter, flytta er längre bort; jag kastar in en handgranat i uthuset!“

³⁴På s. 108 i [KE74] står ingen motsvarighet till *men jag bommade* på s. 84 i [GFIP1].

³⁵På s. 84 i [GFIP1] står *otdjeljenije* (avdelning) och på s. 107 i [KE74] står *avdelning*. Eftersom truppen tidigare kallades för *patrull*, fortsätter vi med det här.

³⁶På s. 108 i [KE74] står *revolver*.

³⁷På s. 108 i [KE74] står *armépistol*.

³⁸På s. 109 i [KE74] står här även *Inte ens en svordom kunde jag få ur min mun*, men denna mening saknar motsvarighet på s. 84 i [GFIP1].

Utav alla krafter slänger jag vedträet in genom ett av hålen och hoppar genast fram till dörren. Jag har stickor kvar i handflatan.

Den kloke Leino — han är vid min sida.

Dörren far hastigt upp på vid gavel, och med mauserpistolen i handen hoppar den rödskäggige bjässen ut. Men när han har känt min nagans³⁹ mynning intill sin tinning — djävlar anamma, den är inte laddad! — så slänger han hastigt mausern i snön.

Efter fältväbeln kommer en annan slaktare uthoppande. Honom tar Leino emot. Jag överlämnar den skäggige till en kursant, som kommer fram, och skjutande ur mausern in i det mörka uthuset ropar jag:

„Släng ut vapnen och kom ut i ljuset — så får ni behålla livet!“

Berövade sitt befäl hoppar de förskräckta slaktarna den ene efter den andre ut ur sin tillflykt.

Sålunda var första delen av vårt arbete snyggt genomförd.

Elva fångar, en varm mauser i handen, tre revolverar — mer än tillräckligt för en enda strid.

Därifrån — från uthuset — var kyrkan och klockstapeln väl synliga för mig.

Ringningen har upphört. Ur kyrkan kommer de vita galopperande. Många är beväpnade. Några av dem slänger upp gevären till axlarna och skjuter i riktning mot stranden.

„Jäskeläinen“, säger jag till kamraten, „kulspruteeld! Emot Guds tempel!“

Jäskeläinen smattrade loss med sin »symaskin«.

Slaktarna försökte värja sig och sköt oordnat omkring sig, medan de skingrades.

„Framåt, pojkar!“

En av oss stannade kvar vid uthuset för att bevaka fångarna. Fem man sprang med mig.

Planen framför kyrkan var redan tom. Men vi hade inte hunnit fram till den, innan kamrat Susi for fram med en grupp kursanter bakifrån stugorna och gärdesgårdarna till höger.

Antikainen⁴⁰ gick främst.

„Framåt!“ ropade han.

Vi störtade efter honom.

³⁹På s. 108 i [KE74] står *revolver*.

⁴⁰På s. 85 i [GFIP1] står *Antikainen* men på s. 110 i [KE74] står *Heikkonen*.

Vi befann oss vid uddens spets. Resten av byn — just den, där staben befann sig — låg framför oss på norra sjöstranden, omkring tvåhundra till tvåhundrafemtio meter ifrån oss. Vi sprang ut på isen. På andra stranden rände slaktarna beskäftigt omkring. Två män i officersuniform gav order. En var i färd med att ställa upp en kulspruta.

„Är det så, ni bemöter hjälpen från Finland!“ utropade kamrat Heikkonen.

Plötsligt avlossades skott från väster — i ryggen på de vita — först enstaka men sedan i salvor. Det var andra kompaniet,⁴¹ som började anfallet efter att knappt ha lyckats inta utgångsläget.

Officeraren stannade upp och lyssnade; han såg ut att begripa, att vi omringat honom. Därefter vände han sig om och började hastigt avlägsna sig på skidor åt vänster — till skogs.

Efter honom löpte den andre officeraren och ytterligare några vitgardister⁴² åstad.

Jag är inte van vid att umgås med mausern och dessutom hade denna pistol⁴³ alldeles för kraftig rekyl. Därför var det, som alla tre kulorna gick »efter mjölk«. ⁴⁴ Men jag sprang vidare i alla fall — viftande med den tömda pistolen⁴⁵ och högljutt svärande — fram emot ett tvåvåningshus, som den vita flaggan vajade över. Leino var redan före mig. Jag störtade uppför förstutrappan.

Från vänster närmade sig andra kompaniets kursanter; det var Karjalainen, som anförde dem.

Antikainen⁴⁶ gick fort, medan han utdelade befallningar:

„Täck omedelbart framåt åt höger! Det är nödvändigt att gripa stabs-officerarna!“

På dörren stod det skrivet »Stab«. Intill förstubron stod en vit hingst av god ras och grävde med hoven i snön.

Skottlossningen hade upphört.

⁴¹På s. 110 i [KE74] står inte bara *andra kompaniet* (såsom på s. 85 i [GFIP1]) utan *Karjalainen med det andra kompaniet*.

⁴²I [GFIP1] användes här på s. 85 och på en del andra ställen för *vitgardist* ordet *bjeljak*, vilket betyder *vit hare*. På s. 111 i [KE74] står däremot *vitgardist*.

⁴³På s. 86 i [GFIP1] står *revolver*, men en mauser är i motsats till en nagan ingen revolver, så att vi här kallar den för *pistol* liksom på s. 111 i [KE74].

⁴⁴Uttryckte »efter mjölk« ordagrant översatt.

⁴⁵På s. 86 i [GFIP1] står *revolver*, men en mauser är i motsats till en nagan ingen revolver, så att vi här kallar den för *pistol* liksom på s. 111 i [KE74].

⁴⁶På s. 86 i [GFIP1] står *Antikainen* men på s. 111 i [KE74] står *Heikkonen*.

„Vi har intagit byn“, sade befälhavaren⁴⁷ till mig lika lugnt som vid en kvällsinspektion. „Matti, var är din hjälm?“⁴⁸

Först efter denna oförmodade fråga kände jag kylan om huvudet. När jag förde handen genom den tillfrusna svetten i håret, blev jag övertygad om, att det verkligen inte fanns någon mössa där.⁴⁹

„En slaktarkula måste det vara, som har slagit den åt helvete!“ utropade jag av någon anledning mycket högt och for in i de vitas stabskvarter.

Rummet påminde om ett vanligt regementskansli. Kamrat Susi rotade redan i några papper, som han sorterade. Flera pappmappar med akter låg omkringslängda på golvet. Jag kastade en blick på vägguret; det gick lugnt, som om ingenting hade hänt.

För en halvtimme sedan — för endast en halvtimme sedan — hade jag gett patrullen⁵⁰ order att följa mig nedför backen.

Plötsligt får jag se, hur befälhavaren⁵¹ tar upp en pappmapp från bordet, och under pappmappen ligger det en portfölj — en läderportfölj med ett bekant monogram. Detta var ju på pricken ett likadant monogram, som det hade varit på stabskapten Verchovskijs,⁵² och portföljen var en trogen kopia av den portfölj, som jag hade beslagtagit under räden emot Kronstadt! Jag störtade fram till bordet och ryckte till mig portföljen. Den var öppen.

Ut ur den ströddes det på golvet anteckningar, brev och papper. Jag tog upp ett kuvert och läste: »Till stabskapten⁵³ Pjotr Ivanovitj Verchovskij. Helsinki. . . .« och så vidare. Stämplat i Paris.

Jag tog upp ett flygblad. Det var tryckt på ryska (på den tiden talade jag och förstod ryska mycket sämre än nu).

⁴⁷På s. 86 i [GFIP1] står *komandir* men på s. 111 i [KE74] står *Heikkonen*.

⁴⁸På s. 86 i [GFIP1] står *sjlem* (hjälm, kask) och på s. 111 i [KE74] står *mössa*. Här menas en sådan hjälm- eller kaskliknande, toppig rödarmistmössa, som brukar kallas *budjonnyjmössa*.

⁴⁹På s. 86 i [GFIP1] står *sjlem* (hjälm, kask) och på s. 111 i [KE74] står *mössa*.

⁵⁰På s. 86 i [GFIP1] står *otdželjenije* (avdelning) och på s. 112 i [KE74] står *avdelning*. Eftersom truppen tidigare kallades för *patrull*, fortsätter vi med det här.

⁵¹På s. 86 i [GFIP1] står *komandir* men på s. 112 i [KE74] står *kamrat Susi*.

⁵²På s. 112 i [KE74] stavas namnet *Werhovskij*.

⁵³På s. 112 i [KE74] står *kapten* och inte stabskapten.

Susi⁵⁴ översatte det snabbt till finska åt mig. Jag har ännu flygbladet i förvar tillsammans med den söndertrasade kartan. Här är det:

»Rödgardister! Jag, den finske författaren Klajdo Iljinark⁵⁵ vänder mig till er i Karelen provisoriska Uhtua-regerings namn.

I fall ni inte lämnar det fria Karelen, gör då i ordning en gemensam massgrav⁵⁶ åt er, ty vår vrede ska bli fasansfull.

Rödarmister! Arrestera era kommunister och kommissarier och kom över till oss. Endast häri ligger er räddning!«

Trots tröttheten, trots den upphetsning, som brukar vara i strid, trots minuternas allvar, kunde jag inte avhålla mig från ett gapskratt. Och verkligen, den ryske stabskaptenen⁵⁷ kämpar för Karelen befrielse från »det ryska oket« under parollen »Karelen åt karelarna«! Men jag — finnen Matti Grön — och finnarna Leino, Heikkonen, Karjalainen, Armas, Jääskeläinen, Antikainen, Ahanen, Susi, Anttila, Kärnä, Grönlund och hundratals andra kämpar för den Ryska Sovjetiska Federativa Socialistiska Republiken och dess autonoma del — Karelen — för de arbetande. Ja, vi är framför allt kommunister, men dessa kräldjur till vitgardister är först och främst borgare.⁵⁸

Det var också skrattretande att för andra gången i livet ha beslagtagit den ogripbare officerarens portfölj!

Antikainen kom in i staben. Hans uppsyn var mycket missnöjd.

„De har smitit! Ilmarinen och flera stabsofficerare har rymt till skogs, och i skogen finns det omkring två hundra slaktare utspridda.“

„Vi har segrat!“ insköt Karjalainen, som hade kommit in efter befälhavaren.

⁵⁴På s. 112 i [KE74] står *kamrat Susi*.

⁵⁵På s. 112 i [KE74] står i stället *den finske skriftställaren Ilmari Kianto*. Ilmari Kianto har funnits i verkligheten enligt en sida på Världsväven. Huruvida Klajdo Iljinark är en verklig eller påhittad person, är oss f.n. icke bekant.

⁵⁶På s. 87 i [GFIP1] står *bratskaja mogila* (brodergrav) och på s. 112 i [KE74] står *brodergrav*, men på svenska brukar det ju heta *massgrav* och inte brodergrav.

⁵⁷På s. 112 i [KE74] står *kaptan* och inte stabskaptan.

⁵⁸Motsvarande mening på s. 112–113 i [KE74] lyder i stället sålunda: *Ja, vi är framför allt kommunister och sedan finnar, men detta vitgardistslödder är framför allt borgare, och ryssar — en på hundra.*

„Men vi kunde ha gripit och förintat ledningen, om vi hade lyckats avskära vägen till Pääkönniemi och inte hade varit så nervösa, att vi tog en vanlig klockringning före ottesången för en alarmsignal.“

Jag kastade en blick ut genom fönstret. De fångar, som hade blivit tagna av min patrull,⁵⁹ stod redan vid stabshuset, sedan de drivits fram dit av Armas.

På gatan drev våra vakter fram ytterligare fångar.

Antikainen och Heikkonen gick ut på gatan. Susi samlade ihop några papper, och därför vände sig en i rummet inkommande kvinna — troligen husmodern — direkt till mig:

„Herr röde befälhavare, major Ilmarinen tyckte mycket om ärtsoppa, och jag fick till morgonmålet i dag en beställning på en god soppa med skinka. Allt är färdigt. Önskar ni, att jag ska servera?“

„Ta inom tio minuter in allt, som är tillagat“, befallde jag till min egen förvåning; jag kände ett bedövande anfall av en vargs matlust, och den underbaraste arom av het ärtsoppa med fläsk började kittla mina näsborrar. Jag skulle själv på en enda gång ha ätit tio av major Ilmarinens middagar och stabskapten Verchovskijs därtill. Men då drog något underligt prasslande under golvet till sig min uppmärksamhet.

Jag avbröt mina gastronomiska dagdrömmar och började lyssna. Det viskades under golvet; och det fanns någonting där, som rörde på sig.

Den erövrade mauserpistolen brände i handen. Det var slaktare, som gömde sig här — annat kunde det inte vara! Jag lyfte luckan litet på glänt och avlossade ett skott ned i mörkret.

Därifrån hördes till svar ett högljutt skrik och därefter stönanden, dämpade av smällen, när luckan slog igen.

Viskandet tystnade ett tag.

Kanske de håller på med att bränna upp värdefulla handlingar nu och förbereder sig till att spränga oss, som befinner sig i detta rum, i luften! Men då rörde till min förundran luckan på sig knappt märkbart och därefter började den öppnas. Jag gjorde mausern skjutklar. I filtstöveln skavde browningen emot skinnet. »Att få skavsår på benet av en browning — det vore till och med komiskt«, tänkte jag.

⁵⁹På s. 87 i [GFIP1] står *otdjeljenije* (avdelning) och på s. 113 i [KE74] står *avdelning*. Eftersom truppen tidigare kallades för *patrull*, fortsätter vi med det här.

Luckan öppnades på glänt underifrån men inte av händer utan av någon underlig träbit, som liknade ett bordsben.

Så fort luckan hade öppnats en smula på glänt, började en kvinno-
röst underifrån golvet skrika ut de allra otroligaste förbannelser:

„Måtte detta bli er sista morgon, slaktare! Måtte ni sätta en brödkant i halsen, förbannade slaktare!“...⁶⁰

Luckan var nästan helt öppen.

„Svär inte så, kvinna!“ ropade jag neråt. „Slaktarna har i dag verkligen haft sin sista morgon i Kiimasjärvi! Nu är det de röda, som är här!“

Luckan smällde genast igen, och viskandet under golvet övergick till högljutt samtal och rop:

„Skjut inte på oss, vi är röda! Vi blev tillfångatagna av slaktarna!“

„Jag förstår!“ ropade jag. „Hur många är ni?“

„Tretton.“

„Klättra upp i tur och ordning! Men har ni ljugit, så ska inte en enda komma levande undan.“

Luckan började röra på sig och lyftes upp med en jämn rörelse. Jag vräkte den med kraft åt sidan.

Som den förste kom en äldre man uppkrypande. I stället för vänstra benet hade han ett träben — detsamma, som han använt till att glänta på luckan, och som jag tagit för ett bordsben.

Denne man skulle sedan hela förbandet kalla för Puujalka,⁶¹ vilket i rysk översättning betyder »träben«.⁶²

Trots att han saknade ena benet, var Puujalka ännu en kraftig karl och en stor skämtare: hans kvicka infall roade alla i skidlöparbataljonen⁶³ och lockade dem att skratta.

Inte ens i den minut, då han klättrade upp genom luckan, kunde han avhålla sig från kvickheter.

„Bara för det, att jag förlorade benet vid byggandet av Murmanbanan är nittonhundrasexton till följd av en fallande skena, så ska jag väl

⁶⁰Förbannelserna är något utförligare i [KE74].

⁶¹I ryska texten på s. 89 i [GFIP1] står *Pujalko*.

⁶²Träben heter i ryska texten på s. 89 i [GFIP1] *djerevjannaja noga*. På s. 115 i [KE74] lyder motsvarande mening: *Han döptes sedan av hela bataljonen till »Träbenet«*.

⁶³Här står *bataljon* även i [GFIP1].

inte behöva bli dödad av mina egna — de röda — allra först i början av år nittonhundratjugotvå“, brummade han missnöjt.

Därefter klättrade en tilltufsad, gråhårig gumma upp genom luckan. Hon var inte mindre än sextio år gammal och hade av sitt tal att döma levat sedan »Kalevalas« tid. Lönnrot skulle ha kunnat anteckna många intressanta sånger efter hennes röst.⁶⁴ Hon hade dömts till arkebusering liksom samtliga de kamrater, som vi hade befriat. Avrättningen skulle ägt rum följande dag i gryningen, efter helgen.

Vårt uppdykande kunde därför inte kommit lägligare.

Gummans skuld låg däri, att hon gömt en svårt sårad rödarmist från gränsvakten hos sig. Hon hade vårdat honom, så att han nästan blivit återställd, när hon angavs av en kulak på orten och man kastade henne i denna mörka och kalla källare tillsammans med den tillfrisknade rödarmisten. Gränsvakten hade insjuknat här och var nära att dö. . .

„Vi var allesamman nära att dö här. Det var någon,⁶⁵ som kom ned till oss i går kväll och sade: »Efter helgen ska alla till siste man skjutas, men ändå daltar man med er! Några munnar för mycket, och så ska man slösa en vaktpost på er!« berättade den tredje, som klättrade upp genom luckan.

De befriade var hungriga som djävlarerna under den stora fastan. Hur ska jag kunna beskriva de befriades stora glädje, deras lycka över att se den soliga polarvintermorgonens ljus i ett ordentligt uppeldat rum!

Stabsrummet var redan fullt med kursanter.

Till sist klättrade den dödsförskräckte slaktarvaktpost upp, vilken hade haft i uppdrag att bevaka fångarna. När han hörde skottlossningen, hade han blivit så genomförskräckt, att han tagit sig ned i källaren till arrestanterna och gömt sig ibland dem. Detta var en av ortens bönder, som hade blivit mobiliserad av slaktarna.

„Här har du din mössa,⁶⁶ Matti“, sade kamrat Jääskeläinen. „Jag har plockat upp den nere på sjöns is. Slaktarna har ordnat ventilation i den. Antikainen begär, att du ska komma ut till honom.“

⁶⁴På s. 115 i [KE74] står efter denna mening även: *Hennes svordomar nerifrån källarhålan har jag i alla fall antecknat.*

⁶⁵På s. 116 i [KE74] står inte, att *där var någon*, utan att det var *Isotalon Antti*.

⁶⁶På s. 90 i [GFIP1] står *sjlem* (hjälm, kask) och på s. 116 i [KE74] står *mössa*.

Jag gick ut. På förstubron stod chefen och gav vederbörliga anvisningar. Om en två-tre timmar måste vi vi lämna byn.

„Här i närheten finns det stora fientliga styrkor“,⁶⁷ sade han till mig, „men vi ska förinta all deras ammunition här, på deras fronts centralammunitionsplats. Vi har beslagtagit fjorton forslädar tillsammans med hästarna. Allt, som går att lasta på, ska lastas på dessa slädar; det övriga måste fullkomligt tillintetgöras. Det ger jag dig och din pluton i uppdrag, Matti.“

Vi gick en runda i byn. Nästa alla upplag var inrymda i dels några nya förrådsbyggnader, dels några gamla omkring staben. Till staben var byns bästa byggnad tagen i anspråk — skolan.

Jag ska inte hålla på länge och beskriva det byte, vi hade erövrat; i förråden fanns det mer än en halv miljon patroner, trettio insmorda gevär (förutom dem, som hade tagits ifrån fångarna), flera tunga kulsprutor och kulsprutegevär, flera fältapotek med tillhörande fältläsaretsutrustning, trehundra granater för en finkalibrig kanon.⁶⁸ En stor förrådsbyggnad var full med uniformspersedlar, filtstövlar, pälsar, varma underkläder och pälsmössor. En enorm lokal var fullproppad med fyllda grynsäckar, saltat kött och konserver.⁶⁹ Flera lådor med konjak och högar med mjöl. Förutom de vanliga säckarna med vetemjöl, som man kan finna i vilken mjöl- och spannmålshandel som helst, fanns det dessutom små pudsäckar,⁷⁰ och vid varje sådan pudsäck var det en träskylt fästad, där givarens fullständiga namn stod — »det karelska upprorsfolkets« armés välgörare.

„Präktigt mycket mat!“ glädde sig Armas.

„Inte så mycket i jämförelse med slaktarnas utlovade sju miljoner kilogram“, väste Leino fram.

Våra pojkar packade ned allt, som var nyttigt och det var möjligt, och lastade det på den erövrade regementstrossen.

Ryggsäckarna⁷¹ på axlarna blev tyngre igen liksom patronbältena, och allas uppsyner blev muntrare.

⁶⁷På s. 90 i [GFIP1] står *otrjady* och på s. 116 i [KE74] står *truppstyrkor*.

⁶⁸På s. 117 i [KE74] står *kanoner av Macklin-typen*.

⁶⁹På s. 116 i [KE74] står i stället: *Ett stort magasin var fullt med saltat, amerikanskt fläsk, säckar med gryn, salt kött, konserver*.

⁷⁰På s. 117 i [KE74] står *15-kilossäckar*.

⁷¹På s. 91 i [GFIP1] kallas ryggsäckarna för »*obezianki*« (små apor).

Det, som vi inte kunde ta med oss, begöt vi med fotogen, täckte över med torr halm och tände fyr på. Det var nödvändigt att förstöra denna osannolika rikedom. Förrådet av artilleriskjutförnödenheter kunde antändas först vid själva avmarschen, likaså staben.

Det var mycket sorgligt att bränna upp alla dessa mängder med gods, men annorlunda hade man inte kunnat handla. Att föreslå, att vi — trötta, som vi var — skulle hålla byn, som inte var förberedd för belägring (under loppet av minst tio dagar, tills våra förband skulle komma fram), emot en många gånger överlägsen fiendes friska styrkor, det var inte ens att tänka på. Om vi däremot avtågade efter att ha förintat staben — då hade vi fullgjort den direkta ordern att tillintetgöra förråden i fiendens etappområde.

Alla de beslagtagna patronerna var inslagna i tjockt, blått papper, och på varje förpackning stod det — det kan jag också bestyrka med dokument (jag tog en av dem med mig) — klart och tydligt Riihimäkis patronfabriks märke.⁷²

Eldandet tog sin början.

Lågornas lätta tungor spred sig, liksom lekte de tafatt,⁷³ den ena efter den andra.

Vi hade inte tid att beskåda denna anblick.

Jag återvände till stabsbyggnaden. Pappmapparna lades ovanpå varandra, papperen staplades i högar och omgavs med torr halm.

Susi satt vid ett tomt bord i den överfyllda lokalen och förde lugnt, liksom det varken hade varit sömnlösa dygn eller förtvivlad kamp, in i förbandets dagbok: »42 fångar tagna, 13 befriade. 5 vita dödade; därav var två finländska officerare, vilket framgår av de handlingar, vi funnit på dem. Två av våra kamrater är lätt sårade. Beslagtagna förråd. . . «

Här vände han sig till mig.

Jag rapporterade noggrant om den efterforskning, jag genomfört. De siffror, jag meddelade, skrevs in i förbandets⁷⁴ dagbok.

Vidare fortsatte Susi: »Tyvärr undflydde major Ilmarinen tillsammans med några andra av banditupprorets ledare det straff, de förtjänar, genom att bege sig till skogs på skidor«.

⁷²Motsvarande mening på s. 118 i [KE74] talar även om regeringen Ritavuoris förnekande av detta.

⁷³På s. 91 i [GFIP1] står *igrat v pjatnasjki* och på s. 118 i [KE74] står *leka rymmare och fasttagare*. Bägge betyder förstås samma sak, nämligen *leka pjätt*.

⁷⁴På s. 91 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 118 står *bataljon*.

Han avbröt sitt antecknande.⁷⁵

„Men Ilmarinens hingst tog vi i alla fall, Matti!“

„Med vilken rätt var det, som detta finländska officerssyngel, löjtnant Takkinen, tog sig det ryktbara namnet på den underbare smeden Ilmarinen ur »Kalevala«?“ frågade Leino med hög röst, medan han förde skeden till munnen.⁷⁶

„Till alla deras bedrägerier lades ytterligare ett. Han trodde antagligen, att han skulle kunna ställa sig in hos folket genom detta. Där fanns ju också kulaken från Uhtua — chefen för deras distriktsregering — som hade döpt sig själv till Väinämöinen!“ yttrade någon.⁷⁷

„Nej, smeden Ilmarinen“, fortsatte Leino, „smidde lyckokvarnen till nytta för folket. Men denne slaktare använde sin kraft till fördel för utsugarna. Kommer han i min väg, så ska jag lära honom att dra skam över smedens hederliga yrke.“⁷⁸

Mitt i rummet öste grabbarna upp den allra mest väldoftande ärtsoppa, jag någonsin ätit, ur en stor gryta. Det var den soppa, som lagats åt Ilmarinen och hans stabsfolk.

Den outtröttlige Puujalka⁷⁹ narrade pojkarna att skratta med sina kvicka infall, medan han stampade i golvet med träbenet:

„Ilmarinen frågar mig: »Aha, och du, din krympling, har du också kommit hit?« — »Ja, för jag har blivit hitförd«, svarar jag.“

Jag tog av filtstövlarna, drog upp browningen, som fastnat i byxbenet, samt en träsked och tog itu med att tillsammans med de övriga äta soppan. För varje varm skedfull fylldes jag med lugn och dåsighet. Den fulla magen tvingade mig att tänka på sömn, på fullkomlig vila. Skolvaktmästarinnan — densamma, som tillagat denna himmelska soppa — stod intill grytan och pratade på:

„Deras befälhavare visade mig så sent som i går kväll en liten ampull och talade om för mig: »Här har jag ett dödligt gift. Jag får inte hamna i fångenskap hos de röda. I så fall — en munfull... Men«,

⁷⁵Motsvarighet till denna mening på s. 91 i [GFIP1] saknas på s. 118 i [KE74].

⁷⁶Motsvarighet till detta stycke på s. 91–92 i [GFIP1] saknas på s. 118 i [KE74].

⁷⁷Motsvarighet till detta stycke på s. 92 i [GFIP1] saknas på s. 118 i [KE74].

⁷⁸Motsvarighet till detta stycke på s. 92 i [GFIP1] saknas på s. 118 i [KE74].

⁷⁹På s. 92 i [GFIP1] står *Pujalko* och på s. 119 i [KE74] står *Träbenet*.

berättade han, »inom tjugo mil⁸⁰ finns det inte en endaste röd«. Och plötsligt...“

„Vi är femhundra man här, kära ni. Vi marscherar vidare, och efter oss kommer det flera tusen likadana“, väste Leino mellan tänderna liksom av en tillfällighet.

„Alla lika orakade?“ frågade kvinnan i sin tur skrattande.

„Nej, de tvålar själva till vem som helst!“⁸¹

I denna sekund skallade ute i farstun ett högljutt skratt från Armas, som redan ätit färdigt.

Dörren slogs upp, och under Armas' bevakning kom det in två slaktare. Deras ansikten var blå av köld, tänderna hackade en trumvirvel av förskräckelse och de vadderade byxorna var halvt nersläppta, så att de blåfrusna skinkorna blottades.

„Föreställ er, grabbar“, bullrade Armas, „Jag behövde gå på dass, när vi hade intagit byn — till och med före ärtsoppan. Nå, så jag stack in på holken — men det var låst! Då tänker jag, att jag får väl vänta. Efter tio minuter ryckte jag i dörren igen — men den var låst inifrån. Vem kan ha en sådan förstoppning? Nå, jag smakade på ärtsoppan tillsammans med grabbarna. Och så knackar jag på igen. Stängt! Jaså, på det viset! Jag slet dörren av gångjärnen och där får jag se detta söta par sitta, och där har de redan suttit i minst en timme. De hade tänkt sig att sitta där och avvakta. Nej, mina små duvor, den konsten lyckades inte!“⁸²

Adjutanten⁸³ strök ut siffran »42« igen ur dagboken och skrev dit »44«. Kursanterna skrattade högt, när de hörde Armas' berättelse.⁸⁴

⁸⁰På s. 92 i [GFIP1] står *tvåhundra verst* och på s. 119 i [KE74] står *tvåhundra kilometer*.

⁸¹Motsvarighet till denna mening saknas på s. 119 i [KE74], kanske för att den ryska ordalydelsen möjligen innehåller något slags ordvits, som går förlorad vid översättning. Ryska texten har *Njet, oni sami ljubogo otbrejut — Nej, de rakar själva av vem som helst*.

⁸²Motsvarigheten till denna mening på s. 93 i [GFIP1] följes på s. 120 i [KE74] av ytterligare några i samma stycke med skildring av fångarnas reaktioner.

⁸³På s. 93 i [GFIP1] står *adjutant* och på s. 120 i [KE74] står *kamrat Susi*.

⁸⁴Denna mening på s. 93 i [GFIP1] motsvaras på s. 120 i [KE74] av ett litet längre stycke om kamraternas mottagande av Kalles (Armas') berättelse.

„Vi ska skaffa fram bytet, fångarna och de befriade till våra enheter. De bör nu vara någonstans mellan Saarenpää och Repola“, sade Antikainen och gav order om avtåg.

Förrådsbyggnaderna hade redan förvandlats till flammande facklor och stabsbyggnaden stod i lågor. Eldtungorna spelade på timmervägarna likt barn, som leker sista paret ut.

Förbandet⁸⁵ började ställa upp. Förtruppen hade redan avmarscherat. Fångarna ställdes upp till fots på led fyra och fyra.

Puujalka var ivrigare än de övriga.

„Kamrat chef“, for han fram till Antikainen, „vad befäller du, att jag ska göra? Ännu är inga skidor anpassade för mitt träben, och flyga kan jag inte. Ska jag kanske gå ned i källaren och sätta mig igen för att invänta slaktarna?“

„Prata inte, Puujalka“, svarade befälhavaren strängt. „Sadla dig Ilmarinens hingst och slit den med hälsan!“

Sålunda avgjordes frågan om Ilmarinens häst. Jag ska genast avsluta berättelsen om denne praktfulle springare. Han skaffades sedan till Petrozavodsk och därifrån till Leningrad. Ännu i fjol, när jag reste genom Leningrad på kommendering, tog några grabbar med mig på hästkapplöpningarna. Där, på hippodromen — visserligen inte längre i sin forna lysande skönhet men alltjämt utmärkt i hela sin gestalt — löpte denne häst.

Den enbente Puujalka i sadeln på denne vite hingst — mycket vitare än våra nersmutsade skidlöparblusar — utgjorde i sig själv en lustig anblick.

Ordern hade givits. Vi anträdde marschen.

Men knappt hade vi avtågat, så utbröt en snöstorm.

„Utmärkt, utmärkt!“ sade Antikainen,⁸⁶ gnidande sina frusna kinder. „För det första så underblåser det branden och för det andra så sopar det igen våra spår. Framåt!“

På nytt gick förtruppen in i den tätta, överisade skogen.

Efter den kom krigsfångarna, efter krigsfångarna förbandets⁸⁷ huvudstyrkor, efter truppen slädtåget och de kamrater, vi befriat ur fångenskapen, under den beridne Puujalkas befäl.

⁸⁵På s. 93 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 120 i [KE74] står *bataljon*.

⁸⁶På s. 93 i [GFIP1] står *Antikainen* men på s. 121 i [KE74] står *Heikkonen*.

⁸⁷På s. 94 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 121 i [KE74] står *bataljon*.

„Ska vi ta oss ett bloss, Ilmarinen!“ ropar Heikkonen på skoj till Puujalka.⁸⁸

Gumman gick tillsammans med alla de övriga — hon blev till och med stött, när man erbjöd henne plats i en släde.

„Jag är gudskelov inte sårad än, så att jag ska ligga de mina till last!“

Efter de befriade kom de fjorton lastade slädarna, och efter slädarna — min pluton (den här gången som eftertrupp).

I den snöstorm, som nu började tjuta, åkte vi ojämförligt mycket långsammare än tidigare.

Hästarna skulle inte ha kunnat gå med sådan fart, som vi brukade hålla, och även vi själva var nu tyngre lastade än tidigare och blev också förtvivlat trötta. Tröttheten gungade och vaggade oss, oförmodade tuvor rullade fram under skidorna, med en plötslig skärpa stack det till i de överansträngda axlarna och ögonlocken klubbades igen.

Till allt detta slungade motvinden fina, skarpa brottstycken av snöflingor in i kursanternas ansikten. Förresten var detta antagligen bra; annars skulle vi ha somnat.

Från backens krön såg jag mig om: genom stormens snöyra syntes de brinnande förrådens klara flammor.

Jag tittade på klockan; hon var omkring tolv.

Det hade ännu inte förflutit fyra timmar, sedan jag gav min patrull order att åka nerför backen; det hade ännu inte förflutit fulla fyra timmar sedan den minut, när vi fick höra tupparnas avlägsna galande i byn. Detta var de allra välfylldaste timmarna i mitt liv, och jag vet, att jag aldrig någonsin riktigt kommer att kunna berätta, vad jag den gången genomlevde.

Den fientliga frontens stab fanns inte mer! Vilken lycka: den vita frontens bas fanns inte mer!

Nu hade vi gett dem betalt för våra nederlag.⁸⁹ På samma sätt ska vi förinta staberna för alla arméer, som vågar angripa vårt fädernesland — de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union!

⁸⁸Motsvarighet till denna mening finns inte med på s. 121 i [KE74].

⁸⁹På s. 122 i [KE74] står litet utförligare med orterna för nederlagen angivna: *Nu hade vi gett betalt för våra nederlag vid Tammerfors och Viborg.*

Jag gick i eftertruppen. Vi hade på nytt kommit in i skogen. Här kom en man och jagade ifatt vår trupp.⁹⁰ Han löpte också på skidor och svettades.

„Låt mig få följa med er! De valde mig på Ilmarinens yrkande till Karelens konstituerande församling, men nu är jag slutgiltigt viss om, att jag inte ska gå med dem. De skrämde oss med, att de röda skulle komma hit med kinesiska enheter för att pina karelarna, men så kom ni, de allra renblodigaste finnar utav alla, jag någonsin sett. Jag står för Karelen men inte för, att Finland ska sluka oss.“

„Nå, du har nog gröt i huvudet, du“, sade jag. „Åk framåt, till befälhavaren.“

Jag gav honom Leino som ledsagare.

„Förresten — när jag gav mig av“, sade han, „uppe på vinden i staben blev fyra vita, som hade gömt sig, innebrända.“

Han fortsatte. Vi rörde oss framåt med en hastighet på högst fem kilometer i timmen och att åkta fortare mot snöstormen, det tror jag knappast, vi hade kunnat.

Frammot en och en halv timme efter avmarschen, när vi redan höll på att bana oss väg genom snårskogen, fick vi höra ett dån liksom en avlägsen åska, vilket upprepades tre gånger. Det var artilleriammunitionen, som sprang i luften.

När vi hade tillryggalagt en och en halv mil,⁹¹ var vi alldeles tömda på krafter, och fastän vi hade rört oss långsamt mot stormen, började svetten på nytt tränga ut genom kläderna för att därefter frysa till is i vinden.

Därför tog de utav oss, som ännu var i stånd att reagera på något som helst, emot ordern om uppehåll för stor rast liksom en underrättelse om befrielse ur fångenskap.

Vinden tilltog i styrka. Hade jag varit sjöman, så skulle jag ha kunnat säga precis, vilken vindstyrka⁹² den uppnådde, men den gången tänkte vi inte på detta. Många av kursanterna somnade stående på skidorna och lutande sig med bröstet emot stavarna.

⁹⁰På s. 94 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 122 i [KE74] står *bataljon*.

⁹¹På s. 95 i [GFIP1] står *ungefär femton kilometer* och på s. 123 i [KE74] är avståndet likaledes på utländskt vis angivet såsom *femton kilometer*.

⁹²På s. 95 i [GFIP1] står *hur många ball* (enhet för vindstyrka) och på s. 123 i [KE74] står *hur många sekundmeter*.

Några andra började göra upp rakatulet⁹³ och tvingade även fångarna att delta i detta arbete. Puujalka hade mycket att göra med sin häst, beskyddade den och pysslade om den så, som sällan ens någon barnpiga pysslar om ett barn.

Stormen sopade upp snödrivor vid slädarna och vid stubbarna. Att göra upp lägerbål⁹⁴ var den här gången svårare än någonsin. Men likväl förflöt inte ens en halvtimme, innan alla i förbandet låg och sov övertäckta med en ström av snö, som yrde upp från marken, medan de i tur och ordning vände än ryggen, än sidan, än bröstet åt stockeldarna.⁹⁵

Jag tror, att det till och med hade varit svårt för stormen att överrösta pipandet av den utmattade truppens andhämtning.

Värst var det förstås för vaktposterna. Vid denna rast avlöstes vakterna varje timme, eftersom ingen kunde borga för, att han skulle kunna stå längre utan att somna.

Detta var vår sista stora rast på hela fälttåget, och varken denna kväll eller denna natt anade någon av oss, vilken fara, vi var utsatta för.

En tre–fyra timmar efter det, att vi lämnat Kiimasjärvi, återvände två kompanier slaktare — ända upp till fyrahundra skidlöpare, som för inte så länge sedan begett sig åstad till fronten — ditlockade av skenet från branden och explosionernas mullrande. Detta var friska, ännu icke uttröttade krigare, och de visste utmärkt väl, att vårt förband inte hade hunnit långt; inte ens den starka vinden hade hunnit sopa igen spåren efter vår trupp och det väldiga slädtåget. När de fått se den brinnande staben och inte funnit ens några spår efter Ilmarinen, drog de i panik till finska gränsen. I fall de följt våra spår, är det ovisst vilka av oss, som skulle ha återvänt levande från denna räd!

Allt detta fick vi förstås reda på först långt senare. Men den natten vilade vi, glömska av allt, och det sista jag minns av den dagen, det är den tjocka ångan – trosshästarnas andedräkt – som steg upp mot tallarnas toppar, fräsandet av den snö, som smalt i stockeldarnas⁹⁶ hetta.

⁹³På s. 95 i [GFIP1] står *rakatulet* (ett slags stockeldar) men på s. 123 i [KE74] står *lägereldar*.

⁹⁴På s. 95 i [GFIP1] står *rakatulet* och på s. 123 i [KE74] står *lägereldar*.

⁹⁵På s. 95 i [GFIP1] står *rakatulet* och på s. 123 i [KE74] står *lägereldar*.

⁹⁶I [GFIP1] står *rakatulet* men på s. 124 i [KE74] står *lägereldar*.

Kapitel 10

Kamrat Leino stupar.

Vidare¹ har jag nästan ingenting att berätta.

Mitt bråck gick upp igen; det hade jag fått år arton, när jag hjälpte till med att dra upp en tretumskanon, som hade fastnat i leran på vägen. Bråcket hade redan besvärat mig i några dagar, men jag hade ändå kunnat åka och hade kommit med utan att bli efter. Hela min kropp var täckt med bölder, som i sig själva inte gjorde ont men klibbade fast vid underkläderna och smärtade dovt vid varenda rast, när jag tog av mig.

Kamrat Antikainen tänkte ut ett fiffigt knep.

Från Saarenpää till Kiimasjärvi hade det aldrig funnits någon farbar väg. Att vandra genom snön utan skidor vore utomordentligt mödosamt. Emellertid bestod södra kolonnen, som vi gick för att förena oss med, utav skytteenheter, som till större delen inte kunde åka skidor.

Kamrat Antikainen valde alltså vår väg genom skogens glesaste delar och ledde oss rätt över fälten, medan han placerade ut fångarna i led fyra och fyra längst fram; efter dem kom i gåsmarsch huvudstyrkan,² efter huvudstyrkan de befriade, trossen och eftertruppen. Så tog vi oss igenom snön och ryckte fram.

Hela denna sträcka hade, efter att förbandet³ dragit förbi, förvandlats till en rak, jämntrumlad väg, som det var lätt att ta sig fram på.

¹I [GFIP1] är det tionde kapitlet, som börjar här, men i [KE74] är det nionde kapitlet, som börjar här.

²På s. 96 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 125 i [KE74] *bataljon*.

³På s. 96 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 125 i [KE74] *bataljon*.

På så vis lade vår enhet⁴ ut en väg, som snart fick stor strategisk betydelse. Tack vare vårt arbete kunde den södra kolonnen rycka fram utan att stöta på sådana svårigheter, som den norra, när den gick till angrepp vid Uhtua.

Vi gick långsammare än tidigare men på litet mer än ett dygns tid lade vi likväl ut en väg på fem mils längd.⁵

Detta var en ny, stor seger.

Till Saarenpää kom vi fram mot slutet av den tjugoförste januari. Där fanns redan våra enheter, som mötte oss med begeistring. Vi överlämnade fångarna och bytet. Därifrån avsände vi stafetdepescher — telegrafiförbindelsen var ännu inte ordnad — till ledningsstaben för bataljonen och hela karelska området. Ordern om den avsedda vidare räden in i etappområdet återtog. Vi skulle i fortsättningen rycka fram som södra kolonnens förtrupp.

I byn fick vi ett halvt dygns vila och därefter tågade vi på nytt söderut framför södra kolonnen och intog Kiimasjärvi för andra gången.⁶

Den första gången, vi hade besatt denna ort, var den tjugonde januari.

Ja, det hade jag så när glömt att berätta! När vi återkom till Saarenpää, där Puujalka redan vant sig vid sadeln och nu red omkring likt en annan fältmarskalk, mötte oss bland andra också den gubbe, som gissat så rätt och blivit förnärmat över det, att vi förborgade för honom, att vi var de röda. När han fick syn på den rödskäggige fältväbeln ibland de fångar, som min trupp⁷ tagit, tog han sig om huvudet med båda händerna:

„Ja men, vad gör ni? Hur kan ni ta ett sådant kräk till fånga?“

Han var förtörnad och upprörd; när han fick reda på, att det var jag, som hade tagit fältväbeln till fånga, kom han fram till mig och sade:

„Du är antagligen en förrädare, om du tar sådana till fånga. Den här är ju en av de ursinnigaste slaktarna. Han har redan i somras gått över gränsen flera gånger, spritt rykten, agiterat emot Sovjeterna, till

⁴På s. 96 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 125 i [KE74] *bataljon*.

⁵På s. 97 i [GFIP1] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *femtio kilometer* liksom på s. 126 i [KE74].

⁶På s. 126 och 127 i [KE74] står, att detta inträffade den 24 januari, men på s. 97 i [GFIP1] är datum ej angivet utan först på s. 98.

⁷På s. 97 i [GFIP1] står *otdjelenije* (avdelning) och på s. 126 i [KE74] står *pluton*.

och med kommit med vapen till våra kulaker. Tar man en sådan till fånga — då får man stå till svars inför Gud!“

Självfallet lade vi gubbens vittnesmål på minnet.

Den tjugofjärde januari tågade vi på nytt in i Kiimasjärvi.

Förrådsbyggnaderna hade redan brunnit ned helt.

Större delen av invånarna hade slaktarna mot deras vilja drivit iväg till Finland. Förutom några bönder, som lyckats gömma sig, återstod i byn endast några bräckliga gubbar och gummor samt några helt små, ännu hjälplösa barn. De var kvar utan några som helst livsmedelsförråd; och hade det inte varit för våra rödarmisters hjälp, så skulle jag tro, att de hade dött allihop av köld och hunger; ty fastän hela byn var omgiven av skog, förslog de kvarlämnades krafter inte ens till att de skulle kunna hugga ved åt sig.

Boskapen, som det inte gått att jaga bort i en hast — får och kor — hade slaktats; den låg utomhus, på gårdarna och gatorna. Först kunde vi inte bestämma oss för att låta någon äta av detta kött — vi var rädda för, att slaktarna skulle ha förgiftat det. Men Armas var djärv nog att uppfylla sin mages krav, och sedan han stekt sig ett stort stycke kött, stoppade han båda kinderna fulla av det med sådan tillfredsställelse, att allas betänkligheter skingrades.

Fönsterbågarna var sönderslagna i alla hus, och fönsterrutorna krossade. Inne i stugorna var det lika kallt som ute.⁸

Vi klättrade upp på en bred, rysk ugn. Övertäckta med pälsarna och värmande varandra tillbringade vi natten på denna. I grannstugan hade resten av byns invånare på samma sätt klättrat upp — några gamla gubbar och gummor.⁹

Vi hade fullgjort vår uppgift väl.

Om det inte hade varit för tröttheten, om det inte hade varit för skavsåren, bölderna (och mitt bräck), så skulle jag nog velat genomleva detta fantastiska fälttåg på nytt.

För att kunna fortsätta angreppet skulle det bli nödvändigt att trygga flankerna; på högra flanken låg byn Pääkönniemi ungefär två och

⁸ Detta stycke finns inte med på s. 127 i [KE74].

⁹ Detta stycke finns inte med på s. 127 i [KE74].

en halv mil¹⁰ från oss, och där fanns — enligt uppgifter från invånarna — slaktarna.

I Kiimasjärvi fick vi alla dessa upplysningar av en bonde, som tidigare blivit mobiliserad till trossen av de vita. Enligt vad han själv tillstod, hade han för sin del förhållit sig likadant till de vita som till de röda, men sedan han blivit mobiliserad, hade han själv inte bara ingenting fått för sina körslor utan till och med måst av egna medel ta sina sista slantar för att köpa foder till överpris åt sin egen häst. Sedan dess hade han hatat slaktarna.

Han berättade för oss:

„Vår tross var på väg till Kiimasjärvi, och plötsligt vid en fältpost på etapplinjen igenom skogen¹¹ fick vi order att vända om. Vår befälhavare¹² kunde inte på något vis tro på, att de röda skulle kunna ta sig fram till Kiimasjärvi. De sände ut en spaningspatrull, och trossen fick order att utrymma till Kontokki och hålla sig i beredskap tills de skulle få särskilda anvisningar. Det var kallt och mycket mörkt. Jag tänkte, att nu vore det gott att bege sig hemåt — till de röda i Kiimasjärvi. Framför fanns det inga och inte bakom heller. Så småningom började jag sacka efter trosståget under förevändningen, att hästen vore trött och seldonen trasiga. Sedan körde jag iväg åt andra hållet. Jag körde om sjön. Jag kom till Vatasalmi,¹³ körde in hästen och lasset på en gård (husmor var en bekant), bommade för porten och trodde, att allt var i ordning — i morgon, tänkte jag, ska jag vara i Kiimasjärvi. Men plötsligt på natten så bultade det på dörren. Husmor gick för att öppna.

»Vem där?«

»Ilmarinen och Verchovskij. Är det någon, som övernattar här?«

»Nej.«

»Vems häst är det, som står på gården?«

De kommer in i rummet och tänder ljuset. Jag låg och sov med kläderna på. De väckte mig.

»Spänn för hästen — och raskt åstad!«

»Min häst kan inte gå nu. Jag kör tidigt i morgon bitti.«

»Nej, du ska köra nu genast.«

¹⁰På s. 98 i [GFIP1] liksom på s. 127 i [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *tjugofem kilometer*.

¹¹På s. 99 i [GFIP1] står *posta ljesnoj ästafety* och på s. 128 i [KE74] står *fältpost*.

¹²På s. 99 i [GFIP1] står *komendant* och på s. 128 i [KE74] står *befälhavare*.

¹³Vatasalmi finns med i förteckningarna [SNM26] och [IKPNL].

De drog sina revolverar. Så jag blev tvungen att köra. Jag lastade av — jag forslade ambulansutrustning och tre säckar mjöl (en lämnade jag kvar i alla fall) — och körde iväg med »herrsskapet«. Jag körde dem fram till Kontokki. De hade blivit ovänner och kivades, men jag hörde inte på utan tänkte bara: »Hur ska jag kunna fly? Bara de inte driver iväg mig till Finland!« För där i byarna hade de börjat jaga bort allihop.

Hela slädtåg med folk, som frös ihjäl högvis; nå, men jag lyckades fly. Bara det, att jag inte hittade de röda i Kiimasjärvi och nästan alla mina anhöriga var fördrivna.“

Den tjugosjunde januari klockan sex på morgonen fick vi order om att driva ut slaktarna ur Pääkönniemi och vi avtågade genast.

Min pluton gick åter i täten, men för mig själv var det mycket svårt att gå; bråcket plågade mig.

Vi åkte mycket fort, en sju–åtta kilometer i timmen. Vid tiotiden på förmiddagen kom vi till en liten by — nå ja, en tre–fyra stugor, som inte ens var utsatta på tioverstkartan. Jag går in i en av stugorna.

„Finns det några vita här?“

„Nej.“

„I närheten, då?“

„Inte där heller.“

Vi går vidare. Plötsligt — mynningsflammor från spridda skott ur en ravin; ravinen ligger alldeles i skogsbrynet.

Jag ropar:

„Andra kompaniet — från vänster! Tredje kompaniet — från höger! Första kompaniet — följ mig, framåt!“

Jag ropar på finska och slaktarna förstår alltihop. De var inte fler än tjugo, och de lade benen på ryggen. Men med mig, upprepar jag, hade jag bara en pluton.

Vid ettiden på eftermiddagen kom vårt förband¹⁴ fram till sjön Nuokkajärvi,¹⁵ vid vars strand Pääkönniemi är belägen.

¹⁴På s. 100 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 129 i [KE74] står *bataljon*.

¹⁵På s. 100 i [GFIP1] står *Nuoki-järvi* och på s. 129 i [KE74] står *Wuokkijärvi*. På kartan s. 20 i [BSVA51] kallas sjön på ryska *Njukozero*, varemot den på kartan [SK1898]:a6 kallas *Njuokkijärvi* och på kartan i [GSAF25] *Nuokkajärvi*.

Pääkönniemi var inte bara förberett för ett enkelt försvar utan — skulle man kunna säga — till en riktig belägring. Man hade anlagt befästningsverk av timmerstockar, som var hopfogade och maskerade med jord och snö. Riktiga skyttegravar med bröstvärn. En oväntad framstöt vore också omöjlig, ty byns fallfärdiga små kåkar var belägna på en halvö, som förenades med fastlandet genom ett smalt näs.

Angripa kunde man blott genom att ta sig fram ungefär en kilometer över öppna sjön.

Antikainen delade på nytt upp bataljonen¹⁶ i två kompanier, som skulle angripa byn från olika håll: andra kompaniet över näset västerifrån, första kompaniet i sydostlig riktning från sjösidan.

Första kompaniet intog utgångsställningen. Det vore ofördelaktigt att gå ut i strid i fullt dagsljus. Därför måste vi vänta, tills det skymde; men vid denna årstid brukar inte natten låta vänta på sig.

Emellertid hade de vita tydligen fått nys om, att vi redan var här, och blivit märkbart jäktade. Det var nödvändigt att sätta igång så fort som möjligt, innan de hunnit förbereda sig riktigt. Det gällde att angripa med en enda, samtidig framstöt.

Andra kompaniet visste inte om den oförutsedda ändringen av vår plan, och det var nödvändigt att snarast underrätta dem om, att anfallet avsågs genomföras om en halvtimme. Antikainen gav kamrat Kärnä — en framstående skidlöpare — order att överbringa det nya beslutet till chefen för andra kompaniet. Det fanns ingen tid till att gå runt om över höjderna, som var bevuxna med tät blandskog, varför Kärnä begav sig åstad rätt över sjön.

Från de fientliga ställningarna upptäckte man honom genast, och det började ett skjutande.

Antikainen bet sig i läpparna.

„Ska grabben verkligen gå förlorad utan att ha hunnit meddela dem?“ frågade Leino högt.

Från det fientliga bröstvärnet började en kulspruta smattra. Och så tystnade den plötsligt.

Armas tog av sig mössan.

„Begrav honom inte i förväg!“ förargade sig Antikainen.¹⁷

Plötsligt — ett nytt utbrott av skottlossning.

¹⁶Här står faktiskt *bataljon* såväl på s. 100 i [GFIP1] som på s. 130 i [KE74].

¹⁷På s. 101 i [GFIP1] står *Antikainen* och på s. 130 i [KE74] står *Heikkonen*.

„Då lever han alltså“, suckade Leino lättat.

Och så tystnad på nytt. Oförmodad och tung... På nytt började kulsprutan arbeta. Och så teg den igen. Tystnaden drog outhärdligt ut på tiden. Tiden gick långsammare än någonsin.

Antikainen kastade en blick på klockan.

„Om två minuter sätter vi igång“, sade han. „Du, Matti, stannar här tillsammans med mig i reserv med din pluton.“

Han vinkade.

„Kom, så går vi!“ sade Heikkonen lugnt, som om han skulle gå på en kamratfest. Och vändande sig till Leino: „Följ med mig. Jag ska skicka dig med ett meddelande om, hur det går.“

Från kompaniets högra och vänstra flanker började våra kulsprutor smattra, och truppen¹⁸ åkte i nedförsbacke framåt. Framåt — mot Pääkönniemi. Och genast, så snart vår kulspruta hade börjat smattra, skred andra kompaniets två kulsprutor till verket och stämde in tillsammans med en kulspruta i den patrull, som bevakade vägen.

„Kärnä har alltså lyckats ta sig fram och överlämnat ordern i tid!“ sade Antikainen upphetsat.¹⁹

Jag skulle bra gärna ha varit i första ledet tillsammans med de kamrater, som gick till angrepp; jag förstod, att även han hade lust att gå ut i strid. Emellertid var han befälhavare och måste bevara fullkomligt lugn för att rätt kunna bedöma läget. Men detta var ingen lätt uppgift — att höra på kulsprutornas smattrande, salvorna och de spridda skotten, ropen, som föreföll än avlägsna, än åter mycket nära.

Kamrat Antikainen kastade ideligen blickar på klockan. Han hade kommit fram till en öppen sluttning:

„Matti, de är redan på väg att ta sig ända fram till skyttegravarna!“

Plötsligt kom det en kula, som ven till likt en slapp sträng och ändade sin bana, sedan den trängt in i en furas mjuka virke.

„Kamrat befäl, du står alldeles för öppet. Dra dig bakåt“, sade Armas.

Vi drog oss åter ett stycke bakåt, bakom stammarna. På nytt skottlossning, på nytt hurrarop.

¹⁸På s. 101 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 131 i [KE74] står *kompani*.

¹⁹Enligt s. 131 i [KE74] blir Antikainen i stället helt lugn.

Det var redan mörkt. Vi hade inte fått några som helst meddelanden, varken från det första kompaniet eller det andra. Men det var uppenbart, att det ännu pågick en mycket het strid.

„Om vi inte får några rapporter inom tio minuter, så kastar jag in reserven i striden“, sade Antikainen.

„Ja, kamrat befäl!“

Skottlossningen blev än allt glesare och glesare, än blossade salvorna upp på nytt.

Striden hade redan pågått omkring en timmes tid, men vi hade alldeles glömt, att man kan förfrysa, när man står still på ett och samma ställe i sådan köld.

Tre minuter före den tidpunkt, Antikainen fastställt, när ljudet av skottlossningen nästan alldeles tystnat, fick vi se en man komma emot oss; han kom gående över sjön och började ta sig upp. Han gick likt en berusad — raglande och emellanåt stannande.

„Framåt!“ kommenderade Antikainen.

Vi gled nerför, den ankommande till mötes.

„Kamrat befäl! Kamrat kompanichefen²⁰ har gett order om att anmäla, att Pääkönniemi är intaget av Internationella skolans tappra bataljon“,²¹ orkade han knappt frammumla.

Det var svårt att i den rapporterade igenkänna den vanligen prydliga, alltid ordentliga Kärnä.

Han såg ut att ha kommit från en annan värld.

„Varför du och inte Leino?“

„Leino har blivit sårad i striden.“

„Överlämnade du ordern i tid?“

„Ordern är fullgjord, kamrat befäl.“

Vi var redan i närheten av byn. Kärnä fortsatte berätta för mig:

„Så snart jag hade kommit ut på en öppen plats, så började skjutandet. Det var för sent att vända om, och tiden hade ju heller inte räckt till; då hade jag blivit försenad med överlämnandet. Nå, först så låg jag utsträckt i snön och började ta mig framåt krypande, men kulorna surrade som bin omkring en bikupa. De gjorde nog inte så få hål i vindblusen. Jag ser, att jag måste komma djupare ner. Jag började gräva ned mig i snön, och tro mig, jag gjorde mig en femtio meter lång tun-

²⁰På s. 102 i [GFIP1] står *kompanichef* och på s. 132 i [KE74] står *Heikkonen*.

²¹Här står *bataljon* även i [GFIP1].

nel och kröp faktiskt fram under snön. Jag blev alldeles genomblöt av svett, men hela huvudsaken var, tänkte jag hela tiden: att lyckas komma fram i tid och överlämna ordern, så att framstöten skulle lyckas och inte omintetgöras! Så kröp jag fram till en liten skogsdunge med några små backar, reste mig upp och begav mig rätt fram till kamrat Karjalainen. Men när jag kröp, så tryckte jag med handen skidorna emot kroppen på höger sida och använde mig av dem för att skyffla undan snön framför mig. På det viset kröp jag. Men jag kröp upp alldeles våt, benen vek sig under mig och hjärtat slog som en kyrkklocka. Jag uppåddar mina sista krafter och beger mig rätt fram till chefen. Jag anmäler: »Befälhavaren har beordrat, att anfallet ska börja klockan femton och fyrtio, vid kulsprutornas första skott«.

Karjalainen²² har tittat på armen — på klockan — och befäller genast: »Uppställning i stridsordning!« Men då började en kulspruta också smattra. Andra kompaniet gick till stormanfall. Våra kulsprutor började hamra. Jag bad befälhavaren²³ om tillåtelse att få gå till angrepp tillsammans med kompaniet, ty jag visste: i fall jag vistades i sådan kyla ens tio minuter utan rörelse — kors! Nå, striden var, som strider är. Vi intog byn, och man skickade mig med rapport till chefen.²⁴

Vi hade redan kommit in i byn. Chefen för andra kompaniet,²⁵ Karjalainen,²⁶ kom fram till chefen²⁷ och anmälde:

„Byn har intagits. De vita har retirerat mot Piismanlahti;²⁸ de har lämnat efter sig gevär, patroner och fem dödade. De sårade har de tagit

²²På s. 103 i [GFIP1] står *Karjalainen* och på s. 134 i [KE74] står *Andra kompaniets kommandör*.

²³På s. 103 i [GFIP1] står *komandir* och på s. 134 i [KE74] står *Karjalainen*.

²⁴På s. 103 i [GFIP1] står *natjalnik* (chef) och på s. 134 i [KE74] står *kommandör*.

²⁵På s. 103 i [GFIP1] står *chefen för andra kompaniet Karjalainen* men på s. 134 i [KE74] står *Heikkonen*.

²⁶I [KE74] *Heikkonen* och inte *Karjalainen* (se föregående not).

²⁷På s. 103 i [GFIP1] står *natjalnik* (chef) men på s. 134 i [KE74] står *kamrat Antikainen*.

²⁸På s. 103 i [GFIP1] står *Pisma-Laksja* och på s 134 i [KE74] står *Pismalahti*. Namnet *Piismalahti* förekommer i [SNM26] och [IKPNL]; på kartorna i [BSVA51] och [GSAF25] står *Piismanlahti*.

med sig. Det bör särskilt läggas märke till, att det var deras finländska befäl, som först började dra sig tillbaka, när de fått se, att andra kompaniet²⁹ angrep på flanken över näset. Vi — här blev befälhavaren³⁰ lång i ansiktet — har förlorat tre kursanter, som stupat, och har sju sårade.“

Jag begav mig snabbt fram till det hus, dit man redan hunnit samla våra sårade. Större delen var lätt sårade och kunde själva förflytta sig.

På begravningsplatsen alldeles intill kyrkan turades flera kamrater om i sina ansträngningar att försöka gräva en brödragrav³¹ i den frusna jorden.

Jag fann Leino liggande nästan orörlig på trägolvet i det kalla huset.

Armas var med mig.

Vi satte oss ned ett tag hos vår sårade kamrat.

„Matti och Armas“, sade han med låg, knappt hörbar röst, „ni har alltid varit mina allra bästa vänner, och jag vet, att ni även nu kommer att sörja mycket, att jag har stupat. Ja, jag vill mycket ogärna dö, jag skulle med nöje fortsätta dra omkring här i världen och slåss med dessa slaktare på Suomis³² snö. Men jag ber er om en sista tjänst. Det sitter flera kulor i min mage, jag har svåra smärtor, jag kommer att dö om en fyra–fem timmar. Så nu ber jag er hjälpa mig: ge mig en liten dos dödligt gift. Hjälp mig en sista gång!“

„Jag ska anmäla detta för chefen“, sade jag.

När Antikainen fick reda på Leinos tillstånd, blev han så upprörd, att han till och med började stamma i samtalet med mig.

Han kunde inte uppfylla bönen.³³

²⁹På s. 103 i [GFIP1] står *rota* (kompani) och på s. 134 i [KE74] står *regemente*.

³⁰På s. 103 i [GFIP1] står *komandir* och på s. 134 i [KE74] står *kamrat Heikkonen*.

³¹Det ryska uttrycket *bratskaja mogila* (massgrav) på s. 103 i [GFIP1] är här ordagrant översatt, annars motsvarar det *massgrav*.

³²På s. 103 i [GFIP1] står *Suomi* på finska liksom på s. 135 i [KE74].

³³På s. 135 i [KE74] står tvärtom följande: *Han gav mig dock det nödvändiga giftet, vilket vi bland andra saker hade tagit i Kiimasjärvi*.

Efter några minuter dog Leino.³⁴

„Farväl, Leino“, sade jag.

„Farväl, Leino!“ upprepade Armas bedrövat och knöt nävarna. „Vi ska — det lovar jag — skicka bort mer än ett tiotal slaktare till Guda-föderskan³⁵ för din skull.“

Han for upp och rusade på en gång ut i farstun.³⁶

Susi³⁷ förde i dagboken in namnet på den fjärde,³⁸ som hade stupat denna för oss så sorgliga dag.

Jag gick ut i farstun. Med ansiktet mot timmerväggen och stöttande sig med armbågarna mot densamma stod Armas. Han stod där skäl-vande och kunde inte — uppenbarligen ville han inte — hålla snyft-ningarna tillbaka. På mig snörpte strupen ihop sig, och jag fick också lust att gråta bittert, förtvivlat, likt ett litet barn.

Jag skyndade mig att komma ut i det fria.

Jag skälvde.

Stjärnorna ströddes ut på den vida, mörkblå himmeln. Månen kro-kade sig fast vid klockstapelns kors som om den vore tecknad. Spadar-na skrapade mot jorden.

Hur många av dessa förbannade slaktare går det inte levande om-kring på denna frusna jord, medan min bäste vän Leino — vår strids-kamrat, kommunarden Leino — nu ligger död och stelnar i stugan!

Denna natt sov jag inte. Jag gick i minnet igenom, hur vi hade träf-fats, liksom Leinos berättelser och vår vänskap.

I stugans andra ände låg Armas och led lika ljudlöst, lika sömnlöst.

Vad hände vidare?

På morgonen begravde vi dem. Vi stod på led vid graven; bakom oss skockades traktens bönder.

³⁴Denna mening finns inte med på s. 135 i [KE74].

³⁵På s. 104 i [GFIP1] står *bogoroditsa* (gudaföderska) och på s. 135 i [KE74] står *en annan värld*.

³⁶Efter den mening, som motsvarar denna, står vidare på s. 135 i [KE74]: *Giftet verkade omedelbart. Om några sekunder var Leino död.*

³⁷På s. 135 i [KE74] står *kamrat Susi*.

³⁸På s. 135 i [KE74] står *den fjärde kamraten*.

Stående på den redan tillfrusna jordhögen vid den nygrävda graven höll Helsinkis kommunistiska ungdoms,³⁹ byggnadsarbetaren och vår glödande chef, kamrat Antikainen sitt bästa tal:

„Tillsammans med de fallna kamraterna har vi organiserat Finlands kommunistiska ungdomsförbund,⁴⁰ tillsammans med de kamrater, som för alltid har blivit kvar här, har vi kämpat i vårt Röda gardes led emot de förbannade slaktarna, tillsammans med dem har vi slagit slaktarna i Karelen, och i alla strider, som förestår oss, ska deras namn finnas i våra hjärtan, deras bedrifter tjäna oss till föredöme och deras hjältedöd för revolutionens sak ska väcka hänförelse inom oss.

För jämnt fyra år sedan, den tjugosjunde januari, tändes på Folkets hus' torn i Helsinki den röda lyktan — signalen till upproret. Outsläckt brinner den i våra hjärtan. Vi lovar er, kamrater, att var och en av oss ska ge sitt liv för de arbetandes seger och inte billigare, än ni har gett era. . .“

Jag vet, att inte ens en hundradel av den glöd, varmed kamrat Antikainen talade, och den uppmärksamhet, varmed vi åhörde hans tal vid graven, finns med i dessa mina svaga, oprecisa ord. Men när jag nu drar mig till minnes, så börjar jag bli rörd på nytt.

Detta var för tio år sedan — samma dag, som vi sänkte ned dem i den frusna graven. Jag kan på nytt se för mig, hur Leinos kropp, som var alldeles för lång, inte gick ned i graven, och — stelnad, som den var — inte gick att böja; och hur Armas, som stod där nere i graven, tog emot honom; jag kan inte längre tala med bibehållet lugnt och uppfordrar er alla — kamrater — att minnas kamrat Antikainens avskedstal, i vilket han svor, att inte en enda ungtkommunist, inte en enda kommunist,⁴¹ inte en enda rödarmist någonsin ska glömma sin plikt emot revolutionen.⁴²

Vi gick tillbaka till Kiimasjärvi.

³⁹På s. 104 i [GFIP1] står *helsinkskij komsomol* och på s. 136 i [KE74] står *Helsingfors' revolutionära ungdom*.

⁴⁰På s. 104 i [GFIP1] står *komsomol Finljandii*; på s. 136 i [KE74] omnämnes icke något kommunistiskt ungdomsförbund i detta tal.

⁴¹På s. 137 i [KE74] står även *klassmedveten arbetare*.

⁴²På s. 105 i [GFIP1] står *revoljutsija* (revolutionen) och på s. 137 i [KE74] står *världsrevolutionen*.

Sedan deltog jag inte vidare i förbandets⁴³ operationer. Om Kantalahtis⁴⁴ intagande, om förbandets⁴⁵ vidare arbete, om Armas' ståndaktighet, om Jääskeläinens fruktansvärda död, när han plågades ihjäl av slaktarna, om den ren, som blev tagen i byte, när den forslade slaktarnas post, och togs med till Leningrad, får deltagarna själva berätta.

De kommer att bekräfta, att vi har utfört revolutionens order.

Såret — det förbannade såret — berövade mig möjligheten att följa med förbandet⁴⁶ längre, och jag begav mig tillbaka men nu längs vägarna, etappvis; och efter tio dagar låg jag på Internationella skolans lasarett, efter att ha löpt etthundrasju mil⁴⁷ på skidor.

⁴³På s. 105 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 137 i [KE74] står *bataljon*.

⁴⁴På s. 105 i [GFIP1] står *Kandalaksja* (sv. Kandalax) och på s. 137 i [KE74] står *Kantalahti*.

⁴⁵På s. 105 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 137 i [KE74] står *bataljon*.

⁴⁶På s. 105 i [GFIP1] står *otrjad* och på s. 137 i [KE74] står *bataljon*.

⁴⁷På s. 105 i [GFIP1] liksom på s 137 i [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *ett tusen sjuttio kilometer*.

Kapitel 11

Tilläggskapitel. Armas' berättelse.

I sista kapitlet talar min käre kamrat Matti om, hur han efter Pääkönniemis intagande begav sig bakåt från fronten, och han ber andra kamrater föra berättelsen till slut om vårt — finnarnas skidlöparbataljons¹ vid Internationella skolan — fälttåg.

Jag ska besvara hans uppmaning och berätta om en viss episod, som inträffade med oss en vecka efter Mattis avfärd.

I dag är det fredag, och till detta brev har jag tagit tre timmar av min arbetstid vid skogsbruket, åt vilket vi — i det vi fullgör partiets och Sovjetmaktens beslut — nu sätter in alla krafter. Vi är uppdelade på brigader, har infört progressivt ackord² och nu har vi på vårt avsnitt slagit de kanadensiska rekorden i fråga om fällning och bortforsling, räknat i festmeter;³ och jag går i tidningen i god för, att vi på vårt avsnitt ska överuppfylla planen i förtid. Men jag ska återvända till saken.

Jag heter Armas. Jag är densamme Armas, som lärde sig åka skidor under Internationella krigsskolans oefterlikneliga skidlöparråd.

¹Här står *bataljon* även i [GFIP1]

²På s. 139–140 i [KE74] står här även: *och börjat genomföra Stalins sex teser*.

³På s. 106 i [GFIP1] användes ordet *festmetr*. Enligt [DUW83] och [NLDE] är *Festmeter* (förkortat *fm*) ett rydmmått för trä. Enligt sistnämnda källa motsvarar det en kubikmeter fast trämassa utan mellanrum, varemot motsvarande volym trä med mellanrum kallas för *Raummeter*.

Det hela gick till så här. Jag förde befäl över en spaningspatrull.⁴

Mörk januarinatt. Stjärnorna sken klart på den kalla, svarta vinterhimlen — de hade intagit sina platser i överensstämmelse med de astronomiska instruktionerna.⁵

När vi gick ut på spaning, gav jag Aalto mitt silverur, som jag hade fått för insatsen på koltjakfronten. I fall någonting skulle hända, vore det bättre om en kamrat fick det än någon slaktare.⁶

Vi kom ut ur skogen, som redan under fem mil⁷ oavbrutet följt oss; och vi drog en lättnadens suck, när vi fann en liten väg över fältet.

Vägen ledde synbarligen till en by, som var utsatt på kartan omkring en mil från det ställe, där vi hade kommit ut ur skogen.

Det var rent förtvivlat tyst och stilla.

Man hörde endast våra trogna skidors gnisslande och vår stillsamma andning. Det var åtminstone trettiofem grader kallt.

Där i nattens mörker urskilde mina ögon sex svarta punkter, sex små figurer på skidor.

Försiktigt tog vi oss fram litet närmare; och först på en halv kilometers avstånd upptäckte de oss och började ge sig av.

Vi kunde tydligt se, att de hade gevär.

Det fanns inga ur våra styrkor här, och det kunde det heller inte finnas här. Vi var de första rödarmisterna⁸ i dessa trakter år 1922. Alltså var detta slaktare.

„Vi kan inte skjuta; i fall de har stora styrkor i närheten, så blir de vaksamma. Vi tillfångatar dem levande! De är sex och vi är också sex. Men vi är kommunister; det är vi, som har initiativet och erfarenheten.“

⁴Denna mening saknar motsvarighet på s. 140 i [KE74].

⁵Anmärkningen om stjärnornas läge (efter tankstrecket) saknar motsvarighet på s. 140 i [KE74].

⁶Detta stycke saknar motsvarighet på s. 140 i [KE74].

⁷På s. 106 [GFIP1] och på s. 140 i [KE74] är avståndet på utländskt vis angivet såsom *femtio kilometer*.

⁸På s. 106 i [GFIP1] står *pervyje bojtsy Krasnoj Armii* (Röda Arméns första krigare) och på s. 140 i [KE74] står *röda arméns första krigare*

Medan jag säger detta till mina pojkar, kontrollerar jag själv, att bindningarna sitter fast, så att inte någon skida ska kunna ge sig iväg från mig i full fart.

„Kom ihåg kamrat Jääskeläinen“, säger jag, „och framåt!“

Vi störtar oss iväg framåt.

Då får vi se, att den fientliga patrullen har vänt om. De löper iväg ifrån oss.

Nå, tänker jag, när de nu inte skjuter och inte slår larm — då betyder det, att det inte finns någon slaktarstyrka⁹ i byn; alltså är vi desto mer skyldiga att få tag i dem levande till kamrat Antikainen.

Jag kommenderar:

„Framåt!“

Vi löper i full karriär, och jag börjar redan tappa andan, men avståndet mellan oss och slaktarna blir nästan inte kortare, ty de är goda skidlöpare.

Jag kommer att tänka på den käre Leino och Jääskeläinens död; jag börjar bli upprörd, gör längre benrörelser och stöter kraftigare ifrån med stavarna; jag tvingar mig själv att andas jämnare och rusar framåt. I denna snabba löpning är det en av kamraterna, som drar förbi mig.

... Kamrat Jääskeläinen hade varit ute på spaning och kommit i fångenskap hos slaktarna. Vi fann honom i snön med utstuckna ögon och avskuren tunga... Jääskeläinens blå ögon hade tjugat flickorna. Jääskeläinens skarpa tunga hade muntrat upp pojkarna. Nu ligger han där utan mössa vid våra fötter, utan andedräkt, vår käre vän, rödgardisten från Tammerfors, svarvaren Jääskeläinen...

Jag löper framåt, böjer mig nästan dubbelvikt, stöter dubbelt så starkt ifrån med mina trogna stavar och glider fram i det spår, som den förste kamraten redan lagt ut.

Med en vid sväng kör vi in i slaktarnas spår och löper redan längs detta heta spår, medan det bara är vår jämna andning och våra hjärtslags otakt, som stör frostnattens stillhet.

Redan syns den by, varåt slaktarna flyr ifrån oss.

Den framträder mörkt vid horisonten likt en lågvuxen skogsdunge, och där spelar inte ett endaste litet ljussken. Likväl närmar vi oss slaktarna.

⁹På s. 141 i [KE74] står *vitgardister*.

Avståndet emellan oss blir allt kortare. Alla klädesplagg blir klibbiga av svett; svetten trillar i tunga droppar nerför pannan och tynger ned ögonfransarna, så att de förblindar ögonen.

»Längs detta spår ska vi åka tillbaka till förbandet,¹⁰ när vi har tagit fångarna,« glimmade en tanke till för mig, och jag befriar i farten armarna från fårskinnspälsen, sliter av knapparna, och tillsammans med skidlöparblusen faller den på snön. Vi rusar vidare.

Fienderna kastar allt oftare blickar emot oss. De förlorar tempo, de tappar andan. . . Det är tydligt, att vi ska hinna ifatt dem.

Jag slänger mössan i snön och barhuvad fortsätter jag framåt.

Jag löper med så hög takt, att hjärtat slår likt en kyrkklocka.

Gevärsremmen börjar skära in i axeln igen — den har hamnat på stället med skavsåret. Men det finns ingen tid att rätta till remmen, och vi ilar framåt. Likt ånglok pustar vi ut små rökmoln. Vi ska hinna ifatt slaktarna.

Det återstår ett par hundra meter fram till byn, fram till slaktarna omkring hundra meter.

De fortsätter att försöka åka ifrån oss, och nu har vi redan flugit förbi bygårdesgården.

Vi flyger in på byns huvudgata, sprättande snö omkring oss med stavarna; men slaktarna fortsätter försöka löpa ifrån oss — visserligen saktande farten. Det är bara ett avstånd på femtio meter emellan oss.

„Grip dem!“ ropar jag och får plötsligt se: det står ett dussin par skidor emot väggen på det närmaste huset.

Skidorna står lutade emot väggen, och vid sidan om sticker de i snön nertryckta stavarna upp. Det ligger alltså flera slaktare i stugan och sover. Jag tittar åt vänster och får se: där — intill stugan — står det också skidor.

Jag tittar även framåt, och så vitt min blick kan urskilja i mörkret, så ser jag skidor lutade mot stugans vägg.

Så brukar man ställa skidor och inte ta in dem i stugan, för att de inte ska värmas upp och snön inte klibba fast, när man sedan på morgonen ska ta dem på sig igen.

»Här finns ju inte mindre än ett hundratal slaktare! Till och med ännu fler.«

¹⁰På s. 107 i [GFIP1] står *otrjad*.

Detta går snabbt upp för mig, och jag inser, att den fientliga patrullen har lockat oss i en fälla. Vi har fastnat i saxen, liksom den listige fjällräven.

Jag blickar framåt och märker, att den kamrat, som har jagat förbi mig, också har begripit, vad det är fråga om, och saktar farten. Jag ser mig om och känner: kamraterna förstår inte än, att vi sitter i fällan.

Då kommenderar jag:

„Handgranater fram!“

Var och en av oss har fyra handgranater vid bältet. Alla rycker vi granaterna från bältet.

Jag kommenderar vidare:

„In genom fönstren! Handgranater! Eld!“

Likt åskan flyger vi på skidor längs vägen, likt en djävulsk förbannelse; var och en kastar in en handgranat genom ett fönster i någon stuga.

Klirrandet av krossat glas klyver januarinattens frostiga stillhet. Där hörs handgranaternas häftiga utbrott, när de springer i bitar inne i stugorna. Väckta av sprängningarna, dödsförskräckta och utan att begripa någonting hoppar slaktarna ut ur stugorna i vild panik, svärande och förbannande allt, som förbannas kan.

Halvklädda, glömmande gevären springer de utan att hinna få skidorna med sig i full oordning ut ur byn — bortom gärdesgården, över bakgårdarna, förbi bastun. . .

Jag har gjort slut på min sista handgranat; jag lutar ansiktet mot fönsterbågen till en utslagen ruta och får se en obeskrivlig oordning inne i stugan.

Det uppstår plötsligt ett oordnat skjutande i byn.

Jag slänger upp geväret och skjuter genom fönstret in i stugan.

Sedan får jag se en jägare i full uniform. Han ropar efter sin slaktararmés soldater, som flyr i panik, han försöker hejda dem och skriker åt dem:

„Karelska svin, ynkryggar!“

Jag tar honom lugnt på kornet — och så finns det ingen jägare mer.

Skottlossningen tystnar. Är jag verkligen ännu i livet? Är jag verkligen inte sårad?

På nytt blir det så förtvivlat tyst och stilla; det hörs bara ett avlägset gnisslande från någons skidor.

Det hörs också vid skogsbrynet ännu en officerares upphetsade röst. Han försöker samla sina styrkor.

Hans röst darrar i nattens stillhet:

„Era nöt, det är ju bara några få man! Jag befaller er att stanna kvar!“

Plötsligt hör jag Aaltos öronbedövande stämma:

„Interkrigsskolans första kursantkompani¹¹ blir kvar i byn! Andra kompaniet¹² ställer upp om fem minuter! Tredje¹³ förblir i stridsberedskap!“

Mitt hjärta slår i bröstet, så det känns, som om det skulle rycka ända upp i strupen.

Bravo, Aalto! Han kommer alltid på, vad som ska sägas.

Således var vart och ett av våra kompanier lika med två man.

Jag rusar framåt och i anloppet stöter min högra skida emot något mjukt. Jag störtar omkull i snön. Jag flyger ur filtstövlarna. Hälremarna var alldeles för väl fästade, och i fall jag inte hade flugit ur filtstövlarna barfota i snön, så hade jag oundvikligen vrickat mig.

Min ena skida har gått sönder. Men jag misströstar inte. Jag lever.

Fienden har lidit nederlag, och det finns flera hundra par utmärkta finska skidor att välja mellan.

Jag har snubblat över den rensade slaktkroppen av ett får.

Först nu lägger jag märke till mina pojkar — de raglar av trötthet. En av dem är inte där.

Först nu ser jag, att det längs bygatan ligger kroppar av slaktad boskap — baggar, får och kor.

„Var är Kallio?“ frågar jag.

„Dödad“, svarar Aalto. „Tvärs igenom.“ Sedan ropar han högt: „Plutons- och gruppcheferna¹⁴ till mig!“

Snart kommer de våra fram, bara vi kan hålla ut i två timmar.

Någonstans — redan långt bort — hörs officerarens skarpa kommando.

Han har tydligen lyckats samla ihop en del av sina slaktare.¹⁵

¹¹På s. 144 i [KE74] står i stället *Internationella Krigsskolans första kursregemente*.

¹²På s. 144 i [KE74] står i stället för kompani *regemente*.

¹³På s. 144 i [KE74] står i stället *Tredje regementet*.

¹⁴På s. 146 i [KE74] står *kompani- och plutonkommendörerna*.

¹⁵Här står på s. 110 i [GFIP1] ovanligt nog inte *lahtari* (slaktare på finska) utan *mjasnik* (slaktare på ryska).

„Jag tror inte, de sticker in näsan hit igen så snart.“

„Det vore gott!“ svarar jag.

Vi intar allihop sådana platser, att vi inte syns men själva ser hela bygatan. Nu märker jag, att jag inte har någon mössa eller päls på, och att det börjar kännas kallt.

Jag går in i en stuga. Golvet har slagit sig av sprängningen.

Här finns det pälsar, så det räcker. Gevär också.¹⁶

Allt är i ordning.

Jag tar på mig päls samt mössa och går ut.

Efter tre timmar kom vår bataljon; vi somnade och sov tungt, liksom vore vi döda.

Det var Aalto, som väckte mig. Han hade ruskat mig i axeln en lång stund.¹⁷

„Ta din klocka igen“, sade han och stack mig den i handen.¹⁸

Den hade stannat; Aalto hade glömt att dra upp den.

På morgonen fick vi en tillrättavisning för det, att vi inlåtit oss på strid med fienden, när vi varit på spaning; och vi fick ett tack för det, att vi med blott sex man i truppen drivit ut en av fiendens enheter på närmare trehundra bajonetter ur byn.

Jag säger »närmare« därför, att det fanns omkring fyrahundra par skidor där, och av ortsbefolkningen lyckades vi inte förhöra någon — de var allesammans fördrivna till Finland för tre dagar sedan. I byn återstod det några käringar, sjuklingar och gamlingar. Den boskap, som inte hade kunnat drivas bort, hade slaktarna¹⁹ nedslaktat och slaktkropparna hade de slängt ut på gatan. De hade öppnat luckorna till potatiskällarna, för att all potatis skulle bli frostsklad.

Ja, jag hade så när glömt berätta, att det i byn fanns fem små kvarlämnade barn. Jag matade dem med socker och skaffade dem några av slaktarnas pälsar. Jag fick i uppdrag att skydda och förpläga dem fram till huvudstyrkornas ankomst med trossen. Sedan jag lämnat dem till trossen, gav jag mig av för att jaga ifatt min enhet.

Sålunda förvandlades jag tillfälligt till barnjungfru (vilket jag aldrig hade trott på, om någon hade berättat det för mig tidigare), liksom

¹⁶Här står på s. 146 i [KE74] vidare: *Alla gevären är av tysk modell. Patronerna är inlindade i blått papper med Riihimäkis fabriksstämpel.*

¹⁷Motsvarighet till denna mening finns inte med på s. 146 i [KE74].

¹⁸Motsvarighet till denna mening finns inte med på s. 146 i [KE74].

¹⁹På s. 110 i [GFIP1] står *lahtari* och på s 147 i [KE74] står *vitgardisterna*.

den arme Leino hade varit jordegumma. Om dessa ungars seder och vanor skulle jag kunna berätta många intressanta detaljer. Nu är de antagligen pionjärer.

Men jag har bråttom med skogsarbetet; det finns en väldig massa att göra; och brister, som måste likvideras, för att vi ska kunna uppfylla skogsavverkningsplanen, finns det ännu många.

Jag försäkrar än en gång, att planen ska överuppfyllas i min räjong.

Med kamratlig hälsning
Armas

1932

Litteraturförteckning

- [BSVA51] *Bonniers stora världsatlas*. Stockholm 1951.
- [AFD95] A.F. Dalin: *Svenska språkets synonymer*. Stockholm 1895.
- [DS95] E. Daum, W. Schenk: *Die russischen Verben*. Berlin 1998.
- [DS2002] E. Daum, W. Schenk: *Schulwörterbuch Russisch*. Berlin / Berchtesgaden 2002.
- [KD85] K. Davidsson: *Rysk-svensk ordbok*. Moskva 1985.
- [DUW83] *Duden — deutsches Universalwörterbuch*. Mannheim / Nördlingen 1983.
- [DRHS31] G. Dyhlén, O. Rimfors: *Handbok i skidlöpning. Del I Terränglöpning*. (bilaga till »På skidor«). Stockholm 1931.
- [GFIP1] Г. Фиш: *Избранные произведения в двух томах, том 1* (G. Fisch: Valda verk i två band, 1:a bandet). Moskva 1976.
- [GFIP2] Г. Фиш: *Избранные произведения в двух томах, том 2* (G. Fisch: Valda verk i två band, 2:a bandet). Moskva 1976.
- [KE74] G. Fisch: *Kiimasjärvis erövring*. Göteborg 1974.
- [EK78] G. Fisj: *Erobringa av Kiimasjärvi*. Oslo 1978.
- [KO42] G. Fiš: *Kiimasjärven ottamine* (utdrag på karelskt språk): <http://www.geocities.com/Athens/4280/kiimas.htm>
- [OFO84] H. Friedländer m.fl.: *Ord för ord. Svenska synonymer och uttryck*. Stockholm / tryckt i DDR 1984.

- [AF] Om Fjodorovs kulsprutegevär på sidan
<http://armor.kiev.ua/Tanks/BeforeWWII/MS1/fedorov/index.html>
- [VS97] Försvarsmakten: *Vintersoldat. Soldatreglemente för vinterförhållanden 1997.*
<http://survival.tigerteam.se/pub/vintersoldat.pdf>
- [GSAF25] Geografiska Sällskapet i Finland: *Atlas över Finland.* Helsingfors 1925.
- [GGAR75] G. Gunnarsson, A. de Roubetz: *Rysk-svenskt lexikon.* Stockholm / Kungälv 1975.
- [HN] *Граница великого княжества Финляндского и Олонецкой губернии. Karta på* <http://heninen.net/raja/>
- [IKPNL] *Itä-Karjalan paikannimien luettelo* (ortnamnsförteckning)
<http://www.genealogia.fi/hakem/itakarjala.htm>
- [MK2000] M. Kangaspuro: *Neuvosto-karjalan taistelu itsehallinosta. Nationalismi ja suomalaiset punaiset Neuvostoliiton valtakäytössä vuosina 1920–1939 (Sovjetkarelens kamp för självstyre...)* Joensuu 2000.
- [MK2001] M. Kangaspuro: *Финские коммунисты и мечты о великой красной Финляндии 1918–1924 (Finska kommunister och drömmar om ett rött Storfinland 1918–1924).*
<http://www.instfin.sp.ru/InstFin2004/1251/reports.asp>
- [UndInf] Kungl. Lantförsvarets kommandoexpedition: *Undervisning för infanteristen. 1914 års upplaga.* Stockholm 1914.
- [LL76] L. Lampén: *Suomalais-ruotsalainen koulusanakirja.* Borgå 1976.
- [SoldI Inf] Lantförsvarets kommandoexpedition: *Soldatinstruktion för infanteriet. 1939 års upplaga.* Stockholm 1939.
- [InfR I] Lantförsvarets kommandoexpedition: *Infanterireglemente (InfR). Regemente I (InfR I). 1940 års upplaga.* Stockholm 1940.

- [InfR II] Lantförsvarets kommandoexpedition: *Infanterireglemente (InfR). Regemente II (InfR II). 1940 års upplaga*. Stockholm 1940.
- [NL] N. Lenstroem, kaiserlich russischer Staatsrath: *Russisch-deutsches und deutsch-russisches Wörterbuch. Neue, durchgängig revidirte und vermehrte Ausgabe*. Sondershausen (tryckår ej angivet).
- [NLDE] *Net-Lexikon* www.net-lexikon.de
- [NF] *Nordisk Familjebok. Andra upplagan*. Stockholm 1902–1927. <http://www.lysator.liu.se/runeberg/nf/>
- [PM74] C. Palmær, R. Mankinen: *Finlands röda garden*. Stockholm / Uddevalla 1974.
- [PB] *Para bellum* på sidan
<http://stalinism.newmail.ru/duel/glava01.htm>
- [PTO98] *Prismas tyska ordbok*. Stockholm / Gjøvik 1998.
- [DAS20] D.A. Sundén: *Svensk språklära i sammandrag för allmänna läroverken*. Stockholm 1920.
- [SNM26] Статистическое Управление КАССР (K.A.S.N.T.:n Tilastohallinnon laatima): *Список населенных месть Карелской АССР по материялам переписи 1926 года. (Karjalan A.S.N.T.:n asuttujen paikkojen luettelo vuoden 1926 väenlaskun ainehiston mukaan)*. Ortnamnsförteckning. <http://www.genealogia.fi/hakem/asnt1926.pdf>
- [SES81] *Советский Энциклопедический Словарь* (Sovjetiska encyklopediska ordboken). Moskva 1981.
- [SK1898] *Suomenmaan kartta*. 1898.
<http://www.histdoc.net/uscha/index.html>
- [WWDCT] *World Wide Directory of Cities and Towns*.
<http://www.calle.com/world>
- [VZ18] V. Zilliacus: *Rysk-svensk ordbok*. Stockholm 1918.